

รายงานการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรม
หลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา
บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

**Participatory Action Research for Developing of
Household accounts Curriculum of Pho-Junthee Prathumpha
Sufficiency Economy Learning Center, Ban Nonrung
Amphoe Chum Phuang, Changwat Nakorn Ratchasima.**

นางสาวสุภาวดี สังข์ศรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2553

ชื่อโครงการวิจัย การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรย่อย
ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้าน โนนรัง ตำบลตลาด
ไพร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชี
ครัวเรือน

Participatory Action Research for Developing of Household accounts

Curriculum of Pho-Junthee Prathumpha Sufficiency Economy Learning

Center, Ban Nonrung, Amphoe Chum Phuang, Changwat Nakorn Ratchasima.

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2552 จำนวนเงิน 43,000 บาท (สี่หมื่นสามพันบาทถ้วน)

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี

ตั้งแต่กันยายน ปี 2552 – ตุลาคม 2553

ชื่อผู้วิจัย

นางสาวสุภาวดี สังข์ศรี บธ.ม.

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โทรศัพท์ 081 – 8790078

บทคัดย่อ

การศึกษาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตร
บัญชีครัวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พอจันทร์ที่ ประทุมภา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
เพื่อให้เกิดการทบทวนและเรียนรู้ด้วยกระบวนการประเมินเชิงระบบที่มีประเด็นนำร่อง คือ การ
จัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ที่จะใช้ในการพัฒนาและการขยาย
ผลการใช้เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางการ
จัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้และสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย
ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนากิจการการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อ
นำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป
ดำเนินการไปตามการศึกษาค้นคว้าประกอบหลักในการประเมินตามแบบประเมินแบบชิปปี้และตาม
ขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ข้อสรุปเป็นผลการศึกษา คือ การทำบัญชี
ครัวเรือน เป็นเนื้อหาหลักสูตรย่อยที่ต้องมีอยู่ในการฝึกอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ดำเนินการอยู่เป็น
เงื่อนไขของความรู้ นำไปสู่ความเข้มแข็งของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจากการมีข้อมูลพฤติกรรมทาง
การเงินของครัวเรือน อธิบายความซื่อสัตย์ รับผิดชอบในเงื่อนไขของคุณธรรมได้อย่างเป็น
รูปธรรม สนับสนุนความพอประมาณด้วยเหตุผลเชิงปริมาณที่ชัดเจน

การจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนด้วยการประเมินปัจจัยเชิงระบบใน
แบบประเมินแบบชิปปี้ประกอบความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ
เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม

พบว่า ปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการฝึกอบรมที่ต้องการให้มีการนำไปปฏิบัติได้เองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ บุคลากรงบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ สื่อการเรียนรู้ ด้านกระบวนการ พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ และด้านผลผลิต พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ การนำไปใช้ประโยชน์ โดยการประเมินของผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด มีความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน มีความหวังว่าจะได้มีความรู้ เอาความรู้กลับไปและสอนลูกหลาน และเห็นว่าทำให้ผู้รับรายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด จึงมีการกำหนดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ในปัจจัยบริบทหรือสภาพแวดล้อมในด้านการ ปรับวัตถุประสงค์โดยเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก ปัจจัยนำเข้าในด้านการปรับสื่อการเรียนรู้ เป็นกรณีศึกษาสำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนและแนวทางการใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน ปัจจัยกระบวนการ ในด้านการจัดระบบการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง และปัจจัยผลผลิตในด้านการสร้างเสริมให้ผู้รับการอบรมมีความต้องการที่จะนำความรู้และแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ ได้ผลการประเมิน โดยภาพรวมจากผู้เข้ารับการอบรมว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด และจากการประเมินร่วมกันของภาควิจัยพบว่า มีความพึงพอใจต่อผลการจัดการฝึกอบรมแบบใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือนกับการเชื่อมโยงการปฏิบัติตามวิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ผลการศึกษาในด้านการสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาควิจัย พบว่า ศักยภาพปัจจุบันทั้งด้านกายภาพและการเป็นบุคลากรเรียนรู้จะเป็นความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้ที่จะส่งผลกระทบต่อการยกระดับความสามารถของศูนย์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นักวิจัยได้รับการเรียนรู้ เป็นบทเรียนที่สำคัญสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถตัดสินใจ ดำเนินการ ช่วยกันประเมินเพื่อการพัฒนาตนเองหรือร่วมกับภาคีภายนอกได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากการวิจัย คือ ควรมีการดำเนินการฝึกอบรมเกษตรกรในเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือนตามแนวทางที่ปรับปรุงไว้แล้ว พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนสำหรับเยาวชนที่สามารถใช้ได้ทั้งที่ศูนย์เรียนรู้และเผยแพร่ตามสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหัวข้อหรือโครงการฝึกอบรมอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ควรศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ ในการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน และศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้เกิดผลการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและยั่งยืนอีกด้วย

Abstract

This qualitative research was under the integration research program for development of Pho-Junthee Prathunpha sufficiency economy learning center which focused on developing household account training curriculum. The objectives of this study were to study and develop the learning management of the training curriculum for learning center; and to enhance research networks' learning for self-development and self-evaluation in developing for the pilot curriculum. CIPP evaluation model and PAR were used for the study. "Household Account" was selected to be the pilot training topic for learning center. The contents in the curriculum were emphasized on the good discipline and preventable system of household behavior, honesty, and responsibility towards the moral condition in term of value chain and quality reasonable sufficiency supports. Learning management for this training curriculum was evaluated the systematic factors by using CIPP evaluation model with sufficiency economy elements such as reason, good immune, and condition of knowledge with sufficiency economy philosophy's moral. The appropriate factor of the context or environment was the preparation for the training approach. In the other hand, the factors that caused the problems were the training objectives and goals with sustainable use in daily life. Consideration by the systematic approach with 3 categories, it was found that the appropriate inputs were personnels, budget, materials, and management, but not learning media. The process revealed that the planning of learning's content ordering was appropriate but not the learning activities and evaluation. The output category was found that the learning objectives were appropriate but not the application. From the trainees' evaluation, they had the comparative point of views and high expectation that whether or not they could get the advantage from training for their better livings by teaching the

youth how to record the account. The solutions were using group activities for learning together in the input category; increasing learning times in the training process, and enhancing the trainees' needs to use their knowledge for utilization. From the trainees' evaluation, as a whole, were found that they satisfied all the changes. From the joint evaluation of the researcher' parties, it was found that they satisfied with the new training model which affected to the efficiency learning and could bring the understandings from the exchange of their learning experiences to the best performance under the sufficiency economy philosophy.

The results of the research parties' learning revealed that the physical capacity and learning potential were the strength of the learning center which affected the level of learning center capacities. Researchers would have the good opportunity in knowledge participation and decision making not for the appropriate developing their own knowledge but for the external partners.

The recommendations were : the training procedures for the farmers in Household Account should be continued by using the improvement plan; the training curriculum in household account was benefit for youths either study in learning center or in institutions, and could applied for the other training projects with the cooperative study in the successful learning center for the effects of continuous and sustainable practices as well.

คำสำคัญ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การฝึกอบรม

การพัฒนาการจัดการจัดการการเรียนรู้

การประเมินแบบซิปป์

การทำบัญชีครัวเรือน

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจัดระบบแนวความคิดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้สามารถปฏิบัติได้ด้วยความสมดุลของการแสวงหา การใช้จ่าย การบริโภคอย่างมีสติ สมฐานะเป็นความพอประมาณ มีเหตุผลที่เหมาะสม มีและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง ด้วยการใช้ความรู้และคุณธรรมประกอบกัน แล้วนำไปสู่การมีเสถียรภาพ ความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขจากปัจจุบันจนถึงอนาคต แล้วพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ให้เป็นแนวทางการนำไปพิจารณาปรับใช้ปฏิบัติในการดำรงชีวิตในทุกระดับ ทั้งบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรและสังคมระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

นอกจากจะได้ทรงพระราชทานแนวคิดหลักในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นเบื้องต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีพระเมตตาขยายความในประเด็นของความพอเพียงไว้ให้เกิดความชัดเจน นำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้นในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ประเด็นสำคัญของการทำให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถตอบสนองการทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เท่าทันต่อเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือนและระดับต่อ ๆ ไป คือ การที่พระราชทานแนวคิดในการทำบัญชีตั้งแต่ระดับครัวเรือนเพื่อให้มีการบันทึกรายได้ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นในประจำวันอย่างง่าย ๆ มีการสรุปผล เพื่อใช้ประโยชน์ในข้อมูลที่เกิดขึ้น ทั้งการทบทวนพฤติกรรม การดำรงชีวิตในการทำมาหากิน การจับจ่ายใช้สอย และสถานะทางการเงินที่แท้จริงของครัวเรือน โดยที่ผ่านมา ยังไม่มีการจัดทำข้อมูลที่นำมาสู่การสรุปข้อเท็จจริงให้เห็นเป็นความรู้ สามารถประเมินตนเองอย่างมีเหตุผล เทียบเคียงความแตกต่างของการหาและใช้เงินได้กับความพอดีพอประมาณกับฐานะ เกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยหลักฐานที่ได้แย้ง แก่ตัวไม่ได้ จนเป็นเรื่องมีอุปสรรคและกระตุ้นจิตสำนึกความรับผิดชอบในการจะต้องดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม มีคุณค่า ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ที่ทรงพระราชทานไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ความจริงวิกฤตการณ์นี้เห็นมาแล้ว แต่ไม่รู้ตัวมา 40 กว่าปี เมื่อ 40 กว่าปีมีผู้หนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมาขอเงิน ที่จริงเคยได้ให้เงินเขาเล็กๆ น้อยๆ เขาบอกไม่พอ เขาก็ขอยืมเงิน ขอ กู้เงิน ก็บอกเขาให้ แต่ขอให้เขาทำบัญชี บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย รายรับคือเงินเดือนของเขา และ รายรับที่อุดหนุนเขา ส่วนรายจ่ายก็เป็นของที่ใช้ในครอบครัวและให้ทำบัญชีมา ทีหลังเขาทำ บัญชีมา เขาไม่ขาดทุนแล้ว เขาสามารถที่จะมีเงินพอใช้ เพราะว่าบอกเขาว่า เรามีเงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือนของเรา...”

ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่อธิบายถึงความรู้ความเข้าใจในปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ที่ได้จากการบันทึก การวิเคราะห์ด้วยความซื่อสัตย์ ความจริง นำไปสู่การเรียนรู้ที่จะจัดการตามความมีเหตุผล ความพอประมาณและ ด้วยภูมิคุ้มกันที่ดี จากการเท่าทันกับภาวะเศรษฐกิจและพฤติกรรมกรจบบ้างใช้สอย การบริโภค และการผลิตในครัวเรือน ในสถานการณ์ปัจจุบัน ครอบครัวเกษตรกรไทยโดยทั่วไป ยังดำรงชีวิต อยู่ด้วยความประมาท ทั้งด้านการผลิตและการบริโภค นอกจากนั้นยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการ บริหารการเงินของครอบครัว ทำให้ไม่ทราบว่าเป็นแต่ละวัน แต่ละเดือน มีรายได้เท่าใด มีค่าใช้จ่าย ะไรบ้าง และใช้จ่ายอย่างไม่ประหยัด ไม่มีเก็บออมอย่างสม่ำเสมอ อันเป็นเหตุ ของการใช้จ่ายเกิน ตัว ไม่สมดุลกับรายได้ ทำให้มีภาระหนี้สินและไม่สามารถที่จะวางแผนการเงินในอนาคตได้

หลักการของระบบบัญชีโดยทั่วไปจะต้องถูกนำมาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของ ครัวเรือนในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและเป็น เป้าหมายหลักในการส่งเสริมให้มีความรู้ มีความเชื่อมั่นและมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่าง ถูกต้อง เหมาะสม ต่อเนื่องเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ครอบครัวเกษตรกรสามารถบริหาร จัดการทางการเงินของครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ รู้รายได้ รู้รายจ่าย รู้กำไร รู้ขาดทุน รู้ ถึงการใช้จ่ายอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การเก็บออมในที่สุด หน่วยงานที่ รับผิดชอบ เช่น กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตรจึง ได้มีการพัฒนารูปแบบบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรและ ครัวเรือนทั่วไป จัดทำเป็นสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย ๆ นำมาใช้แจกจ่ายและจัดอบรม วิธีการบันทึกและใช้ประโยชน์สมุดบัญชีครัวเรือนแก่แกนนำเพื่อขยายผลสู่ทุกครัวเรือนทั่วทั้ง ประเทศ พร้อม ๆ ไปด้วยส่งเสริมจูงใจให้มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนและการประชาสัมพันธ์ ผลักดันในวงกว้างทั่วทั้งประเทศ ในหลากหลายรูปแบบและวิธีการ

การลงบันทึกค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน จะทำให้ผู้ทำบัญชีได้รู้จักตนเอง โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ ใช้ ใช้จ่ายเกินตัวและรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งเมื่อทำเป็นประจำจะทำให้สามารถประมาณตน และวางแผน ค่าใช้จ่ายที่สอดคล้องกับรายได้ที่มีอยู่ ตลอดจนแบ่งปันรายได้บางส่วนเพื่อออมไว้ใช้ในหน้า

หรือนำไปใช้ลงทุนทำธุรกิจเพิ่มรายได้ อีกทางหนึ่งได้ แต่ที่ผ่านมามีคนส่วนมากมองงานบัญชีเป็นวิชาชีพเฉพาะที่มีความยุ่งยากและไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงละเลยและไม่สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ประกอบกับกระแสในเรื่องของวัตุนิยมที่เกิดขึ้น ทำให้นับวันภาระหนี้สินที่เกิดจากพฤติกรรมค่าใช้จ่ายที่เกินตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สุพัตรา ชนเสนีวัฒน์, 2549)

การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการขยายผลการขับเคลื่อนการทำงานบัญชีครัวเรือน เพื่อใช้ประกอบในการดำรงชีวิตของประชาชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการฝึกอบรมเกษตรกรของทุก ๆ หน่วยงานจึงจัดให้มีเนื้อหาหรือหลักสูตรบัญชีครัวเรือนเป็นหัวข้อหนึ่งของการฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการที่รับผิดชอบ จึงกล่าวได้ว่าความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะต้องเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้ที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีและให้บริการฝึกอบรมแก่เกษตรกร

องค์ความรู้เรื่องบัญชีครัวเรือนส่วนใหญ่จะถูกเผยแพร่และขยายผลจากการพัฒนาวิธีการและสมุดบัญชีครัวเรือนจากส่วนราชการ สถาบันการศึกษา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในวงกว้างไปทั่วทั้งประเทศ ในรูปแบบของการจัดอบรมปฏิบัติการให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติและนำกลับไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยที่ยังไม่สามารถติดตาม กำกับ ดูแล หนุนเสริมผลของการเรียนรู้และความต่อเนื่องในการปฏิบัติในระดับครัวเรือน ตลอดจนการใช้ประโยชน์ สนับสนุนแนวทางการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนไม่สามารถดำเนินการตามองค์ประกอบและเงื่อนไขที่จะต้องมีและนำไปสู่ความสำเร็จ คือ การมีชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรอย่างมีความสุข มั่นคง ตลอดไป จึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่ในความรู้และกระบวนการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการขับเคลื่อน ผลักดัน ให้ครัวเรือนสามารถยอมรับ เรียนรู้ เชื่อมั่น มุ่งมั่นต่อการทำ และใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากบัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีครัวเรือนจะถูกนำมาใช้ในการฝึกอบรมในลักษณะเนื้อหาหรือหลักสูตรเดี่ยวของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีให้บริการกับกลุ่มเป้าหมายที่มักจะเป็นเกษตรกร ประชาชนในชุมชน กองทุนหมู่บ้าน นักเรียน นักศึกษา และจัดเป็นเนื้อหาหลักสูตรย่อยหนึ่งหัวข้อประกอบการฝึกอบรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดบริการแก่เกษตรกรและผู้สนใจ ในปัจจุบัน

การศึกษาการจัดการการเรียนรู้เชิงระบบในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่สามารถเลือกการศึกษาไปที่กิจกรรมการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในหัวข้อการทำบัญชีครัวเรือน ที่มีบริการฝึกอบรมที่อยู่ใกล้ชิดกับเกษตรกร มีกิจกรรม

อย่างต่อเนื่อง มีผู้เข้ารับการอบรมเป็นประจำ หลาย ๆ รุ่น ในแต่ละปี สามารถเรียนรู้ ทบทวน ปรับปรุง ทดลองใช้และพัฒนาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกว่าเดิมได้ ซึ่งเป็นผลในเชิงบูรณาการ ความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในเนื้อหาต่าง ๆ ที่ได้รับในการเข้าอบรมกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ให้ผู้ได้รับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้ เกิดความตระหนักและมีความเชื่อมโยงกับการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้อย่างหลากหลายตามที่ได้รับการอบรมในเนื้อหาหลักสูตรย่อยอื่น ๆ ตลอดเวลาการรับการฝึกอบรม เมื่อมีการศึกษาในกระบวนการนี้ในหลักสูตรฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนแล้ว จะสามารถนำรูปแบบแนวทางที่เรียนรู้ไปใช้กับเนื้อหาย่อยอื่นได้ต่อไปอีกด้วย

ภารกิจทำให้บริการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา ได้พัฒนาเป็นภารกิจหลักของศูนย์เรียนรู้ โดยมีภารกิจเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ภายในกลุ่มสมาชิกเองเป็นภารกิจรองในช่วงเวลาปัจจุบัน เกิดจากการพิสูจน์ความสำเร็จได้จริงในผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบหลักของการให้บริการฝึกอบรมจะอยู่ที่การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียง ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมศาสตร์และการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเทคนิคทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมย่อยที่จัดบริการจะประกอบไปด้วย การเรียนรู้จากประสบการณ์ของปราชญ์อีสาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้การพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน การเรียนรู้เทคนิคการผลิตทางการเกษตร และการทำบัญชีครัวเรือน เป็นการจัดเนื้อหาทั้งหมดบรรจุในทุกโครงการฝึกอบรม นับตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา โดยจัดให้มีความยืดหยุ่นในการฝึกอบรมอยู่ที่กิจกรรมและการฝึกทักษะเรียนรู้เทคนิคการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เข้าอบรมและระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม

การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียงด้วยการจัดเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือน จะเป็นกิจกรรมหลักของการฝึกอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา แห่งนี้ นับเป็นกิจกรรมเดียวของกิจกรรมการฝึกอบรมทั้งหมด ที่เน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่นจากแรงบันดาลใจ ให้เข้าใจและปฏิบัติการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกจิตสำนึกและการเรียนรู้เทคนิคทางการผลิตทางการเกษตร

การดำเนินการจัดให้มีการเรียนรู้ในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน จะต้องจัดให้กับผู้เข้ารับการอบรมในทุก ๆ กลุ่ม ทุก ๆ รุ่น เพื่อเป็นความรู้สำคัญในการทำให้มีข้อมูลที่ทันสมัย กระตุ้นเตือนสติของผู้ปฏิบัติให้ต้องให้ความสำคัญประมาณ ความมีเหตุผล จากการมีภูมิคุ้มกันที่รู้เท่าทัน

ฐานะของตนเอง ด้วยการมีและใช้ความรู้ร่วมกับความศรัทธาในคุณงามความดี มาวิเคราะห์และปฏิบัติประกอบการดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมการฝึกอบรมที่จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เข้ารับการอบรมในช่วงเวลาที่ผ่านมามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและแรงบันดาลใจในภาพรวม การสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การเรียนรู้และฝึกทักษะการประกอบอาชีพการเกษตรแบบพึ่งตนเอง สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ อย่างมั่นคง โดยมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของการทำให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้า ความพัฒนา ผู้ดำรงชีวิตแบบพอเพียงของเกษตรกร ได้อย่างแท้จริง

กระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน จะมีรูปแบบที่เรียบง่าย เน้นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเรียนรู้ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยความพอเพียง โดยมีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ คือ พ่อจันทร์ที ประทุมภา เป็นผู้บรรยายให้ข้อคิดจากประสบการณ์ กระตุ้นจิตสำนึกและแรงบันดาลใจที่ควรจะมีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ในเวลา 1 ชั่วโมง และ วิทยากรที่ได้รับการอบรมและแต่งตั้งให้เป็นครูบัญชีตาม โครงการของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมคณะวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชี จากคู่มือที่ศูนย์เรียนรู้ได้รับมาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน และประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมกรรมการบันทึก ตลอดจนการซักถามเพิ่มเติม ในเวลา 1 ชั่วโมง รวมเวลา 2 ชั่วโมง ดังเช่นที่มีการจัดการฝึกอบรมกันโดยทั่วไป

ถึงแม้ว่าจุดเด่นของการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ จะมีอยู่มาก ทั้งจากวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ที่มีความรู้โดยตรง มีประสบการณ์จากการเข้าร่วมอบรมและพัฒนาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นวิทยากรบัญชี(ครูบัญชี) มีกระบวนการฝึกอบรมที่เข้าถึงผู้เข้ารับการอบรมอย่างใกล้ชิดและคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่ถูกคัดกรองมา จะเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบันทึกข้อมูลของผู้ที่ผ่านการเรียนรู้ไปแล้ว แต่สิ่งที่รับทราบจากการติดตามหนุนเสริมผู้เข้าอบรมภายหลังการอบรมของศูนย์เรียนรู้เอง ได้พบว่าการนำความรู้ไปปฏิบัติได้ไม่มากนัก ทั้ง ๆ ที่เชื่อได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้จะมีความแตกต่างและน่าสนใจว่าการอบรมบัญชีครัวเรือน โดยทั่วไป ทั้งการมีวิทยากรระดับปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ รู้และปฏิบัติได้จริงเป็นผู้ฝึกและพาบันทึก มีการประเมินระหว่างการเรียนรู้และติดตามนิเทศถึงครัวเรือนหลังการฝึกอบรม สอดคล้องกับการศึกษาของสนั่น สงนุ้ย (2550) ที่พบว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการจดบันทึกสมุดบัญชีครัวเรือน คือ ไม่ค่อยมีเวลาและลืมจดบันทึกบางครั้ง นอกจากนี้ประชาชนยัง

เสนอแนะว่าควรสนับสนุนการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนต่อไปเพราะทำให้ทราบรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนและควรจัดทำโครงการต่อไป เนื่องจากมีประโยชน์ต่อครัวเรือนมาก

บทเรียนของการศึกษาและผลของการศึกษาระบบการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือน จะเน้นไปที่การเรียนรู้ในกิจกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาเป็นบทเรียนของการพัฒนาวิชาการและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ทั้งทักษะการวิจัยและการยกระดับความรู้ในการเป็นวิทยากรจากการได้เรียนรู้ในการประเมินระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองร่วมกับนักวิจัย และการทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นความรู้อันเป็นเหตุผล มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับบริบทของการดำเนินภารกิจการศึกษาของศูนย์เรียนรู้ ให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในการปฏิบัติและพัฒนาการฝึกอบรม โดยมีความเชื่อถือในผลของการใช้ความรู้และความศรัทธาในคุณค่า ความดีงามของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการเป็นผู้ให้ความรู้แก่สังคม ประกอบกับการใช้ข้อมูลและการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินการตามแผนงานวิจัยและโครงการย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินโครงการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ จะเป็นเงื่อนไขในการศึกษาวิจัยร่วมกันของวิทยากรศูนย์เรียนรู้กับนักวิจัย

ผลลัพธ์ของการศึกษาวิจัยนอกจากจะเกิด โดยตรงกับการพัฒนาการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนแล้ว ยังเป็นข้อมูลสนับสนุนที่เป็นชุดความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรหรือหัวข้อเนื้อหาการฝึกอบรมอื่น ๆ ได้ต่อไป และยังสนับสนุนกระบวนการศึกษาวิจัยของโครงการย่อยและแผนงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพจากการแลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลและการเรียนรู้ระหว่างกัน

นอกจากนี้ ยังกล่าวได้ว่า การประเมินกระบวนการเรียนรู้เชิงระบบในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือน ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา มีความสำคัญทั้งต่อการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เองและการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนผลักดัน ให้ครัวเรือนสามารถยอมรับ เรียนรู้ เชื่อมั่น มุ่งมั่นต่อการทำและใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากบัญชีครัวเรือนในภาพรวมของสังคมไทยอีกด้วย

โครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ที่จะใช้ในการพัฒนาและการขยายผลการใช้เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีการใช้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องมากไปกว่าเดิม จึงเกิดขึ้นจากการทบทวนผลงานและบทเรียนที่ผ่านมาของปราชญ์ชาวบ้านวิทยากรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ใช้ประโยชน์จากการฝึกอบรม และนักวิจัยที่มีความเห็นพ้องกันว่า ถึงแม้ในสภาพปัจจุบันศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสามารถในการ

บริการฝึกอบรม มีประสบการณ์ในการใช้กิจกรรมประกอบเพื่อการเรียนรู้ที่ได้อยู่แล้ว แต่เมื่อ ทบทวนและค้นหาตนเองแล้วจะพบว่า เมื่อมีการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ไปนั้น การยกระดับความ เข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตนเองทั้ง ความพอเพียง พอประมาณ ความมี เหตุผล และเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม จะต้องมีการหยุดคิด ทบทวนและเรียนรู้ด้วยกระบวนการ ประเมินเชิงระบบที่มีประเด็นนำร่อง คือ การบริการในหลักสูตรบัญชีครัวเรือน ที่อาจจะนำไปสู่ การพัฒนาปรับปรุงแบบใหม่ได้ดีกว่าเดิม

องค์ความรู้ที่จะใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ จะเลือกจากองค์ความรู้ที่ให้ความสำคัญกับการมองเชิง ระบบ คือ การประเมินประยุกต์ด้วยแบบจำลองซิปปี้ (CIPP. Model) ที่เป็นรูปแบบการประเมินที่ เน้นการตัดสินใจรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจใช้กันอย่างกว้างขวาง โดย แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นสำคัญเพื่อหาข้อมูล ประกอบการตัดสินใจบริหาร โครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาบริบทหรือ สภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต(Stufflebeam, 1971) ใน การจัดการการเรียนรู้เนื้อหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ศูนย์เรียนรู้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ในภาพรวมที่ผลของการเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมเกิดจาก ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ อย่างหลากหลาย แนวคิดเชิงระบบจะทำให้ได้รับรู้ปัจจัยที่ เปลี่ยนแปลงและมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างรอบคอบ หลากหลาย นำไปสู่การแก้ปัญหาและ พัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โครงการวิจัยนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในแผนงานวิจัยแบบ บูรณาการเพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบล ตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ที่จะเป็นที่โครงการที่ได้รับข้อมูลเสริมการ ดำเนินการวิจัยจากแผนงานวิจัยและ โครงการวิจัยอื่น มาสนับสนุนการศึกษาและกำหนดแนว ทิศทางการพัฒนา ได้แก่ การได้รับข้อมูลบริบท สภาพปัจจุบันและปัญหาของศูนย์เรียนรู้จากการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ การได้รับข้อเท็จจริงมุมมองกว้างของการ จัดระบบการฝึกอบรมจากการประเมิน โครงการฝึกอบรม และการนำผลลัพธ์จากการศึกษา ข้อเท็จจริงของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของศูนย์เรียนรู้มาใช้สนับสนุนแนวคิดการมีและใช้ ข้อมูลได้เป็นอย่างดี และยังสามารถเป็นผู้สนับสนุนข้อมูลเชิงลึกและเป็นตัวอย่างเฉพาะด้านที่ ชัดเจนให้กับทุกโครงการวิจัยและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสำหรับแผนงานวิจัยได้ด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.2 สร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้กรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะพื้นที่ดำเนินการที่ให้การฝึกอบรมในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ศึกษากลุ่มผู้เป็นวิทยากรบัญชีครัวเรือน ที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา และนักวิจัยของโครงการวิจัย และผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นเกษตรกรขณะที่มีการอบรมเนื้อหาหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ในช่วงเวลาที่กำหนด คือ กลุ่มเกษตรกรในโครงการฝึกอบรมเกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รุ่นที่ 5 พ.ศ. 2553

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ครอบคลุมเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ในการให้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ตามแบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้(CIPP) ที่เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจตามแนวคิดของ แคนเนล แอล สตฟเฟิลบีม ด้วยการประเมินที่เน้นการหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจบริหารโครงการอย่างต่อเนื่อง ในที่นี้ คือ การดำเนินงานจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ ที่ประกอบด้วย

3.3.1 ขอบเขตด้านบริบท(Context) ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ โดยตรวจสอบว่าการดำเนินงานจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ ได้ดำเนินการให้เกิดการบริหารจัดการการเรียนรู้สนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายหรือกรอบความต้องการที่จะให้เกิดการปฏิบัติและเป็นผลจากการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนหรือไม่ ความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น

3.3.2 ขอบเขตด้านปัจจัยนำเข้า(Input) ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินให้ได้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจต่อความเหมาะสมในการสนับสนุนให้สามารถบรรลุเป้าหมายการประเมินเพื่อการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรม ทั้งบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การบริหารจัดการ ในด้านความเพียงพอและความเหมาะสมของกิจกรรม รูปแบบหรือทางเลือกที่ใช้ในการดำเนินงาน

3.3.3 ขอบเขตด้านกระบวนการ(Process) ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินระหว่างกรดำเนินงานจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการติดตามความเหมาะสม ความสอดคล้อง ประสิทธิภาพและปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรมการอบรม ทั้งการจัดการให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกรฝึกอบรมตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนด การดำเนินกิจกรรมหรือการแก้ไขปัญหา ระหว่างกรฝึกอบรม การสังเกตพฤติกรรมกรเรียนรู้ของผู้อบรม เพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่องของการดำเนินงานจัดการการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ

3.3.4 ขอบเขตด้านผลผลิต(Product) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย เพื่อตรวจสอบว่าเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ คุณภาพของผลลัพธ์เป็นอย่างไร เกิดผลกระทบหรือผลข้างเคียงอื่นใดหรือไม่ เป็นต้น

3.3.5 ขอบเขตการศึกษาด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาในกรอบความสัมพันธ์ของ 3 องค์ประกอบ และ 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในความสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัยนี้ จะเกิดกับกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับประโยชน์และผลกระทบจากผลงานวิจัย ในสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังกระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 เกิดการเรียนรู้และยกระดับความรู้ของศูนย์เรียนรู้ที่ศึกษาเชิงบูรณาการ ในระดับสมาชิกรายบุคคลทั้งองค์การ ในการเสริมทักษะการมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยการปรับใช้องค์ความรู้ทางวิชาการในการใช้แบบจำลองในการประเมินและพัฒนา เทคนิคการจัดการการเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการให้บริการฝึกอบรม ที่จะใช้ในหัวข้อเนื้อหาอื่น ๆ โดยมีแบบอย่างจากโครงการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือน

4.2 การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรศูนย์เรียนรู้ ในการปรับใช้องค์ความรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อบรรลุเงื่อนไข ความรู้และคุณธรรมในการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อองค์การ ให้เป็นแบบอย่างของความพอเพียง และเป็นแหล่งขยายผลต่อยอด ให้กับเครือข่ายการพัฒนาทั้งระดับศูนย์เรียนรู้อื่น ๆ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนที่เริ่มเข้าสู่ขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบที่มีแบบอย่างเชิงระบบของการใช้ความรู้ การปฏิบัติ เครือข่าย ภาควิชาการพัฒนา ที่มีส่วนร่วมอย่างสมดุลกันตลอดกระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อใช้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาและเรียนรู้เพื่อปรับใช้ตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา หมายถึง ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้นอกระบบการศึกษาตามปกติ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีอิสระในการพัฒนาตามความพร้อม ความต้องการของตนเอง จัดบริการกระบวนการเรียนรู้เน้นที่การทำมากกว่าการเรียนรู้ นำไปปฏิบัติจริงแล้วแก้ไข ปรับปรุง มีการบริหารจัดการและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน เป็นส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยเรียกโดยย่อว่า ศูนย์เรียนรู้

5.2 การทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง การที่เกษตรกรหรือนุคคลเลือกการบันทึกรายการทางการเงินประจำวันของตัวเองหรือครอบครัว โดยดำเนินการบันทึกรายการทางการเงินของครัวเรือนด้วยแนวคิดทางการบัญชีที่ปรับใช้ให้ง่ายต่อการปฏิบัติได้ ใช้ประโยชน์ได้ ด้วยการบันทึกรายรับรายจ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของครัวเรือน รวมไปถึงการสรุปผลรายรับ-รายจ่ายในแต่ละรอบเวลา เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำรงชีพให้เป็นไปตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม

5.3 หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง การจัดการการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ที่ประกอบด้วยการเรียนรู้คุณค่าของการทำบัญชีที่จะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยศรัทธาในการปฏิบัติอย่างจริงจังในการบันทึกรายการทางการเงินให้เป็นประจำ ต่อเนื่องและใช้ประโยชน์จากการบันทึกนั้น ๆ ได้ อันจะนำไปสู่การดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ถึงพร้อมด้วย ความพอประมาณ มีเหตุผลและภูมิคุ้มกัน กับปัจจัยเงื่อนไขที่ต้องมีความรู้ในวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน วิธีการวิเคราะห์รายรับ – รายจ่าย และมีคุณธรรมต่อการมีวินัยในการนำไปปฏิบัติ การบันทึกให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันเวลา

5.4 กระบวนการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง วิธีการให้ความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างศรัทธาและแรงบันดาลใจให้ผู้รับการอบรมเห็นประโยชน์อย่างแท้จริง เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการลงมือทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และการสอนให้เกิดการปฏิบัติกร ให้เกิดทักษะการใช้แบบฉบับที่สำเร็จรูปเพื่อความสะดวกในการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน

5.5 การจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นระบบในการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้เรียนรู้ในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนตั้งแต่การเตรียมการด้านเนื้อหา วิธีการอบรม การดำเนินกิจกรรมการอบรม การประเมินผลและการพัฒนา ที่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของปราชญ์อีสาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการทำบัญชีครัวเรือน การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียงด้วยการจัดเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือน การให้ความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่นจากแรงบันดาลใจ ให้เข้าใจและปฏิบัติตามจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

5.6 การประเมินการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน หมายถึง การดำเนินการประเมินเชิงระบบในการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา โดยเลือกเทคนิคการประเมินด้วยแบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้(CIPP)มาใช้ในการประเมิน

5.7 แบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้(CIPP) หมายถึง การประเมินการจัดการการเรียนรู้การให้ การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ด้วยแบบจำลองตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจบริหารโครงการอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การศึกษาบริบทหรือสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต ในการวิจัยนี้จะเรียกว่า การประเมินแบบชิปปี้ ด้วย

5.7.1 บริบท(Context) หมายถึง ปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในการจัดการการเรียนรู้การให้ การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ และการเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม

5.7.2 ปัจจัยนำเข้า(Input) หมายถึง ปัจจัยที่นำมาใช้ในการสนับสนุนและดำเนินการให้จัดการการเรียนรู้การให้ การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ

5.7.3 กระบวนการ(Process) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนในการจัดการการเรียนรู้การให้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ประกอบด้วย การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

5.7.4 ผลผลิต(Product) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นผลผลิตหรือผลลัพธ์จากการจัดการการเรียนรู้การให้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการอบรมทั้งในด้านการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์และผลกระทบบนการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตร บัญชีครัวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ได้รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการการเรียนรู้ การประเมินผลโครงการด้วยแบบจำลองแบบซิปปี การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ มีสรุปเป็นสาระสำคัญของการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของการศึกษาตามโครงการวิจัยย่อยนี้จะสรุปเนื้อความที่สำคัญต่อการเชื่อมโยง ไปสู่ภาพรวมเชิงระบบของการศึกษาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา จากการทบทวนองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแผนงานวิจัย นำเสนอโดยสรุป ดังนี้

1.1 ความหมาย

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน คำจำกัดความของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูอู่ชุมชนเอง โดยให้มีความเหมาะสม เพียงพอกับความต้องการของตนเองได้ ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องทำการผลิตอาหาร ถักทอเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายด้วยตนเอง แต่หมายถึงในหมู่บ้านจะต้องมีความพอเพียงในระดับหนึ่ง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดเวลาที่ผ่านมา ก็ได้มีการ

ทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลาย ตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต กล่าวคือ ได้มีพระราชดำริมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤตและการพัฒนาในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีแนวทางที่มุ่งให้คนไทยดำรงตนโดยยึดหลักของความสมถะ พึ่งพอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ ไม่อคติกับบุคคลที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ซึ่งแนวพระราชดำรัสล้วนแต่เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท อันได้แก่

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ้มชูตัวเองให้ได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้เคยบอกว่าคุณพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนครบถ้วนจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเองสำหรับครอบครัว อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้นักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัย เพราะว่าคนอื่นเขาก็ต้องมีการเศรษฐกิจที่ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง รู้สึกไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ ว่า การผลิตที่พอเพียงทำได้...”

“...อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง เก็บเอาไว้ในยุ้ง เล็ก ๆ แต่ครอบครัวเก็บและถ้ามีพอกก็ขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะทางภาคอีสาน เขาบอกต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย อันนี้ถูกต้องข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วของตัวเองจะบริโภคต้องซื้อ จะซื้อจากใคร ทุกคนปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะว่าประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เลยสนับสนุนบอกว่าให้เขาปลูกข้าวบริโภค เขาชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาชอบข้าวอะไรก็ตามให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้น และเก็บไว้เพื่อใช้บริโภคตลอดปี ถ้ายังมีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิ

เพื่อที่จะขาย ที่พูดอย่างนี้เพราะว่าข้าวที่ปลูกสำหรับบริโภคไม่ต้องเที่ยวรอบโลก ถ้าข้าวที่ซื้อมา ต้องข้ามจังหวัดหรืออาจข้ามประเทศมา ค่าขนส่งนั้นก็บวกเข้าไปในราคาข้าว...”

“ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียก Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียก Self-sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไหนทำได้ คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน อย่างทุกวันนี้เราเดือดร้อน สำหรับข้าวก็เห็นชัด สำหรับสิ่งอื่นประชาชนก็ต้องใช้ มีสิ่งของจำเป็นที่จะใช้หลายอย่างที่เรากำลังทำในเมืองไทยและสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออกใช้เองด้วย แต่สำหรับส่งนอกนั้นมีพิธีการมากมาย มีทางที่จะผ่านมากมาย ลงท้ายกำไรไม่เหลือ กำไรมันน้อย แต่ถ้าสามารถที่จะติดต่อโดยตรงอย่างกลองนี้เขาติดต่อโดยตรงเขาส่งไปเป็นหีบ ๆ ที่ลงเรือ ที่เรียกว่า Container ก็ส่งไปเต็ม Container ลงท้ายค่าขนส่งไม่แพงนัก พุคกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขาย รู้ว่าท่านทั้งหลายกำลังคลุ้มใจในวิกฤตการณ์ ตั้งแต่คนที่ไม่มีเงินน้อยจนกระทั่งคนที่มีเงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำ ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้”

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงครอบคลุมเนื้อหาสาระของการดำเนินชีวิตในวงกว้าง ทั้งในส่วนของเศรษฐกิจพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถขยายความจากกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ได้มีการเผยแพร่กระจายไปสู่ชุมชน สังคมชนบทไทยมากขึ้น หนังสือ “พระราชดำรัส” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียบเรียง “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น ได้ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ผลิตอาหารเพื่อบริโภคเอง เหลือจึงนำออกขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่มีภาระหนี้สิน และมีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร ทำธุรกิจ ปั่นน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทย จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มีการเชื่อมโยงกับบริษัทที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงการส่งออก

จากที่กล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็น โดยภาพรวมได้ว่า การจะดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สำคัญอยู่ที่ความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็น พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ยึดติดกับวัตถุนิยมใด ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นแนวทางที่เอื้อประโยชน์ และเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย ซึ่งส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและยืนยาว มั่นคงได้

ประเวศ วะสี (2542) อธิบายว่า“เศรษฐกิจพอเพียง” ไม่ได้หมายถึง การไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่เกี่ยวข้องกับเชิงพาณิชย์ แต่หมายถึงความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง สามารถที่จะรักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ เสียสละเป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง รู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาค่าต่าง ๆ ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีคุณภาพที่ดี
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง มีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตนได้ เนื่องจากล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของตนทั้งสิ้น

7. มีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ไม่ใช่รวยวาบ เดี่ยวจนเดี๋ยวรวย เดี่ยวมีเดี๋ยวไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางจิตใจของมนุษย์เราทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เรามีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี สามารถอดทนต่อสภาวะที่เกิดขึ้นและผันผวนได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้มนุษย์เรามีคุณภาพชีวิตที่ดีมีสุขภาพจิตที่ดีได้

1.3 คุณสมบัติ เศรษฐกิจพอเพียง มีคุณสมบัติสำคัญ ดังนี้

1.3.1 เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย

1.3.2 เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และรัฐ ระดับปัจเจกบุคคลนั้นรวมถึงหน่วยครอบครัวด้วย นอกจากนี้ยังได้เห็นว่า สามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

1.3.3 เป็นแนวคิด ทางสายกลาง ที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุค โลกาภิวัตน์ มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในการเข้าสู่ตลาด ไม่ใช่โชคเดี้ยว หรือพึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตัวเองเป็นหลัก มีความพอประมาณ บนพื้นฐานของความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกัน

1.4 ส่วนประกอบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ พร้อม ๆ กัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และจะต้องมีเงื่อนไขในการดำเนินการไปตามองค์ประกอบ ด้วยความเหมาะสม มีการพัฒนาและบรรลุความมุ่งหมายได้สำเร็จอย่างยั่งยืน

1.4.1 คุณลักษณะทั้ง 3 ประกอบด้วย

1.4.1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

1.4.1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณ ในมิติต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

1.4.1.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตคง ได้กล่าวแล้วข้างต้น การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่า พอเพียง นั้นจึงมิใช่แต่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยงเชิงพลวัต จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับพอเพียงที่สมบูรณ์

1.4.2 เงื่อนไขทั้ง 2 ประกอบด้วย

1.4.2.1 เงื่อนไขรอบความรู้ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัย

1) ความรอบรู้ คือ มีความรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ใน โอกาสและเวลาต่าง ๆ

2) ความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาการต่าง ๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ ทุกขั้นตอน

3) ความระมัดระวัง คือ ความมีสติ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชา ต่าง ๆ เหล่านั้น ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพราะในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปด้วย

1.4.2.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างใน 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านจิตใจและปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความสามารถในการแบ่งปันสิ่งที่มีอยู่ เหลือพอต่อการเอื้อประโยชน์ต่อผู้อื่น

2) ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ ทั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้าง 2 เจ็อนไข ข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ เนื่องจากการกระทำใด ๆ ของคน กลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งระดับบุคคลและสังคม ล้วนแต่สามารถนำไปสู่การสร้างสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี อันเป็นการทำให้สภาพการพัฒนาทางชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างสมดุล มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน เกิดเป็นทุนอันเป็นภูมิคุ้มกันสำหรับมนุษยชาติ ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม สามารถรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยปัญญาและความพอเพียงที่จะไม่เกิดความเสียหายจากการปรับตัวไม่ทันหรือผิดพลาด ดังที่เคยเกิดเป็นวิกฤตการณ์ดังเช่นที่ผ่านมา

1.6 การปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สุเมธ ตันติเวชกุล(2543) ได้เรียบเรียงแนวทางการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไว้ดังนี้

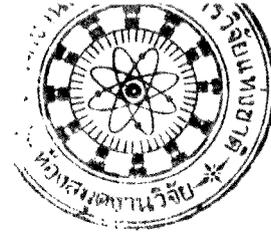
1.6.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลด ละ ความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง”

1.6.2 ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แมตคอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากความประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบ เป็นหลักสำคัญ”

1.6.3 ละ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า “ความสุข ความเจริญ อันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุข ความเจริญ ที่บุคคลแสวงหามาได้ ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่ง เบียดบัง มาจากผู้อื่น”

1.6.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิต หลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้ เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียง เป็นเป้าหมายสำคัญ

1.6.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด ละ สิ่งชั่วทั้งหมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทย ที่ล่มสลายลง ในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาท ว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดละความชั่ว ที่ตนเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตนเองเสมอ พยายามเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์”

1.7 การน้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในฐานะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นผลผลิตจากพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระเมตตาแก่พสกนิกรชาวไทย ได้ทรงคิดค้น พัฒนาและสรุปแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานความสมดุลของชีวิตและสังคม การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของพสกนิกรของพระองค์ที่จะได้ร่วมสนองพระมหากรุณาธิคุณให้มีความรู้ ความจริงและการปฏิบัติอย่างกว้างขวางไปทั่วทั้งสังคม เป็นการแบ่งเบาพระราชภาระของพระองค์ และเป็นการสร้างคุณความดีแก่ส่วนรวมตามแบบอย่างของพระองค์ท่าน การจะดำเนินการขับเคลื่อนจึงควรมียุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ยุทธศาสตร์ คือ ทางเลือกที่มีคุณค่า มีความเหมาะสมและทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ ทางเลือกจะต้องเป็นทางที่ได้รับการยอมรับ และเชื่อมั่นได้ ทางเลือกดังกล่าวนี้ ไม่มีทางเลือกใดที่จะเหมาะสมสอดคล้องเท่ากับหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(กปร.), 2552) เป็นหลักการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเลือกเป็นแนวทางในการปฏิบัติพระราชภารกิจของพระองค์จนประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายที่ทรงต้องการหรือเป็นแบบอย่างของวิธีการที่มีความมั่นคง เหมาะสมกับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความสุขแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยพระวรกายตราตรำและมุ่งมั่น เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกร ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ศาสนาใด หรืออยู่ห่างไกลกันสักเพียงใด ก็มีทรงย่อท้อ เข้าไปช่วยเหลือราษฎรทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การเกษตร การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และพลังงาน หรือแม้กระทั่งการจราจร ทรงคิดค้นแนวทางแก้ไขได้อย่างแยบยล การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดการดำเนินการในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด มีคุณค่าและควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทนำมาปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติตลอดไป โดยมีแนวทางการทรงงานต่าง ๆ โดยสรุป ได้แก่ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ระเบิดจากข้างใน แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ทำ

ตามลำดับขั้น ต้องรู้จักภูมิสังคม คิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ไม่ติดตำรา ปรนัย เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ทำให้ง่าย ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม พัฒนาสู่การพึ่งตนเอง บนฐานพออยู่พอกิน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต และกตัญญู ทำงานอย่างมีความสุข มีความเพียร และรู้รัก สามัคคี ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการดำเนินกิจการใด ๆ ที่ต้องการความสำเร็จผลที่แท้จริง ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบมาจากหลักการทรงงานต่าง ๆ การน้อมนำหลักการทรงงานมาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะเป็นมงคลแก่ผู้ปฏิบัติแล้วยังเชื่อมั่นได้ว่า เป็นการปฏิบัติที่สามารถบรรลุผลสำเร็จที่ต้องการได้อย่างก้าวหน้า มั่นคง ยั่งยืน

องค์ความรู้ที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้นำเสนอโดยสรุปดังกล่าว จะนำมาเป็นหลักการพื้นฐานประกอบการศึกษาวิจัย ทั้งการดำเนินการวิจัยและการใช้เป็นเครื่องมือกำกับการเรียนรู้ตามกระบวนการวิจัยบนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับองค์ความรู้อื่น ๆ ที่ทบทวนและนำเสนอในหัวข้อต่อ ๆ ไป

2. บัญชีครัวเรือน

2.1 บัญชีครัวเรือนและการทำบัญชีครัวเรือน

บัญชีครัวเรือน หมายถึง การแสดงหรือบันทึกจำนวนเงิน รับ-จ่าย ประจำวันของครัวเรือน โดยแสดง วัน เดือน ปี รายการรับ-จ่าย และจำนวนเงิน แสดงเป็นรายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (นภาพร ลิขิตวงษ์จจร, 2550) และมีการสรุปผลประจำวันของทั้งรายการรับและจ่าย เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้เท่าทันสถานการณ์สำหรับการตัดสินใจทางการเงินของครัวเรือนที่เหมาะสม

บัญชีครัวเรือนสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ แต่อย่างน้อยต้องมีการบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายปกติเป็นตาราง 5 ช่อง ประกอบด้วย ช่องแรกวัน เดือน ปี เพื่อบันทึกวันที่เกิดรายการนั้น ช่องที่สองรายการ เพื่อบันทึกเหตุการณ์การรับ-จ่าย ช่องที่สามรายรับ เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับ ช่องที่สี่ รายจ่าย เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่จ่ายออกไป และช่องสุดท้าย ยอดคงเหลือ เป็นของสรุปยอดเงินคงเหลือ ในแต่ละวัน โดยใช้ประโยชน์จากการทำบัญชีครัวเรือน ได้ดังนี้

2.1.1 ทำให้ทราบรายรับ รายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือน รายรับ เป็นเงินหรือของมีค่าที่ครัวเรือนได้รับจากการประกอบอาชีพหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยน เช่น เงินเดือน ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร รายได้จากการขายสิ่งของเหลือกินเหลือใช้ เป็นต้น หนี้สิน เป็นเงินหรือของมีค่า ที่ครัวเรือนได้รับจากภายนอกโดยมีภาระที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต เช่น การกู้ยืมเงินจากธนาคาร การกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน การรับเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ต้องชดใช้คืนภายในระยะเวลาที่

กำหนด การซื้อเงินผ่อน การเช่าซื้อและการซื้อสินทรัพย์เป็นเงินเชื่อ เป็นต้น รายจ่ายเป็นเงินหรือของมีค่า จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งของหรือบริการ เช่น ค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอาหาร เป็นต้น

2.1.2 ทำให้ทราบว่าครัวเรือนมีเงินคงเหลือเท่าใด ในแต่ละวัน

2.1.3 นำข้อมูลมาใช้ในการบริหารจัดการเงิน จัดลำดับความสำคัญ และวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน ว่ารายจ่ายใดมีความจำเป็น รายจ่ายใดไม่มีความจำเป็นสามารถตัดออกได้

2.2 บัญชีครัวเรือนและการทำบัญชีครัวเรือนกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อนำการทำบัญชีครัวเรือนมาวิเคราะห์ความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะสามารถ สรุปความสัมพันธ์ในลักษณะที่ส่งเสริมกันได้ ดังต่อไปนี้

2.2.1. ความพอประมาณ จากการใช้ข้อมูลการบัญชีเป็นเครื่องกระตุ้นให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้สร้างสมดุลของรายรับรายจ่าย ไม่เป็นหนี้เป็นสิน ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ถ้ามีเหลือรู้จักออม และแบ่งปัน/ทำบุญได้อย่างเหมาะสม

2.2.2 ความมีเหตุมีผล ด้วยการแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ต้องจัดทำบัญชีครัวเรือน ครัวรับรายจ่าย ของตนเอง มีมากน้อยเพียงใด ฐานะทางประหยัด โดยการลดรายจ่ายอย่างไร ฐานะอะไรจำเป็นไม่จำเป็นต้องใช้จ่าย

2.2.3 ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการมีข้อมูลการเงินที่นำไปสู่การจัดการตนเองให้มีเงินออม มีเงินใช้จ่ายยามจำเป็นฉุกเฉิน รู้จักประเมินศักยภาพด้านการเงินตนเองอยู่เสมอ ขยายผลสู่การรู้จักแบ่งปัน/ทำบุญตามวิถีปฏิบัติที่เชื่อถือและศรัทธาอย่างมั่นคง

2.2.4 เงื่อนไขความรู้ ที่ได้เรียนรู้วิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน รู้วิธีการวิเคราะห์รายรับ – รายจ่าย ฐานะทางวิธีการประหยัด ที่เหมาะสม เป็นไปได้

2.2.5 เงื่อนไขคุณธรรมอันเกิดจากการมีวินัยในการใช้จ่าย ประหยัดอดออม ซื่อสัตย์สุจริต ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำอะไรเกินตัว ด้วยข้อมูลที่บันทึก เกิดความเท่าทันและทางเลือกบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของทั้งครอบครัว ชุมชนและสังคมไทยทั้งหมด

2.3 หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน

หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน(คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้และการสอนกระทรวงศึกษาธิการ, 2549)มีความคาดหวังที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้อย่างถูกต้อง มีการวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายและเสนอแนะแนวทางการสร้างวินัยการใช้จ่ายของครัวเรือนอย่างประหยัดและเห็นคุณค่าและนำหลักการวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ประกอบด้วย การเรียนรู้คุณค่าของการทำบัญชีที่จะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างขนานใหญ่ด้วยศรัทธาในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความพอเพียง ที่ต้องมีความรู้ในวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน วิธีการวิเคราะห์รายรับ – รายจ่าย และมีคุณธรรมต่อการมีวินัยในการนำไปปฏิบัติ การบันทึกให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันเวลา

การจัดการให้เกิดการเรียนรู้จึงไม่ได้มีเพียงแค่ให้รู้ในวิธีการ แต่จะต้องให้เกิดความศรัทธาที่จะนำไปใช้อย่างมุ่งมั่นและต่อเนื่อง เนื่องจาก บทเรียนคือบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือตรวจสอบที่มองเห็นชัดเจนถึงสถานการณ์เงินและการใช้ชีวิตของบุคคล ครัวเรือน อุปสรรคคือความยากของการทำบัญชีครัวเรือน เพราะชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากการออกแบบบัญชีครัวเรือนมีรูปแบบยากในการกรอก ขั้นตอนนี้จึงต้องบริหารแรงจูงใจให้ชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือน เช่น แรงจูงใจประกาศให้การทำบัญชีครัวเรือนเป็นการทำความดีอย่างหนึ่งถวายในหลวง บริหารให้ทำต่อได้อย่างไร ตามไปชวนคุยกับคนที่ทำเพื่อเกิดแรงจูงใจ และบริหารให้เกิดการนำไปใช้ ทำอย่างไรให้คนที่ยังไม่ได้ทำหันมาทำด้วย(หน่วยจัดการความรู้องค์กรการเงินชุมชน, 2551)

หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนเป็นเนื้อหาบังคับในหลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ โดยเฉพาะใน โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับทัศนคติต่อเนื้อหาและวิถีชีวิตที่ไม่เคยจัดการและใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบของเกษตรกร ทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสรุปบทเรียนและประเมินการจัดการและปฏิบัติการในหลักสูตรบัญชีครัวเรือนที่ดำเนินการอยู่ เพื่อสะท้อนเป็นข้อมูลเช่นเดียวกันกับแนวคิดของการจัดทำข้อมูลทางการบัญชี ที่จะได้นำมาเรียนรู้ ขยายผล ปรับแต่ง โดยต้องพิจารณาไปทั้งระบบมากกว่าเนื้อหาด้านวิธีการ ด้วยการประเมินครอบคลุมสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนทั้งหมด ดังกล่าวข้างต้น

3. การเรียนรู้และการจัดการการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ เริ่มตั้งแต่ การรับรู้ การคิด การประเมิน การเรียนรู้ ด้วยพฤติกรรมกระตุ้น การสงสัย การแสวงหา การคาดคะเน การหาข้อมูล และการตรวจสอบคำตอบ

การเรียนรู้ที่นำไปสู่การได้ผลในสิ่งที่ดีขึ้น จะประกอบด้วย การมีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีฉันทะในการเรียนรู้ มียุทธศาสตร์ในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบนับตั้งแต่การรู้จักแสวงหาความรู้มีเครื่องมือในการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีองค์ความรู้ ที่เกิดการสังสมความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ และระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการสากลจนเกิดความรอบ

รู้และความลุ่มลึกขึ้นตามลำดับ มีศีลธรรมที่จะกำกับการประเมินค่า การตัดสินใจ มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน จนเกิดอิสรภาพและความสงบสุขทั้งภายในสังคมและภายในตน

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยวุฒิภาวะ ลักษณะสำคัญที่แสดงให้เห็นว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น คือ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างคงทนถาวร ที่เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึก การปฏิบัติซ้ำๆ และมีการเพิ่มพูนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและความสามารถทั้งทางปริมาณและคุณภาพ

การเรียนรู้ที่เกิดจากการให้การศึกษาให้เกิด มีจุดมุ่งหมายของความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและความสามารถ มุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมอง ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และประเมินผล ด้านจิตพิสัย คือ ผลของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความรู้สึก ความสนใจ ทศนคติ การประเมินค่าและค่านิยมและด้านทักษะพิสัย คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท การเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงาน การมีทักษะและความชำนาญ

ประพนธ์ ผาสุกยี่ด(2547) ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ ที่ว่าการเรียนรู้ต้องมีนวัตกรรมทางด้านการเรียนรู้ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัย “วิถีคิด” ที่ออกนอกกรอบเดิมพอสมควร จะต้องพลิกกระบวนทัศน์ (shift paradigm) ที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับการเรียนรู้เสียใหม่ จากที่เคยเข้าใจว่า การเรียนรู้ก็คือการศึกษาเพียงเพื่อให้ได้รู้ไว้ มาเป็นการเรียนรู้ที่นำมาใช้พัฒนา งาน พัฒนาชีวิต ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้แบบหลังนี้จึงเป็นความรู้ชนิดที่แนบแน่นอยู่กับงาน เกี่ยวพันอยู่กับปัญหา เป็นความรู้ที่มีบริบท (context-riched) ไม่ใช่ความรู้ที่อยู่ลอยๆ ไม่สัมพันธ์หรืออิงอยู่กับบริบทใด ๆ (contextless) การเรียนรู้ตามกระบวนทัศน์ใหม่นี้จึงมักจะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาตัวใจทยอยขึ้นมาก่อน โดยใช้ปัญหาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงเป็นหลัก เรียกได้ว่ามีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้น จึงเป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนรู้ประเภทนี้เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบอุปสงค์ (demand-side learning) คือ มีความประสงค์ มีความต้องการที่จะทำอะไรบางอย่าง แล้วจึงเกิดการเรียนรู้ขึ้นมา ซึ่งจะตรงกันข้ามกับการเรียนรู้แบบที่เราคุ้นเคยกันดีในระบบการศึกษา ที่มักจะเน้นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ นักเรียน คือจากผู้รู้ไปสู่ผู้เรียน คือมีลักษณะเป็นการเรียนรู้แบบอุปทาน (supply-side learning) ซึ่งข้อเสียที่เห็นได้ชัดเจนของการเรียนรู้แบบนี้ก็คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูต้องคอยป้อน(ยัด) ความรู้เหล่านี้เข้าปาก(หัว) ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา โดยมักจะใช้การประเมิน การวัดผล หรือการสอบ เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้ “ผลัก” หรือ “ดัน” ให้คนหันมาสนใจตั้งใจเรียน การเรียนรู้แบบนี้ครูจึง

มีหน้าที่หลักในการ “ผลัก” ให้เกิดการเรียนรู้ มากกว่าที่จะปล่อยให้ผู้เรียน “หลุด” หรือ “ค้าง” ตัวเองไปโดยใช้ความสนใจหรือความต้องการที่จะเรียนรู้เป็นตัวดึง ซึ่งก็คือแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเองโดยไม่ต้องให้ใครมาออกแรงผลัก ออกแรงดันค้ำยันที่ทำงานอยู่ในทุกวันนี้

3.1 การจัดการการเรียนรู้

การเรียนรู้ต้องมีวิธีการที่หลากหลายที่สามารถตอบสนองความต้องการที่จะมีความรู้ในการปรับเปลี่ยนสิ่งที่ดีขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาทั้งตัวบุคคล องค์กรและสังคม คือ การทำให้มีการเรียนรู้ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งจะรับหรือเลือกปฏิเสธข่าวสารเทคโนโลยีด้วยวิถีทางแห่งปัญญา ซึ่งต้องอาศัยแนวคิดของการจัดการการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มีอยู่หลากหลายวิธี แต่สำหรับการศึกษารุ่นนี้จะให้ความสำคัญกับการทำให้มีการเรียนรู้ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเป็นการทำให้บุคคลมีปัญญาในการเรียนรู้ที่เหนือไปกว่าการมีความรู้เท่าที่จะได้รับ กระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง จะเป็นการจัดการการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่ไม่ยึดยึดความรู้และเนื้อหาสาระให้ผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ รับผิดชอบ และวิเคราะห์วิธีการเรียน กระตุ้นให้ ผู้เรียนให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มทำให้เกิดความรู้เชิงความคิด และสร้างสรรค์ความรู้

3.1.1 การจัดการการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วย

3.1.1.1 กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความดี ความงาม และความจริง โดยผ่านกิจกรรมกลุ่ม และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3.1.1.2 กระบวนการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ ได้แก่ การวิเคราะห์ การคิดจำแนก การคิดเชื่อมโยง การเรียนรู้วิธีการคิด แก้ปัญหา การคิดคาดการณ์ล่วงหน้า และการคิดสร้างสรรค์

3.1.1.3 การเรียนรู้ที่จะทำและอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การเรียนรู้ทักษะทางอาชีพและทักษะทางสังคม

3.1.1.4 การเรียนรู้ที่จะเป็นบุคลิกภาพส่วนตัวที่ได้พัฒนาดีขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการพัฒนาสติปัญญาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลมีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้จักรอคอย รู้จักเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น มีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น รวมทั้งรู้จักรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น จะทำให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

3.1.1.5 การเรียนรู้ที่แสวงหาวิธีการเรียน เมื่อผู้เรียนได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ มีเจตคติและค่านิยม

เกี่ยวกับการเรียนที่ดี จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความสุข เรียนรู้ที่จะรู้ เรียนรู้ที่จะทำ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ที่จะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานให้เป็นบุคคลที่รู้วิธีการเรียนรู้

3.1.2 การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข กิจกรรมที่จัดควรหลากหลาย ยืดหยุ่น ตอบสนองการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุกด้าน ประกอบด้วย

3.1.2.1 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ จากคำอธิบายรายวิชาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือเนื้อหาที่กำหนด

3.1.2.2 การวิเคราะห์ประเด็นการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากสาระการเรียนรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้

3.1.2.3 การกำหนดสาระสำคัญของเนื้อหาที่จะจัดการเรียนรู้

3.1.2.4 การกำหนดศักยภาพที่ต้องการพัฒนาที่ครอบคลุมเกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้ ความสามารถ ความถูกต้อง คีงามและเกิดผลประโยชน์ที่ดีมีความสุข

3.1.2.5 การวางแผนการจัดกิจกรรม ตามความต้องการนำมาใช้พัฒนางาน พัฒนาชีวิต ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย และเทคนิคการเรียนรู้ต่าง ๆ

3.1.2.6 เขียนแผนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้และแนวการจัดการการเรียนรู้ดังที่ได้นำเสนอ จะเป็นความรู้ที่สำคัญในการนำมาประกอบการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือน ต่อไป

3.2 การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่มีคุณค่าเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้วยองค์ความรู้จากการวิจัย โดยถือว่าการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการของผู้สอนอย่างเป็นระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการสะท้อนผล และหาวิธีการแก้ปัญหาตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยที่เชื่อถือได้ เพื่อการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนา และเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการเรียนการสอน

จุดเน้นของการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้คือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งอาจจะ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนการสอน หรือเป็นปัญหาก่อนการสอน หรือเป็นปัญหา หลังการสอน ก็สามารนำมาแก้ปัญหา การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มพูนคุณลักษณะใด ๆ ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ผู้เรียนไม่เข้าใจในเนื้อหาที่สอน ไม่สนใจในการเรียน ฝึกปฏิบัติในเรื่องหนึ่งเรื่องใดไม่ได้ เป็นการวิจัยประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ หากพบว่าการสอนในเรื่องใดมีปัญหา ควรต้องทำการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนควบคู่

ไปด้วย เพื่อการแก้ปัญหาได้อย่างทันท่วงที และให้ถือว่าการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ

รูปแบบของการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ คือ เพื่อการแก้ปัญหา พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และ เพิ่มพูนความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยใช้นวัตกรรมใดๆ ในการแก้ปัญหา และได้พัฒนานวัตกรรมนั้นๆ จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยทั่วไปได้ ด้วยขั้นตอนหรือกระบวนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา การพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรม การนำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้ และการสรุปผล ได้แก่ แนวทางการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียน เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดสื่อผสม แบบฝึกทักษะต่าง ๆ ฯลฯ การพัฒนาวิธีสอน เช่น วิธีสอนแบบร่วมมือร่วมใจ วิธีสอนแบบฝึกกระบวนการคิด วิธีการสอนแบบโครงงาน ฯลฯ การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ ฯลฯ และการพัฒนากระบวนการบริหาร เช่น การบริหารเชิงระบบ การนิเทศแบบร่วมมือ การบริหารการจัดการความรู้ ฯลฯ

3.3 การฝึกอบรมกับกระบวนการเรียนรู้

การฝึกอบรมเป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในทางที่ถูกต้องที่ควร เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และไม่ว่าการฝึกอบรม จะมีขึ้นที่ใดก็ตาม วัตถุประสงค์ก็คือเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน หรือเพิ่มขีดความสามารถในการจัดรูปขององค์การ การฝึกอบรมในเชิงของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถที่จำเป็น และมีทัศนคติที่ดีสำหรับการปฏิบัติตามความมุ่งหมายของการฝึกอบรม และเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การฝึกอบรมมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้โดยตรง เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิด การเรียนรู้ อันหมายถึง “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติที่เน้นย้ำบ่อย ๆ ” ผลของการเรียนรู้ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่อาจตรวจสอบได้จากผลของการกระทำ มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ในการเรียนการสอนปกติ

โครงการฝึกอบรม หมายถึง การกำหนดหลักสูตร ขั้นตอนวิธีการ ตลอดจนแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมที่ดีควรเขียนให้กระชับ ครบคลุม รายละเอียดที่จำเป็นให้ครบถ้วน ชัดเจน และที่สำคัญต้องเขียนตามความเป็นจริงที่สามารถปฏิบัติ

ได้มีใช้เขียนเพียงเพื่อหวังผลในการได้รับการอนุมัติจากผู้บริหารหรือเพื่อจูงใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เข้ารับการฝึกอบรมเท่านั้น ประกอบด้วยโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เรียกว่า หลักสูตรการฝึกอบรม ส่วนหนึ่ง กับ โครงการเกี่ยวกับงานบริหารและงานธุรการอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมส่วนหนึ่ง

3.3.1 โครงการฝึกอบรมที่ดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.3.1.1 สามารถตอบสนองความจำเป็นขององค์การได้ แก้ไขปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้อง ตลอดจนรองรับการขยายตัวของธุรกิจ ความก้าวหน้าขององค์การได้

3.3.1.2 สามารถสนองความจำเป็นของภารกิจที่เป็นปัญหาและของพนักงานได้

3.3.1.3 ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลและปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงอย่างถี่ถ้วน และถูกต้อง เพื่อการจัดเตรียมและกำหนดโครงการ ได้อย่างเหมาะสม

3.3.1.4 ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรม

3.3.1.5 มีการกำหนดวิธีการฝึกอบรม และวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและเหตุผล

3.3.1.6 ได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรและการบริหารจากองค์การ

3.3.1.7 ต้องมีระยะเวลาดำเนินการที่ระบุวัน เวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดโครงการที่ชัดเจน

3.3.2 สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดทำโครงการฝึกอบรม มีดังต่อไปนี้

3.3.2.1 **กลุ่มผู้ฟัง** ผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมจะมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา ระดับสติปัญญา ทักษะ ค่านิยม ขนาดของกลุ่ม ตลอดจนความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม

3.3.2.2 **สถานที่** สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดฝึกอบรมจะมีอิทธิพลต่อผลของการฝึกอบรมมาก เช่น สถานที่ฝึกอบรม ควรจะเป็นห้องที่ปราศจากเสียงรบกวน มีขนาดแสงสว่าง อุณหภูมิ การจัดที่นั่งเหมาะสม ตลอดจนมีอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้สูง

3.3.2.3 **บรรยากาศและการจูงใจ** การฝึกอบรมที่ดีจะต้องมีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การร่วมมือในกิจกรรมการอบรมการจูงใจให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วม มีความตื่นตัวอยากที่จะเรียนรู้

3.3.2.4 **จิตวิทยาการเรียนรู้** การฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก

3.3.2.5 **ปัจจัยด้านอื่น ๆ** เช่น เวลา ทรัพยากร และงบประมาณจัดเป็นสิ่งที่ผู้จัดทำโครงการต้องพิจารณา เพื่อการจัดทำโครงการได้เหมาะสม

หลักสูตรในการฝึกอบรม ต้องมีการระบุเพื่อแสดงถึงความสอดคล้องของวัตถุประสงค์หลักของโครงการ ใช้ในการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ เทคนิค เวลา อุปกรณ์ และสถานที่กับงบประมาณที่จำเป็นในการฝึกอบรม ตลอดจนใช้ในการเตรียมแผนกำลังคน แผนการเงิน และแผนการเตรียมสถานที่และอุปกรณ์

3.4 การบริหารจัดการโครงการฝึกอบรม ประกอบด้วย

3.4.1 การดำเนินงานตามหน้าที่หลัก เพื่อให้โครงการฝึกอบรมดำเนินไปได้ประกอบด้วยงานต่าง ๆ คือ

3.4.1.1 การวางแผนการฝึกอบรม จะดำเนินการวางแผนในเรื่องต่างๆ เช่น การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม กำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อจะได้กำหนดเนื้อหากิจกรรมได้ชัดเจน จัดทำเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้และดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน อาหาร สถานที่ เครื่องมือ-อุปกรณ์ บริการรถรับ-ส่ง ลงทะเบียน พิธีเปิด-ปิด กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ ฯลฯ

3.4.1.2 การดำเนินการฝึกอบรม จะดำเนินการในการฝึกอบรม ในการดูแลการฝึกอบรมให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้ เช่น การบริการ การประสานงานและการตัดสินใจและแก้ปัญหา

3.4.1.3 การดำเนินกิจกรรมในโครงการ จะดำเนินการเป็นผู้สอน วิทยากร หรือผู้นำกิจกรรมในโครงการฝึกอบรมด้วย

3.3.1.4 การเป็นผู้ประเมินโครงการฝึกอบรม จะดำเนินการเป็นเพียงนักประเมินภายในเท่านั้น

3.4.2 การดำเนินงานตามหน้าที่อื่น ๆ จะดำเนินการในการเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่พึงปรารถนา โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เป็นหลักการฝึกอบรมนั้น ๆ หรือเป็นแสดงความเป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ หรือมีความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างดีพอ เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีในการประชุม โดยเฉพาะบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศของความเป็นกันเอง และเป็นศูนย์กลางการติดต่อสัมพันธ์ในปัจจุบันและอนาคตของเรื่องฝึกอบรม

3.4.3 การฝึกอบรมกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2544) เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาในการให้การฝึกอบรม เนื่องจากโดยปกติโครงการฝึกอบรมจะเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่มากไปกว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือในระบบการจัดการศึกษาของชาติ ธรรมชาติในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจทางเลือกในการดำเนินการตามกระบวนการบริหารงานฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสม และก่อให้เกิดการเรียนรู้และการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการศึกษาได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการมากขึ้น
ธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

**3.4.3.1 ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียนหรือผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการ
เรียนรู้** เนื่องจากผู้ใหญ่ นั้น เข้าใจตนเอง และรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจ
ของตนเองได้ ดังนั้น ก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่ต้องการจะรู้ว่าเพราะเหตุใดหรือทำไมเขาต้องเรียนรู้
เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจภายในของตนเองมากกว่าแรงจูงใจจากภายนอก

3.4.3.2 ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ต้องการเรียนรู้ลักษณะซึ่งนำตนเองมากกว่า
จะให้ผู้อื่นชี้แนะหรือเข้มงวด ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาท เป็นผู้อำนวยการความสะดวก
โดยเป็นผู้สร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ รับฟังและยอมรับในการแสดงออก ทักษะคิดและ
ความรู้สึกลึกซึ้งของผู้เรียน

3.4.3.3 ประสบการณ์ของผู้เรียน ความแตกต่างของผู้เรียนระหว่างผู้เรียนที่เป็นเด็กกับ
ผู้ใหญ่ คือประสบการณ์ของผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เน้นการวิเคราะห์และค้นหา
ความจริงจากประสบการณ์เดิม เป็นการต่อยอดความรู้เดิมเพื่อเพิ่มเป็นความรู้ใหม่ อีกประการ
หนึ่งควรคำนึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่ ดังนั้น การฝึกอบรมจะต้องใช้
เทคนิคต่างๆ ในการฝึกอบรม ที่เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม
กรณีศึกษา กิจกรรมการแก้ปัญหา

3.4.3.4 แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หากจะถามถึงการแนวโน้ม การเรียนรู้
ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่แล้ว เด็กจะเรียนรู้โดยอาศัยเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง ในขณะที่ผู้ใหญ่จะแสดง
ทางการเรียนรู้ที่มุ่งการใช้ในชีวิตประจำวัน หรือ เน้นที่งาน หรือการแก้ปัญหา ดังนั้น หลักสูตร
การฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่ต้องเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะที่ช่วยในการแก้ปัญหา
ในชีวิตจริง

3.4.3.5 บรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในบรรยากาศที่มีการ
อำนวยความสะดวกทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นแสงสว่างที่ดี อุณหภูมิที่พอเหมาะการจัดที่นั่งที่เอื้อต่อ
การปฏิสัมพันธ์ ทั้งระหว่างผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยกัน บรรยากาศการเรียนรู้จะต้องเป็นกันเองมาก
ว่าการบังคับด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ จึงจะเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้ดี

4. แบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model)

แบบจำลอง (Model) หมายถึง วิธีการสื่อสารทางความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มี
ต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง
ระบบสมการ และรูปแบบอื่น เป็นต้น การประเมินผลโครงการนั้น ในการประเมินโครงการ การ

พิจารณาปัจจัยด้านการดำเนินงานและการบริหารจัดการ โครงการที่ได้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวัดความสำเร็จของผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย การติดตามผล เป็นการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน การจัดสรรทรัพยากรกับผลผลิตของโครงการร่วมกับปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อประเมินความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานในการดำเนินตามแผน และผลงานเป็นไปตามแผน วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย โดยอาจจะระหว่างการทำงานที่ประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ หรือ การประเมินภายหลังการดำเนินงานเป็นการประเมินถึงผลลัพธ์และผลกระทบ

การประเมินโครงการมีหลากหลายวิธี ในที่นี้จะเลือกแนวคิดในการประเมินเชิงระบบ แบบหนึ่งมาใช้ในการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย คือ การประเมินตามแบบจำลองซิปป์ (CIPP Model) ของ Stufflebeam (1971) เพราะเป็นแบบจำลองที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน ที่จะเป็นระบบการประเมินภาพรวมของโครงการ ตั้งแต่บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต (Context, Input, Process and Product) เป็นแบบจำลองเชิงระบบอย่างง่าย ๆ ที่สามารถนำมาใช้สำหรับการประเมินได้ (Payne, 1994) ด้วยการพิจารณาปัจจัยพื้นฐานเชิงระบบของสิ่งที่จะประเมินดังกล่าว โดยจะใช้วิธีการสร้างเกณฑ์และประสิทธิภาพของโครงการ ทั้งภาพรวมหรือรายปัจจัยเป็นสำคัญ

ขั้นตอนในการส่งเสริมให้บุคลากรขององค์การสามารถเรียนรู้การประเมินโครงการของตนเองได้ ตามแบบจำลองซิปป์ ประกอบด้วย การพัฒนาวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือความคาดหวังร่วมกันภายในองค์กรแล้ววิเคราะห์สถานการณ์จากจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแผนงานการประเมินที่มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการส่งเสริมให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการได้ด้วยตนเอง การเสริมพลังให้กับผู้ประเมินจะช่วยให้เกิดการกำหนดปัจจัยต่าง ๆ สิ่งที่จะประเมินและใช้ในการประเมิน จึงกล่าวได้ว่าการประเมินแบบเสริมพลังเป็นการสร้างพื้นที่การสื่อสารในองค์กรเพื่อสนับสนุนการเปิดรับข่าวสารและการดำเนินกิจกรรมการสื่อสารขององค์การได้อย่างกว้างขวางให้ได้เป็นข้อมูลแสดงผลการประเมินได้ตลอดการดำเนินโครงการขององค์การ (Fetterman, 1999)

การประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) เป็นแบบจำลองที่เป็นพลวัต ใช้เพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับการตัดสินใจในสิ่งที่ประเมินไม่ว่าจะเป็นโครงการ งานหรือกิจกรรมอื่นใดก็ตาม (กาญจนา วัชรสุนทร, 2551) สามารถใช้ประโยชน์เพื่อขยายมุมมองของการประเมิน โดยการใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยวิเคราะห์เอกสาร,แบบสอบถามและการสังเกตการณ์

4.1 แนวคิดการประเมินผลโครงการ CIPP Model

แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) พัฒนาขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1971 โดยการนำเสนอหนังสือทางการประเมิน ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผล ได้อย่างน่าสนใจและทันสมัย และได้มีการพัฒนาแนวคิดมาอย่างต่อเนื่องเคียงคู่ไปกับการมีการนำแบบจำลองซีบีพีไปทดลองใช้อย่างหลากหลายแพร่กระจายไปในทุกวงการ จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ให้ความสำคัญกับการบริหาร โครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่าง ฝ่ายประเมินกับ ฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน และ แบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

4.1.1 การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในสิ่งที่ประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ

4.1.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นทรัพยากรสำหรับใช้ประกอบการอำนวยความสะดวกหรือเป็นวัตถุดิบในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น เพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ

4.1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างกรดำเนินงาน โครงการ ในด้านการจัดการและการดำเนินกิจกรรมของสิ่งที่จะประเมิน เพื่อหาสภาพแท้จริงของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ

4.1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ความคิดเห็นต่อการได้ประโยชน์และรวมไปถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการและเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำไปสู่การพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

จะเห็นได้ว่า การประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

4.2 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจกับปัจจัยในการประเมินด้วยแบบประเมินแบบชิปปี้

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบชิปปี้ทั้ง 4 ปัจจัย และประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น สรุปเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ได้ดังนี้

4.2.1 การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม ใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาการวางแผน

4.2.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า ใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาการกำหนดการจัดการทรัพยากร

4.2.3 การประเมินกระบวนการ ใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารจัดการและดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรม

4.2.4 การประเมินผลผลิต ใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินโครงการต่อไป

4.3 ขั้นตอนการประเมินด้วยแบบประเมินแบบชิปปี้

แบบประเมินแบบชิปปี้สามารถกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานโดยทั่วไป ที่อาจนำไปประยุกต์ใช้กับการประเมินผลต่างๆ ได้ มีดังนี้

4.3.1 การบริหารจัดการการประเมินผล ด้วยการออกแบบเตรียมแผนการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนคือ กำหนดโครงร่าง กำหนดบุคลากรและทรัพยากร กำหนดวิธีการปฏิบัติ ประเมินผล ประสิทธิภาพของเครื่องมือ กำหนดวิธีการที่จะพัฒนาแบบแผนการประเมิน และการจัดหางบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน การประเมินผลตลอดโครงการ เพื่อนำไปใช้ดำเนินการประเมินผล

4.3.2 การวิเคราะห์สภาพบริบททั้งหมดในการบริหารจัดการของโครงการหรือสิ่งที่จะประเมิน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นเชิงระบบ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ขอบเขตความรับผิดชอบเชิงพื้นที่หรือเชิงเนื้อหา ระยะเวลาและแนวทางดำเนินการ ตัวแปรในการวัดและมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจและนโยบายในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินผล

4.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการทำให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง มีคุณภาพและตอบสนองการตัดสินใจได้ตามที่กำหนดไว้ในทั้ง 4 ปัจจัย ประกอบด้วย การกำหนดแหล่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการ เครื่องมือ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และการประมวลผลสภาพการณ์ในการเก็บข้อมูล

4.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจัดหมวดหมู่ อธิบายความหมาย และสนับสนุนการนำไปตัดสินใจในแต่ละประเด็นอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.5 การรายงานผลหรือสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการจัดรูปแบบการนำเสนอให้สะดวกต่อการทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์ตามเป้าหมายของการประเมิน

ขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงขั้นตอนเบื้องต้นที่มีการนำมาประยุกต์ใช้ในระบแรกจนถึงปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริง Stufflebeam(2002) ได้พัฒนาเทคนิคการประเมินแบบชิปปี้ในเวลาต่อมาให้มีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น มีเนื้อหาโดยสรุปที่จะแบ่งองค์ประกอบของระบบการประเมินที่ขยายปัจจัยการประเมินจากบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยปรับปัจจัยผลผลิตเป็นผลกระทบ และเพิ่มปัจจัยประสิทธิผล ความยั่งยืนและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการในการประเมินแต่ละครั้ง ด้วยการอธิบายถึงบทบาทของนักประเมินและบทบาทของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การที่จะต้องปฏิบัติหนุนเสริมไปด้วยกันตามปัจจัยองค์ประกอบการประเมินทั้ง 7 ด้าน นอกจากนี้ยังพัฒนาไปสู่การเป็นแบบจำลองการประเมินที่ใช้ประเมินระบบการประเมินได้ในตัวซึ่งจำเป็นจะต้องมีการใช้งานสำหรับขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินด้วย โดยที่ขั้นตอนที่พัฒนาทั้ง 7 ปัจจัยที่นำเสนอเพิ่มเติมยังมีการนำมาใช้อย่างไม่กว้างขวางนักโดยเฉพาะในการศึกษาการประเมินในประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ที่จะเลือกใช้แบบจำลองที่มีแบบอย่างการปฏิบัติมาใช้ประโยชน์ในขั้นปฏิบัติการ จึงเลือกการนำปัจจัยองค์ประกอบ 4 ด้านดั้งเดิมมาใช้ในการศึกษาและจะใช้ปัจจัยเพิ่มเติมประกอบการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามสมควร

4.4 การสร้างตัวชี้วัดสำหรับการประเมินแบบชิปปี้

4.4.1 ตัวชี้วัดด้านบริบท (Context) สามารถพิจารณาได้จากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) สภาวะแวดล้อมของหน่วยหรือสิ่งที่ต้องการประเมิน ก่อนมีโครงการ (สภาพปัจจุบันและปัญหา)

2) ความจำเป็นหรือความต้องการที่จะต้องมีโครงการหรือกิจกรรมการปรับปรุงหรือการพัฒนาในขณะที่ทำการประเมินและความต้องการในอนาคต

3) ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือสิ่งที่จะประเมินทั้งระบบ

4.4.2 ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า(Input) สามารถพิจารณาได้จากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) ความพร้อมของทรัพยากร เช่น งบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์ เวลาและ ภาวะเทียบ เป็นต้น

2) ความเหมาะสมของแผนการดำเนินงานและการจัดกิจกรรม

4.4.3 ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) สามารถพิจารณาได้จากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) การวางแผนการดำเนินงาน

2) ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการตลอดทั้งกระบวนการ

3) ความเหมาะสมของกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการ

4.4.4 ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Product) ตัวชี้วัดนี้อาจรวมไปถึงด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ด้วย โดยสามารถพิจารณาได้จากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) ความรับรู้หรือการพัฒนาของกลุ่มเป้าหมายของโครงการหรือสิ่งที่ประเมิน

2) รายได้หรือรายจ่ายของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ

3) ความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ

4) คุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัวตามเกณฑ์มาตรฐาน

5) ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อไป

เกณฑ์ และตัวชี้วัดดังกล่าว สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการได้ดี ซึ่งจะครอบคลุม มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถวัดถึงความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐได้ ซึ่งในทางปฏิบัตินักประเมินผล จะต้องนำเกณฑ์ และตัวชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะ และบริบทของโครงการด้วย

จากที่ได้นำเสนอองค์ความรู้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ที่เป็นการประเมินภาพรวมของโครงการ ด้วยวิธีการสร้างเกณฑ์และประสิทธิภาพของโครงการ ทั้งภาพรวมหรือรายปัจจัยเป็นสำคัญ จึงสรุปได้ว่าเป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน โดยข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินนอกจากจะทำให้ทราบคุณค่าของโครงการแล้ว ยังช่วยให้สามารถค้นหา

ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับโครงการ รวมถึงนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้สามารถดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การดำเนินการประเมินค่างานที่นำเสนอ หากมีการวางแผนและดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบ และเหมาะสม จะทำให้การประเมินตามแผนและโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการประเมินในด้านการศึกษามีกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่ปฏิบัติมาก แต่ขาดการประเมินอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การนำ CIPP Model ไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง จะทำให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจะเป็นแบบจำลองหลักที่นำมาใช้ในกระบวนการประเมินการจัดการ การเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนศูนย์เรียนรู้ได้ เนื่องจากในการดำเนินการแต่ละครั้ง ศูนย์เรียนรู้จะจัดทำเป็น โครงการอบรม จนถึงโครงการย่อยหรือหัวข้อหรือหลักสูตรการฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนที่มีการพิจารณาจัดแยกปัจจัยต่าง ๆ ได้เป็นปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต เช่นกัน

5. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5.1 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมถูกพัฒนาขึ้น โดย Charles Lewin นักจิตวิทยาสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับการวิจัยสังคมศาสตร์แบบดั้งเดิม ในการทำความเข้าใจกับพฤติกรรมอันซับซ้อนของคน โดยพัฒนาวิธีการวิจัยที่ให้นักวิจัยอยู่ในฐานะเป็นผู้ร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมกับชุมชนที่ศึกษาร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากการวิจัยไปด้วย ระเบียบวิธีวิจัยจึงเน้นไปที่กระบวนการมากกว่าคำตอบที่อธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการร่วมกันปฏิบัติการ เงื่อนไขที่สำคัญจึงอยู่ที่เมื่อได้ข้อมูลจากการวิจัย จะต้องมีการใช้ข้อมูลนั้นไปปฏิบัติการได้ (Fildes D., 2005) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย และเป็น การประเมินแบบเสริมพลัง ให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะที่เป็นระบบสังคมวัฒนธรรมสามารถร่วมดำเนินการวิจัยไปด้วยกันกับนักวิจัยได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2551) จึงเป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้

ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญที่ให้ความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ ด้วยการปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ให้ความรู้และการนำไปใช้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่แสวงหาความรู้ของนักวิจัยตามโครงการ เป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ และเผยแพร่ได้ และ กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการร่วมกันพยายามในการแก้ไขปัญหาขององค์กรของนักวิจัยที่ปฏิบัติการร่วมกันกับองค์กร โดยนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสนับสนุนในกระบวนการวิจัยจน สมาชิกขององค์กรมีความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างพลังที่พอเพียงกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ โดยอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ(ชัชวาลย์ ทัดศิวิฐ, 2551) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยสรุป ดังต่อไปนี้

5.2.1 การศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นการกำหนดพื้นที่หรือองค์กรที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อทำประชาคม โดยมีการทำความเข้าใจ การสื่อสารชักชวนให้สมาชิกขององค์กรหรือชุมชนเป้าหมายเข้าร่วม กิจกรรมการวิจัย โดยมีแนวทางดำเนินการที่ประกอบด้วย

5.2.1.1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีที่สุดคือการปฏิบัติตัวของนักวิจัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน พบกับบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัย หรือเป็นประชาชนกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

5.2.1.2 การสำรวจ ศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ของพื้นที่วิจัย ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง โดยใช้แบบสังเกต บันทึก และถ่ายภาพ เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

5.2.1.3 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ โดยมุ่งหมายให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัย เกิดการประสานงานที่ดีเพื่อความสะดวกต่อการดำเนินงานวิจัย มักจะมีการเตรียมคน 3 กลุ่ม คือ เตรียมคนในชุมชนเป้าหมาย เพื่อให้รู้จักและคุ้นเคยกับกระบวนการและการดำเนินงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนและรวดเร็ว เตรียมเครือข่าย ด้วยการประชุมร่วมกับผู้นำองค์กรในชุมชน สร้างความเข้าใจในประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นและสอดคล้องกับภารกิจของแต่ละภาค เพื่อประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจร่วมกันในการทำงานวิจัย และเตรียมนักวิจัย ด้วยการประชุมปฏิบัติการร่วมเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการทำงานวิจัย

5.2.2 การดำเนินการวิจัย เป็นการเริ่มดำเนินการวิจัยด้วยการสรุปคำถามหรือปัญหา อธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหามาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจกลุ่มบุคคลเป้าหมายได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการ สร้างความตระหนักในบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อให้ได้ประเด็นที่เกิดจากการกำหนดปัญหาาร่วมกันอย่างแท้จริง ที่จะส่งผลต่อการร่วมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ

5.2.2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ การอภิปรายถกปัญหาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่มบุคคล เพื่อเป็นการประเมินปัญหาและความต้องการ ความเป็นไปได้ในด้านทรัพยากรทั้งที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อที่จะนำทรัพยากรมาใช้ในการกำหนดแผนเพื่อการจัดโครงการต่อไป

5.2.2.2 การพิจารณาความเหมาะสมและการกำหนดแผนงานโครงการและการจัดการ โดยการประเมินความต้องการ วิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการตัดสินใจ ร่วมกันพิจารณาว่าวิธีการแก้ไขปัญหานั้นเหมาะสมหรือมีความเป็นไปได้ โดยสมาชิกขององค์กรหรือชุมชนจะต้องมีเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสามารถเรียนรู้ กิจกรรมการวางแผนดำเนินการ และปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาได้

5.2.2.3 การปฏิบัติตามโครงการ เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการปฏิบัติการวิจัยตั้งแต่การเริ่มออกแบบเครื่องมือจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การวางแผนการจัดเก็บ การบันทึกข้อมูล การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการสรุปผลการวิจัยและพัฒนา โดยจะต้องให้ทุกกิจกรรมเกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของภาควิชาวิจัยอยู่ตลอดเวลา มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ในเนื้อหากิจกรรมการวิจัยตลอดเวลา จนสามารถให้ชุมชนเป้าหมายได้เข้าใจ ได้เรียนรู้จากการวิจัย และได้ผลลัพธ์จากการปฏิบัติการตามที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

5.2.3 การติดตามและประเมินผลโครงการ เป็นขั้นตอนการสร้างเชื่อมั่นในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่จะต้องสามารถกำกับดูแล ติดตามและประเมินผลปฏิบัติการวิจัยได้ตั้งแต่การร่วมกันกำหนดปัญหา ศึกษาแนวทาง วิเคราะห์ทางเลือก ปฏิบัติการและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ จนสรุปผลในแต่ละกิจกรรมหรือโครงการได้ บนฐานของการมีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผิดชอบในการวิจัยทั้งระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ

5.2.3.1 การประชุมปฏิบัติการสรุปบทเรียน ระหว่างและหลังการปฏิบัติการในกิจกรรมย่อยของโครงการการวิจัย ถือเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่จะต้องมีการกำกับดูแลการดำเนินการตามแผนอย่างใกล้ชิด เพื่อการป้องกันความเสี่ยง การพิจารณาปรับเปลี่ยนและการเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา ถึงแม้จะเกิดความคลาดเคลื่อนไปจากสิ่งที่กำหนดแต่ยังได้เรียนรู้หรือปรับตัวได้ทัน

5.2.3.2 การติดตามกำกับ ตรวจสอบความถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัย ข้อมูลและการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักวิจัยยังคงต้องรักษามาตรฐานและจริยธรรมการวิจัยไว้อย่างเคร่งครัด ภายใต้อำนาจความรู้ ความเข้าใจที่มีเหตุผลต่อการยอมรับร่วมกันของภาคีในโครงการวิจัย และสามารถนำไปใช้ขยายผลในวงกว้างได้ด้วยความเชื่อถือได้ ขั้นตอนนี้ถ้ามีความอ่อนแอเกิดขึ้นก็จะนำไปสู่การยอมรับข้อโต้แย้งของการวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องมาตรฐานความเชื่อถือได้อย่างกว้างขวาง

5.2.3.3 การรายงานผลการวิจัยผ่านเวทีคืนข้อมูลและรับฟังความเห็นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาร่วมกัน โดยนักวิจัยจะต้องเป็นผู้สรุปผลการวิจัยตามที่ได้รับกำกับดูแลมาแล้วเป็นรายงานผลเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้มีโอกาสรับทราบพร้อมกันผ่านเวทีคืนข้อมูลชุมชน ทั้งยังเปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมแสดงความเห็นวิพากษ์ วิจารณ์ เสนอแนะหรือนำไปใช้อย่างกว้างขวางเพื่อนำไปดำเนินการจัดทำรายงานวิจัยที่สมบูรณ์ตามระเบียบวิธีมาตรฐาน

5.2.3.4 การจัดทำรายงานผลการวิจัยส่งรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยและเผยแพร่ผลการวิจัยตามความเหมาะสม โดยกิจกรรมการนำเสนอหรือเผยแพร่นี้ควรคำนึงถึงการส่งเสริมให้ภาคีวิจัยได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ได้ด้วย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักในการศึกษา คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชี

ครัวเรือน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิคการประเมินแบบชิปปี้ในส่วนที่เป็น โครงการฝึกอบรมหรือการศึกษา ที่จะนำมาใช้ประกอบการพัฒนาแนวคิดและกรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัย ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน

กองคิดตามและประเมินผล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2548) ได้ศึกษาและประเมินผลโครงการครอบครัวเกษตรกรไทยรวมใจทำบัญชีครัวเรือน จากเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรลูกค้าธกส. มีการจดบันทึกรายรับ – รายจ่ายภายในครัวเรือนลงในสมุดบัญชีครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ อันเป็นผลมาจากการได้รับการอบรมหรือได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. จนสามารถจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายลงในสมุดบัญชีครัวเรือนได้ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน และหารายได้เพิ่ม มีการจำแนกรายจ่ายที่จำเป็น รายจ่ายที่ไม่ค่อยจำเป็นและรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย เกษตรกรเห็นว่ากรจดบันทึกมีประโยชน์ ทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้นและคิดว่าจะจดบันทึกรายรับ – รายจ่าย ลงในสมุดบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง สอนปัญหาและอุปสรรคในการจดบันทึกสมุดบัญชีครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่อ้างว่าไม่ค่อยมีเวลา ต้องทำงานเช้าถึงเย็น จึงควรกระตุ้นเกษตรกรให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจดบันทึกในประเด็นที่ทำให้ทราบรายรับ – รายจ่าย และตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปเพื่อออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น

พรหมมินทร์ บัวชื่นบาล (2550) ศึกษาเรื่อง การแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนแม่ฮักพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ต.หนองแห้ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อได้ข้อมูลสภาพหนี้สินครัวเรือนในแต่ละประเด็นปัญหา ผลการศึกษาทำให้ทราบสาเหตุของการเป็นหนี้หลายประการ คือ ต้องการนำเงินมาลงทุนการผลิต ต้องการนำเงินมาหมุนใช้จ่ายอุปโภคบริโภค การศึกษาของบุตร การมีพาหนะ เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์มือถือ จึงต้องใช้บริการเงินผ่อน มีความจำเป็นด้านที่อยู่อาศัย อิทธิพลการโฆษณาชวนเชื่อ เช่น สินค้าขายตรง ตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ เช่น ชื่อของดัวบัตรเครดิต ประสบเรื่องถูกเงิน เช่น ประสบอุบัติเหตุ และนโยบายของรัฐส่งเสริมให้ระบบทุนนิยมขยายตัว เช่น กองทุนหมู่บ้าน, วิสาหกิจขนาดย่อม, หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ได้ข้อเสนอแนะว่า ถ้ามีการจดบันทึกรายรับ - รายจ่ายในครัวเรือนตนเองจะทำให้ทราบถึงสถานะทางการเงินของตนว่า รายรับหลังจากหักรายจ่ายแล้วเหลือเท่าใด รู้แนวทางประหยัด รู้ว่าอะไรเป็นรายจ่ายฟุ่มเฟือยไม่จำเป็น รู้จักใช้เงินอย่างมีเหตุมีผล ถ้ามีเงินเหลือ รู้จักออม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน

สนั่น สงนุ้ย (2550) ศึกษาเรื่อง การจัดทำบัญชีครัวเรือน รายรับ-รายจ่าย ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาตราด อำเภอเมือง จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษา การจัดทำบัญชีครัวเรือน ประเภทรายรับ รายจ่าย รายรับสุทธิ และวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ปัญหาอุปสรรคการจัดทำบัญชีครัวเรือน และเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ได้ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เคยจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนมาก่อน เคยเข้ารับฟังการฝึกอบรมหรือคำแนะนำการจัดทำบัญชีครัวเรือนจาก ธ.ก.ส. สามารถจดบันทึกรายรับ – รายจ่ายลงในสมุดบัญชีครัวเรือนได้อย่างถูกต้อง มีการจดบันทึกในสมุดบัญชีครัวเรือนด้วยตนเองและจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายทุกอย่างที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จดบันทึก 2-3 วันต่อครั้ง ทำการสรุปผลการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนทุกเดือน และมีรายรับมากกว่ารายจ่าย และเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการจดบันทึกสมุดบัญชีครัวเรือน คือ ไม่ค่อยมีเวลาและลืมจดบันทึกบางครั้ง เสนอแนะว่าควรสนับสนุนการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนต่อไป เพราะทำให้ทราบรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนและควรจัดทำโครงการต่อไป เนื่องจากมีประโยชน์ต่อครัวเรือนมาก

ศุณีย์ ตฤณขจี และนิยะดา วิเศษบริสุทธิ์ (2551) ศึกษาเรื่องการรับรู้และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชน รวมทั้งสาเหตุที่ทำให้ไม่จัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า มีการรับรู้และช่องทางการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนจากการณรงค์ให้จัดทำบัญชีครัวเรือนจากสื่อโทรทัศน์ การแนะนำของผู้นำชุมชน และการประชุมชี้แจงของบุคลากรเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ ปัจจัยด้านการจัดการทางการเงิน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยย่อย คือ การได้เรียนรู้การบริหารและวางแผนการใช้เงินมากที่สุด และปัจจัยด้านครอบครัวโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยย่อย คือ การเห็นคุณค่าของเงินมากขึ้น รองลงมาเป็นปัจจัยด้านชุมชนโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยย่อย คือ ความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ในส่วนสาเหตุที่ทำให้ไม่จัดทำบัญชีครัวเรือนในปัจจุบัน พบว่า มีความคิดเห็นว่า เสียเวลาในการจัดทำ

สุพรรณิ ดอนรับ (2551) ศึกษาเรื่อง การทำบัญชีครัวเรือน ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือน ทักษะคติของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่มีต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน และปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการทำบัญชีครัวเรือนมาก่อน ใช้ช่วงเวลากลางคืนในการทำบัญชีครัวเรือน ทุกรายใช้บ้านเป็นสถานที่ในการทำบัญชีครัวเรือน เข้าใจหลักการทำบัญชีจากการเข้าอบรมแต่ไม่

สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือ เกษตรกรขาดความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนและขาดการช่วยเหลือ แนะนำ จากเจ้าหน้าที่เมื่อมีปัญหาในการทำบัญชีครัวเรือน โดยมีข้อเสนอแนะของเกษตรกร คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรใช้ความรู้คำแนะนำ จัดฝึกอบรมและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

มยุรี กิม่วงนสง (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. วิธีการจดบันทึกบัญชีกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน และ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการจัดทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า การจัดประชุมชี้แจงโครงการ เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้เกษตรกร มีผลทำให้เกษตรกรจดบันทึกบัญชีถูกต้องน้อย เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับเกษตรกร มีผลทำให้เกษตรกรจดบันทึกบัญชีที่ถูกต้องน้อย เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. มีการสาธิตการลงบัญชีครัวเรือนให้กับเกษตรกร มีผลทำให้เกษตรกรจดบันทึกบัญชีที่ถูกต้องปานกลาง และระบุว่า ครู ก และ ครู ข และนักบัญชีอาสามีการตรวจสอบและติดตามการลงบัญชี

วาริพิน มงคลสมัย(2551) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิต ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกร บ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกร เพื่อการพัฒนาการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินและเพื่อการพึ่งตนเอง และเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายใน ผลการวิจัยในส่วนของการทำงานบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากมีรายได้ไม่สม่ำเสมอในแต่ละปี ทำให้เกิดความท้อใจในการบันทึกบัญชี โดยเฉพาะเดือนที่เกษตรกรไม่มีรายได้ มีแต่รายจ่าย อย่างไรก็ตามในช่วงของการดำเนินการวิจัยเกษตรกรเริ่มต้นบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอโดยมีทัศนคติว่าการที่ครอบครัวบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายจะทำให้เด็กมีวินัยในเรื่องการใช้จ่ายเงินสำหรับการพัฒนาครอบครัวจนจัดทำบัญชีพบว่าการบันทึกบัญชีมีความยืดหยุ่นตามลักษณะรายได้ของครอบครัวและตามทัศนคติของเกษตรกรต่อการบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย โดยพบว่าบางครอบครัวบันทึกบัญชีทุกวันและบางครอบครัวบันทึกบัญชีเป็นรายสัปดาห์ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนบันทึกบัญชีครัวเรือน นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควร

จากการศึกษารายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่เน้นไปที่กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรในชนบท คังนำเสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการจัดทำบัญชี

ครัวเรือนล้วนแล้วแต่เป็นการให้ความสำคัญกับการให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนด้วยการมีข้อมูลและรู้เท่าทันวิถีการดำรงชีวิตจากข้อมูล การตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้จากการทำบัญชีครัวเรือน การดำเนินการจะเน้นการให้การฝึกอบรมและแนะนำให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง มีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ให้มีการปฏิบัติต่อไป ไม่หยุดนิ่ง เมื่อดำเนินการให้การหนุนเสริมแล้ว เกษตรกรผู้ได้รับการเรียนรู้ ก็จะมีทัศนคติและความเข้าใจที่ดีต่อการทำบัญชีครัวเรือน มีความสามารถที่จะบันทึกบัญชีได้เอง แต่ก็จะมีข้อจำกัดที่ความไม่ต่อเนื่อง ไม่ยั่งยืนของการบันทึก เนื่องจากพฤติกรรมการบันทึก ภาระในชีวิตประจำวัน ความหลงลืมและขาดการให้ความสำคัญในการบันทึกและใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมและร่วมกันพัฒนากลยุทธ์ในการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติในระดับครัวเรือน ขยายผลจากการดำเนินกิจกรรมการให้การเรียนรู้อย่างกว้างขวางมาแล้วในช่วงเวลาที่ผ่านมา

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิคการประเมินแบบชิปปี้

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ และ คณะ (2549) วิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ วัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไประดับปริญญาตรี ปีพุทธศักราช 2542 ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม มีผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

การประเมินบริบท พบว่าหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย ความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน แต่ควรพิจารณาเพิ่มเติมความสามารถเชิงการจัดการ และการพัฒนาคนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียงร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพ

การประเมินปัจจัยเบื้องต้น พบว่า เนื้อหารายวิชาในทุกรายวิชามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ผู้สอนมีคุณวุฒิตรงตามหัวข้อที่สอน มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอน ใฝ่หาความรู้ และการจัดการเรียนการสอนเหมาะสม สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงและดูแลสื่อประกอบการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการให้มีคุณภาพใช้งานได้ ให้ปรับอุณหภูมิห้องเรียนให้มีความเหมาะสม และควรซ่อมแซมเก้าอี้ที่ชำรุด จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนแจกให้กับนักศึกษาเมื่อเปิดภาคการศึกษาและจัดหาหนังสือ ตำรา ให้ทันสมัยและมีจำนวนมากขึ้น

การประเมินกระบวนการ พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนมีวิธีการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและจุดมุ่งหมายรายวิชา เสนอแนะให้จัดกิจกรรมให้มี

ความหลากหลายและควรใช้กิจกรรมเป็นสื่อการสอนให้มากขึ้น การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา และการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลเหมาะสม เสนอแนะให้ใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ให้จัดตั้งคณะกรรมการ หรือ หน่วยงานกลางในการดูแลการบริหารหลักสูตร

การประเมินผลผลิต พบว่า นักศึกษาและอาจารย์มีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะบัณฑิตตามวัตถุประสงค์ที่ประเมิน โดยผู้บังคับบัญชามีความเหมาะสม นักศึกษาและอาจารย์คาดหวังต่อคุณลักษณะที่ได้จากการเรียน

ศิริพร ญาตินิภูกุล (2548) ศึกษาเรื่องการประเมิน โครงการฝึกอบรมอาชีพนอกภาคเกษตรเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำของหน่วยจัดการต้นน้ำแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน โครงการฝึกอบรมอาชีพนอกภาคเกษตรเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำของหน่วยจัดการต้นน้ำแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Product) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพนอกภาคเกษตร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน โครงการฝึกอบรมอาชีพนอกภาคเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยเห็นด้วยมากที่สุดด้านผลผลิต รองลงมาด้านกระบวนการดำเนิน โครงการ และเห็นด้วยมาก ด้านบริบท และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ โดยเฉพาะเห็นด้วยมากที่สุดและเห็นด้วยมาก 3 อันดับแรก ด้านบริบทเห็นด้วยมากอันดับแรกได้แก่ ชุมชนต้องการมีความรู้เกี่ยวกับการทำอาชีพนอกภาคเกษตร อันดับที่สองวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล อันดับที่สามโครงการเหมาะสมที่จะป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้าเห็นด้วยมากอันดับแรกได้แก่ จำนวนเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการมีเพียงพอ อันดับที่สองเอกสารที่ใช้ประกอบคำบรรยายมีเพียงพอต่อจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม และอันดับที่สามสถานที่จัดฝึกอบรม มีความเหมาะสมและสะดวกต่อการเดินทาง ด้านกระบวนการดำเนิน โครงการเห็นด้วยมากอันดับแรกได้แก่ วิทยากรเอาใจใส่และให้ความสนใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี อันดับที่สอง ผู้จัดการฝึกอบรมมีการดูแลเอาใจใส่ และอันดับที่สามอุปกรณ์ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำอาชีพนอกภาคเกษตร และด้านผลผลิตเห็นด้วยมากอันดับแรกได้แก่ สามารถปลูกผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพเสริมได้ อันดับที่สองมีทักษะความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้รับการฝึกอบรมเข้าใจได้เป็นอย่างดี และอันดับที่สามติดตามและให้ความสนใจ เรื่องเกษตรผสมผสานอย่างต่อเนื่อง

ดุจเดือน ศรีปากดี (2548) วิจัยเรื่อง การประเมิน โครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นหมวดเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน เพื่อประเมินโครงการฝึกอบรมทักษะ

อาชีพหลักสูตรระยะสั้นหมวดเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้รูปแบบชิปโมเดล เป็นแนวประเมินในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า การประเมินบริบทของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษานอก โรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและการยอมรับของผู้ปฏิบัติงาน ในภาพรวมบริบทของโครงการมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์ที่น่าพอใจ ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า สรุปได้ว่า งบประมาณที่ได้รับในการจัดทำโครงการ วิทยากรและบุคลากรที่จัดทำโครงการมีคุณภาพ โครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมและแผนการฝึกอบรมรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการจัดฝึกอบรมมีความพร้อมและเหมาะสม ภาพรวมปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินกระบวนการ สรุปได้ว่า มีการเตรียมการ การดำเนินการฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรมให้ความรู้ การแก้ปัญหาของผู้รับผิดชอบโครงการและวิทยากรระหว่างฝึกอบรมมีความเหมาะสม ในภาพรวมกระบวนการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินผลผลิต พบว่า ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่มีรายได้เพิ่มมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม ทำให้กลุ่มอาชีพในชุมชนมีความก้าวหน้า สามารถทำให้เกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลายในชุมชน อีกทั้งผู้เข้าอบรมยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่หรือเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนได้เช่นกัน

จากการศึกษารายงานวิจัยที่เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้แบบจำลองชิปปีในการประเมินหลักสูตรการเรียนการสอนหรือโครงการการจัดการการเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรม ดังที่ได้นำเสนอข้างต้น อาจจะกล่าวสรุป ได้ว่า แบบจำลองแบบชิปปีเป็นแบบจำลองในการประเมินเชิงระบบเพื่อการพัฒนาที่ทำให้เห็นสภาพของปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบของโครงการได้อย่างเหมาะสม สะดวกต่อการดำเนินการและทำความเข้าใจ ทั้งยังเป็นแบบอย่างของการนำไปพัฒนาประเด็นการประเมินในแต่ละปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย ซึ่งจะมีบริบทที่คล้ายคลึงกันกับการศึกษาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน และเชื่อมโยงกับประเด็นที่ควรศึกษาจากการศึกษารายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ด้วย

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

7.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ตามแบบจำลองชิปปี

จากที่ได้กล่าวถึงการทำบัญชีครัวเรือนมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ จากการใช้ข้อมูลการบัญชีเป็นเครื่องกระตุ้นให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การ

สร้างสมดุลของรายรับรายจ่าย มีความมีเหตุมีผล ด้วยการแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ต้องจัดทำบัญชีครัวเรือน รัฐบาลรับรายจ่าย ตามเหตุผลที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการมีข้อมูลการเงินที่นำไปสู่การจัดการตนเองอย่างสมดุล ภายใต้งู้นไขความรู้ ทั้งวิธีการ ความสำคัญและความรู้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตจากข้อมูลบัญชีครัวเรือน และเงื่อนไขคุณธรรมที่จะเกิดจากการมีวินัยในการบันทึก การใช้ข้อมูลพิสูจน์ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เกิดความเท่าทันและทางเลือกบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของทั้งครอบครัว ชุมชนและสังคมไทยทั้งหมด

การจัดการให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อพัฒนาให้เกษตรกรมีคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข เป็นการเรียนรู้ที่นำมาใช้พัฒนางาน พัฒนาชีวิต ตอบสนองจุดมุ่งหมายของความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและความสามารถ มุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ด้วยการใช้นโยบายการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ บรรลุเข้าไปในการดำเนินการฝึกอบรมในหัวข้อการทำบัญชีครัวเรือน จะทำให้มีการนำองค์ความรู้ทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนประกอบกับการใช้เทคนิคการประเมินอย่างง่ายเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาในการจัดระบบการจัดการการเรียนรู้ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนในแนวทางที่เกิดเป็นปัญญาที่เหนือกว่าความรู้ นำไปปฏิบัติและใช้ประโยชน์หนุนเสริมการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสมและเกิดความสำเร็งที่ดีได้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนตามแบบจำลองชิปปี้ จึงสรุปความได้ว่าจะเป็นการนำประเด็นสำคัญของการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไข เป็นตัวชี้วัดพื้นฐานในการประเมินตามแบบจำลองชิปปี้ ดังนี้

องค์ประกอบ 3 ด้าน ประกอบด้วย การพิจารณาการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนตามแบบจำลองชิปปี้ ในด้าน

ความพอประมาณ ด้วยการพิจารณาถึง ความพอดี ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้ ที่อยู่ในระดับพอประมาณ เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

ความมีเหตุผล ด้วยการพิจารณาถึง การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ด้วยการพิจารณาถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

เงื่อนไข ทั้ง 2 ประกอบด้วย การพิจารณาการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ตามแบบจำลองชิปปี้ ในเงื่อนไข

เงื่อนไขความรู้ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้ ในระดับพอเพียง ประกอบด้วย

ความรอบรู้ ด้วยการพิจารณาถึงการมีความรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

ความรอบคอบ ด้วยการพิจารณาถึงความสามารถนำความรู้และหลักวิชาการต่าง ๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอนในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

ความระมัดระวัง ด้วยการพิจารณาถึงความมีสติ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ อย่างเหมาะสมกับเปลี่ยนแปลง ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้ ในระดับพอเพียง ประกอบด้วย

จิตใจและปัญญา ด้วยการพิจารณาถึงการใช้ความรู้คู่คุณธรรม ด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความพร้อมในการแบ่งปันในสิ่งที่มีพอสำหรับตนและสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น ในมิติของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

การกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต ด้วยการพิจารณาถึงการมีความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ ในการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

7.2 สรุปความรู้เพื่อใช้ในการวิจัย

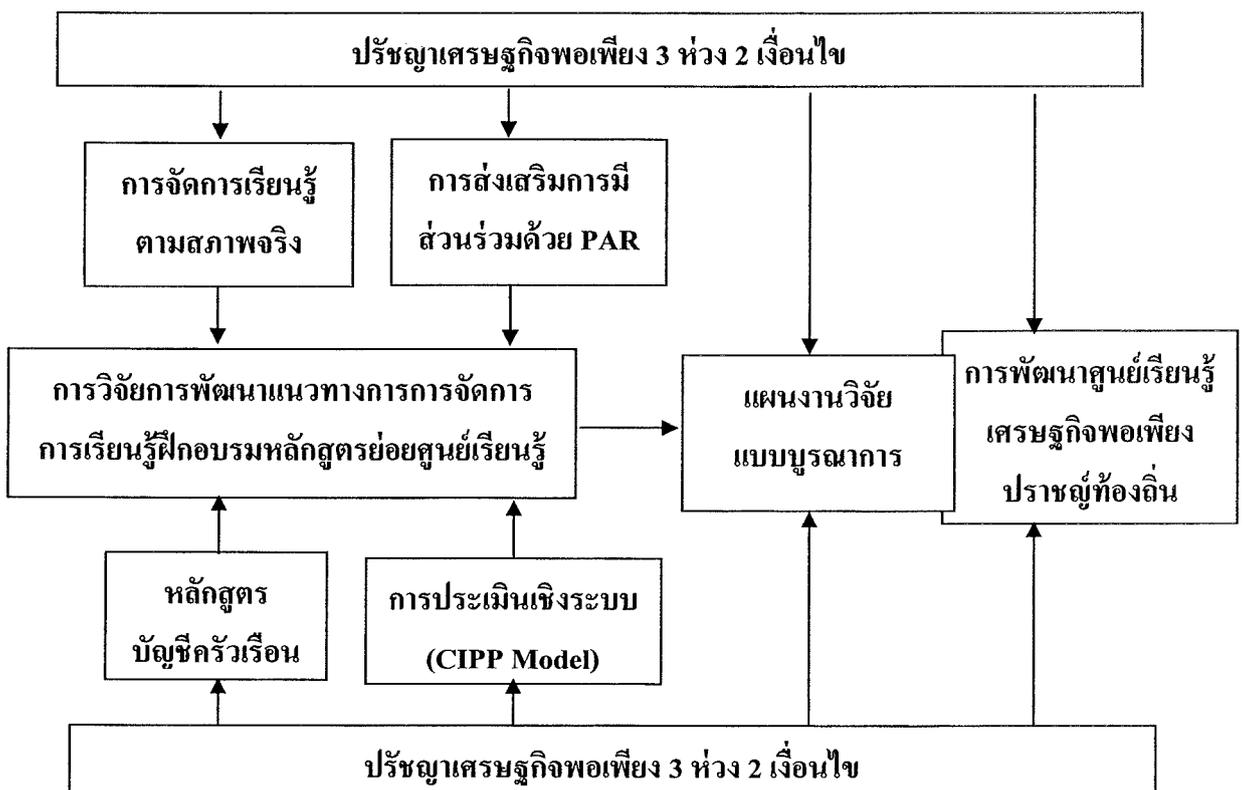
การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยนี้ จะได้นำองค์ความรู้ที่มีการศึกษาและเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้เพื่อดำเนินการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งการพัฒนาและการเรียนรู้ได้ โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบกับ

ความสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ตามแบบจำลองซิปป์ เป็นกรอบแนวคิดหลักเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนจะดำเนินการได้อย่างเหมาะสมตามที่คาดหวัง ก็ต่อเมื่อมีการวางแผนดำเนินการไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการประเมินเชิงระบบเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาทั้งหมด แนวทางการใช้แบบจำลองซิปป์มาประกอบการจัดการเรียนรู้ จะตอบสนองแนวคิดเชิงระบบได้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากจะทำให้เห็นภาพของการจัดการเรียนรู้ทั้งระบบที่ผูกโยงกับปัจจัยองค์ประกอบและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการพัฒนาการเรียนรู้เฉพาะเนื้อหาและการนำไปสนับสนุนแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แล้ว ยังเป็นการเรียนรู้ในแนวทางการศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหัวข้อเนื้อหาอื่น ๆ ได้ นำไปสู่การเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ ได้ในที่สุด

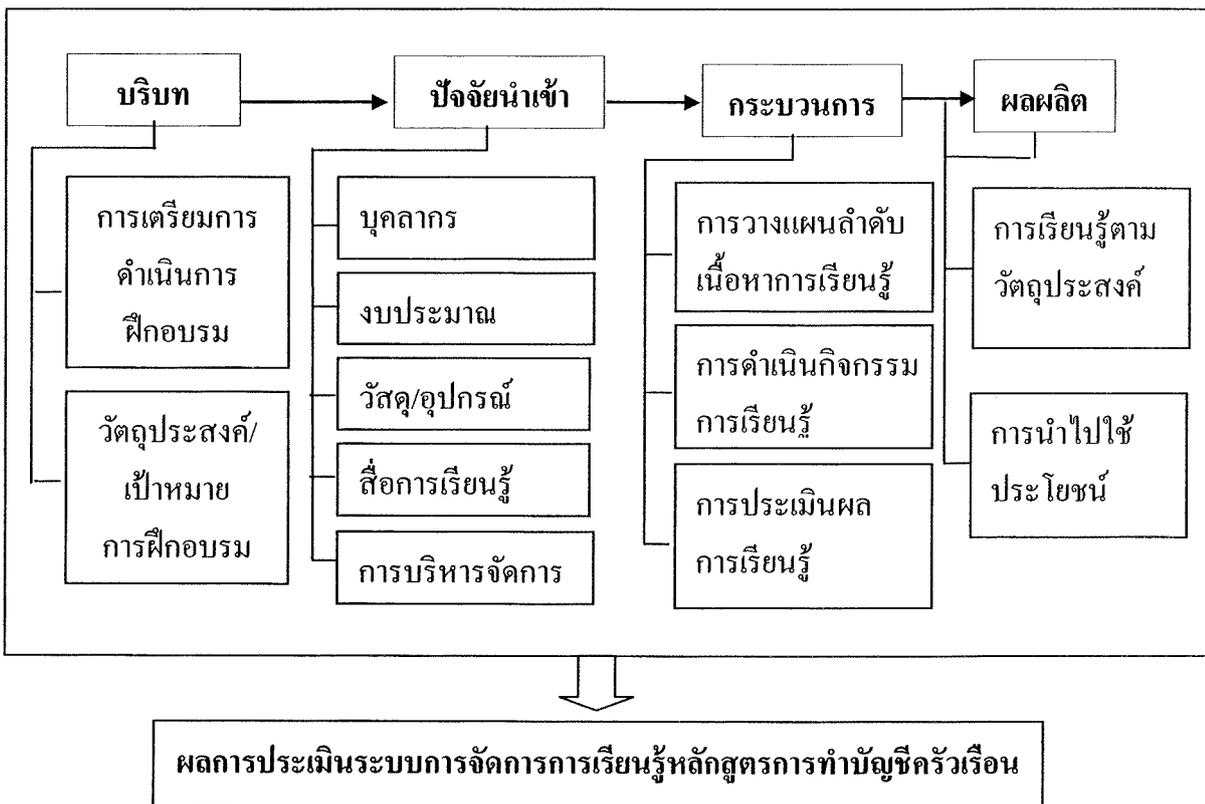
การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการการเรียนรู้ การประเมินผลโครงการด้วยแบบจำลองแบบซิปป์ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งส่วนที่เป็นแนวคิดและจากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษาค้นคว้านี้ มีความเชื่อมโยงกับแผนงานวิจัยแบบบูรณาการ และโครงการวิจัยย่อยอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับการดำเนินงานวิจัยในระดับการประเมินที่เน้นการใช้แบบประเมินแบบชิปปีเป็นหลัก การประเมินให้ได้ข้อมูลเพื่อดำเนินการพัฒนาร่วมกันของนักวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย ใช้แบบจำลองการประเมินแบบชิปปี(CIPP Model) ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยตามแบบจำลองการประเมินแบบชิปปี(CIPP Model)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้าน โนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีดำเนินการตามแผนงานวิจัยบูรณาการเพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้าน โนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแผนงานหลัก โดยดำเนินการไปตามการศึกษารายละเอียดประกอบหลักในการประเมินและตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. แบบจำลองชิปปีและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้าน โนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ในทั้ง 3 ขั้นตอนจะดำเนินการไปตามองค์ประกอบของการประเมินแบบชิปปีที่เชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยหลักตามแนวคิดการประเมินแบบชิปปีในการใช้เป็นตัวชี้วัดและเกณฑ์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยนี้จะมุ่งเน้นไปที่การประเมินการบริหารจัดการและการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งด้านการเป็นเครื่องมือและเป็นเป้าหมาย ที่ได้ศึกษาและพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในประเด็นการประเมินแบบชิปปี ทั้ง 4 ด้าน ด้วยการพิจารณาคุณลักษณะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไข เป็นตัวชี้วัดพื้นฐานในการประเมินตามแบบจำลองชิปปี

ทั้งนี้จะกำหนดเกณฑ์ด้วยการใช้แนวทางการมีส่วนร่วมตามข้อเท็จจริงและเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ที่นักวิจัยจากทั้ง 2 ฝ่ายจะให้ความเห็นร่วมกันถึงความเหมาะสมของระดับการประเมินเป็นระดับที่ควรปรับปรุง และระดับเหมาะสมดีแล้ว

โดยที่กำหนดให้การประเมินระบบการจัดการการเรียนรู้ จะใช้แนวทางการกำหนดประเด็นการประเมินตามคุณลักษณะและเงื่อนไขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประเมินแบบชิปปี้ทั้ง 4 ปัจจัย ที่แสดงเป็นตารางแสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะและเงื่อนไขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประเมินแบบชิปปี้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะและเงื่อนไขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประเมินแบบชิปปี้

คุณลักษณะและ เงื่อนไข	ตัวชี้วัด ตามปัจจัยความ พอเพียง	ข้อมูล ตามปัจจัยชิปปี้	แหล่งข้อมูล
ความพอประมาณ	ความพอดีใน กิจกรรมการเรียนรู้	ผลการประเมิน กิจกรรมการเรียนรู้	นักวิจัย,วิทยากร และผู้เข้ารับการ อบรม
ความมีเหตุผล	ข้อมูลและการ วิเคราะห์สถานการณ์ การจัดการการเรียนรู้	สถานการณ์หรือ ความเปลี่ยนแปลง ของการจัดกิจกรรม และสาเหตุ	นักวิจัย,วิทยากร และผู้เข้ารับการ อบรม
ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	การเตรียมพร้อมต่อ การเปลี่ยนแปลง	การวิเคราะห์การ ประเมินและพัฒนา	นักวิจัย,วิทยากร และผู้เข้ารับการ อบรม
ความรู้	ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง	ความรู้ พฤติกรรม การจัดการการเรียนรู้ ของวิทยากร	นักวิจัย,วิทยากร และผู้เข้ารับการ อบรม
คุณธรรม	จิตใจและปัญญา การกระทำหรือแนว ทางการดำเนินชีวิต	ความเข้าใจ ความ มุ่งมั่น ตั้งใจ และ ความสามารถในการ ถ่ายทอด	นักวิจัย,วิทยากร และผู้เข้ารับการ อบรม

สำหรับการประเมินตามปัจจัยสี่ปีที่ใช้ตัวชี้วัดตามคุณลักษณะและเงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีแนวทางการดำเนินการประเมิน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการประเมินการจัดการการเรียนรู้ตามปัจจัยสี่ปีที่ใช้ตัวชี้วัดตามคุณลักษณะและเงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์	ประเด็นการประเมิน	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การประเมิน
ประเมินบริบท	หลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ และการเตรียมการฝึกอบรม	กรรมการศูนย์, วิทยากร บัณฑิต ครีวเรือนและนักวิจัย	การสัมภาษณ์, การถอดบทเรียน	การวิเคราะห์เนื้อหา	ความเห็นร่วมกันของแหล่งข้อมูลบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง
ประเมินปัจจัยนำเข้า	บุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ	กรรมการศูนย์, วิทยากร บัณฑิต ครีวเรือน, นักวิจัยและผู้บริหารอบรม	การสัมภาษณ์, การถอดบทเรียนและการใช้แบบสอบถาม	การวิเคราะห์เนื้อหาและค่าสถิติ	ความเห็นและค่าเฉลี่ยมากกว่า 3
ประเมินกระบวนการ	การวางแผนลำดับเนื้อหา การดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้	วิทยากร, นักวิจัยและผู้บริหารอบรม	การสัมภาษณ์, การถอดบทเรียนและการใช้แบบสอบถาม	การวิเคราะห์เนื้อหาและค่าสถิติ	ความเห็นร่วมและค่าเฉลี่ยมากกว่า 3
ประเมินผลผลิต	การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์และการใช้ประโยชน์ได้จริง	วิทยากร, นักวิจัยและผู้บริหารอบรม	การสัมภาษณ์, การถอดบทเรียนและการใช้แบบสอบถาม	การวิเคราะห์เนื้อหาและค่าสถิติ	ความเห็นร่วมและค่าเฉลี่ยมากกว่า 3

1.2 ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเหตุผลสำคัญ คือ เป็นการศึกษาที่เน้นไปที่คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรบัญชีครัวเรือนที่มีขนาดประชากรไม่เกิน 15 คน ให้ความสำคัญกับผู้ถูกวิจัยด้วยการให้เป็นผู้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย โดยมีการศึกษาผู้รับการอบรมในมุมมองของความคิดเห็นที่ใช้วิธีการเชิงปริมาณมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย การดำเนินการดังกล่าวได้นำแนวทางของชาย โปธิสิตตา(2549) มาประยุกต์ใช้ ด้วยระเบียบวิธีโดยสรุปในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 การกำหนดคำถามในการวิจัย โดยเลือกคำถามที่มุ่งหาคำตอบสำหรับกลุ่มตัวอย่างสถานที่หรือบริบทที่เจาะจง เปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลายเพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจในระดับลึกและเป็นคำถามที่มุ่งทำความเข้าใจความหมายและกระบวนการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเป็นหลัก

1.2.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่มีผลการประเมินเชิงระบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของกรรมการศูนย์เรียนรู้เพื่อนำไปสู่การมีความรู้ ความจริง เพียงพอต่อการตัดสินใจพัฒนาระบบการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมทั้งเนื้อหาการทำบัญชีและเนื้อหาอื่น ๆ ได้ จึงกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป็นประเด็นในการศึกษาที่เน้นการประเมินจัดการการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้

1.2.3 การกำหนดแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย คือ การกำหนดระบบมโนทัศน์ ข้อสรุป สิ่งที่นักวิจัยคาดหวัง ความเชื่อและทฤษฎีที่สนับสนุนและให้แนวทางในการทำวิจัย จากความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวของนักวิจัยประกอบกับแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่แล้วในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์การ การมีส่วนร่วม การจัดการการเรียนรู้ การประเมินแบบชิปปี้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.4 วิธีการวิจัย ใช้วิธีการศึกษาแบบการศึกษาเฉพาะกรณีด้วยการศึกษาแบบมุ่งหาคำอธิบาย ที่ค้นหาทั้งปรากฏการณ์และคำอธิบายเพิ่มเติม โดยกรณีศึกษาการอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.2.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยเครื่องมือหลากหลาย ประกอบกัน คือ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการสำรวจ

1.2.4.2 การวิเคราะห์และตีความข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการจำแนกข้อมูล เพื่อพรรณนาข้อมูลทั้งระบบของการดำเนินงาน

การจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความเชื่อถือได้ของผลการศึกษา ด้วยการตรวจสอบภายในจากกระบวนการวิจัยของนักวิจัยเอง โดยมีที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ตรวจสอบทางวิชาการเป็นผู้ร่วมให้ข้อคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ และการตรวจสอบภายนอกที่เน้นการคืนข้อมูลเพื่อการวิพากษ์จากผู้ถูกวิจัยและการตรวจสอบแบบสามเส้าจากข้อมูลแหล่งอื่นและใช้ทฤษฎีที่แตกต่างในการวิเคราะห์ข้อมูลเดียวกัน ประกอบกัน

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าว จะนำไปใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ขั้นตอน พร้อมไปกับการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอนจะมีหลักการในการปฏิบัติการด้วยการน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ โดยเฉพาะหลักการของการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ของศูนย์เรียนรู้ การระเบิดจากข้างในจากระดับบุคคลสู่ระดับที่สูงขึ้น เน้นเรื่องการพัฒนาคนสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ค่อย ๆ ทำ จากจุดสำคัญแล้วขยายผลต่ออย่างต่อเนื่อง ตามลำดับขั้น มีการทำความเข้าใจกับบริบทตามภูมิสังคม อย่างเป็นองค์รวม ไม่ติดตำรา ด้วยการเลือกความเหมาะสมของวิชาการและเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับภูมิสังคม มีความประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด เป็นหลักของการคิด การทำ และการพัฒนา อย่างง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การรับฟังข้อคิดเห็นตลอดกระบวนการ เน้นให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ส่งเสริมการพึ่งตนเอง เพื่อการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตและกตัญญู มีความสุขในการทำงานและดำเนินการไปด้วยความรู้ รัก สามัคคี มีความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับ ความร่วมแรงร่วมใจของนักวิจัยทั้งสองฝ่าย

2.การศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้เริ่มดำเนินการด้วยการศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายอันเป็นขั้นตอนแรกของการนำไปสู่การดำเนินการวิจัย ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย คือ นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา และที่ปรึกษาของแผนงานและโครงการวิจัย โดยมีองค์ประกอบของการศึกษาในขั้นตอนนี้ ดังต่อไปนี้

2.1 วัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป ให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย

ที่เน้นให้สมาชิกศูนย์เรียนรู้ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การสำรวจ ศึกษาชุมชน และการเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ

2.2 เป้าหมาย ปฏิบัติการร่วมกันให้เกิดการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับเพื่อการเรียนรู้และปฏิบัติการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยในโครงการนี้กับนักวิจัยในแผนงานวิจัยและกับคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้

2.3 วิธีการ

2.3.1 ใช้การบันทึกข้อมูลจากกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกและกรรมการ การสำรวจ ศึกษาองค์กร การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ ในประเด็นการดำเนินการฝึกอบรม หลักสูตรการจัดการทำบัญชีครัวเรือน ของศูนย์การเรียนรู้ ในปัจจุบันจากเอกสารและการสัมภาษณ์วิทยากรบัญชีครัวเรือน

2.3.2 ใช้การบันทึกผลการประชุมกรรมการศูนย์เรียนรู้ และการจัดเวทีสนทนาถอดบทเรียน การเรียนรู้การบริหารจัดการและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ จากประเด็นการศึกษาของแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยทั้งหมด จากเวทีย่อยของโครงการและเวทีประจำเดือนของแผนงานวิจัย

2.4 การสร้างเครื่องมือ นักวิจัยสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสนทนาด้วยแนวทางเดียวกันตามลำดับ ดังนี้

2.4.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและบริบทของการดำเนินงานการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรม หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้

2.4.2 ออกแบบร่างคำถามการดำเนินงานการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมเพื่อนำไปใช้ในการตั้งคำถามและบันทึกคำตอบ ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มการถอดบทเรียนในประเด็นการอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

2.4.3 นำร่างคำถาม นำเสนอที่ปรึกษาแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยเพื่อรับฟังข้อวิพากษ์ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุง

2.4.4 ปรับปรุงร่างคำถามและทดลองใช้กับคณบดีนักวิจัยเพื่อประเมินความเข้าใจในคำถามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนำไปปรับปรุง

2.4.5 จัดพิมพ์เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้

2.5 การเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแผนงานวิจัย และจากการบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มในโครงการย่อยและแผนงานวิจัยประกอบด้วย

2.5.1 การสังเกตโดยตรง คือ การสังเกตสภาพทั่วไปของศูนย์เรียนรู้ด้านกายภาพ โครงสร้าง พื้นฐานการจัดการฝึกอบรม ความสัมพันธ์และการดำเนินกิจกรรมการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

2.5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินการตามระบบ การจัดการการเรียนรู้ด้วยการร่วมประชุมวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรค การร่วมดำเนินการให้การอบรม การวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาด้วยการปรับปรุงในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการและปัจจัยผลผลิต ตลอดจนการร่วมประเมินความเหมาะสมของแนวทางที่กำหนดจากการทดลองปฏิบัติจริง

2.5.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัย ในเวลาต่าง ๆ ที่มีการร่วมกันดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการสอบถาม พูดคุยในประเด็นการเรียนรู้ทั้งระหว่างนักวิจัยทั้ง 2 ฝ่ายและผู้เข้ารับการอบรมในรุ่น ๆ ต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นระหว่างดำเนินการวิจัย

2.5.4 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการเป็นวิทยากรการทำบัญชีครัวเรือนโดยตรง ให้ได้ข้อมูลด้านการประเมินปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการและปัจจัยผลผลิตของการจัดการการเรียนรู้

2.5.5 การสนทนากลุ่ม คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมร่วมกันของนักวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มให้เกิดการสรุปบทเรียน การถอดบทเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกรรมการที่เป็นวิทยากรหลัก วิทยากรเสริมและกรรมการอื่น ๆ ให้ได้ผลการประเมินครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้านตลอดกระบวนการวิจัย

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการจำแนกข้อมูล เพื่อสรุปผลเป็นสถานการณ์เบื้องต้นทั้งระบบของการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ในปัจจุบัน

3. การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนต่อจากการศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย จะเป็นการดำเนินการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย คือ นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา และที่ปรึกษาของแผนงานและโครงการวิจัย โดยมีองค์ประกอบของการศึกษาในขั้นตอนนี้ ดังต่อไปนี้

3.1 วัตถุประสงค์ ดำเนินการศึกษาวิจัยการประเมินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตร บัญชีครัวเรือนและจัดทำแผนพัฒนาโครงการฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษา หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

3.2 วิธีการ กำหนดวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลผลการประเมินและแนวทางการพัฒนาตามข้อมูลที่ได้จากการประเมิน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตตามแนวคิดของแบบจำลองชิปปี้ ในมุมมองของนักวิจัย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรประจำเนื้อหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มเพื่อถอดบทเรียนระบบการจัดการการเรียนรู้ที่ดำเนินการอยู่

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจากกลุ่มผู้รับการอบรมที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ทั้งก่อนและหลังการให้การฝึกอบรม โดยการใช้แบบสอบถามการประเมินให้ครอบคลุมปัจจัยทั้งหมดที่กำหนดไว้ในแบบประเมินแบบชิปปี้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลประเมิน สรุปบทเรียน การพิจารณาความเหมาะสมและการกำหนดแผนงานการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ อย่างสมบูรณ์ เป็นการวิจัยปฏิบัติการจากการคืนข้อมูลที่ศึกษาไว้สู่เวทีสมาชิกทั้งหมดของศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ สรุปผลและกำหนดแนวทางในการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ตามปัจจัยทั้ง 4 ด้านที่ได้ประเมินไว้แล้ว

3.3 การเก็บข้อมูล ใช้เครื่องมือ วิธีการการสร้างเครื่องมือและการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

3.3.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.3.1.1 เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกวิทยากรบัญชีครัวเรือน และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเรื่องระบบการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน

3.3.1.2 การสร้างเครื่องมือ นักวิจัยสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสนทนา ด้วยแนวทางเดียวกันตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและบริบทของการดำเนินงานการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ ตามประเด็นการประเมินแบบชิปปี้ คือ การศึกษาบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต ให้สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัยได้

2. ออกแบบร่างคำถามตามประเด็นทั้ง 4 ด้านเพื่อนำไปใช้ในการตั้งคำถามและบันทึกคำตอบ ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. นำร่างคำถามทั้ง 2 แบบ นำเสนอที่ปรึกษาแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยเพื่อรับฟังข้อวิพากษ์ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุง

4. ปรับปรุงร่างคำถามและทดลองใช้กับคณบดีนักวิจัยเพื่อประเมินความเข้าใจในคำถามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนำไปปรับปรุง

5. จัดพิมพ์เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้

3.3.2 การเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกวิทยากรที่รับผิดชอบการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน การบันทึกผลการสนทนากลุ่มทั้งการวิเคราะห์ผลการประเมินตามแบบจำลองชีพีและ การตัดสินใจกำหนดแนวทางการพัฒนาในปัจจุบันที่ประเมินไว้ ด้วยวิธีการเช่นเดียวกับขั้นตอนการศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ นักวิจัยจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2550) ที่ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินการวิจัย การติดตามและประเมินผลโครงการ โดยมีองค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.3.3.2 การตรวจสอบข้อมูล ข้อมูลที่ได้มาจากการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยจะนำมาตรวจสอบโดยละเอียด ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลและ ผู้วิจัย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากกว่า 1 คน ที่มีการยืนยันความเชื่อถือได้จากข้อมูลที่ตรงกันจากผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 และ 3 และนำไปสู่การคืนข้อมูลในเวทีการสนทนากลุ่มของนักวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลที่มีการเปิดเผยอย่างกว้างขวางในเวทีกลุ่มสนทนาที่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่ต่างกัน โดยจะต้องมีการใช้การมีส่วนร่วมของนักวิจัยทั้งหมดในการอธิบายข้อเท็จจริงเพื่อสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เห็นชอบตรงกัน อันเป็นการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ค้นพบได้ในที่สุด

3.3.3.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบสร้างข้อสรุปทั้งการพรรณนาและตารางเนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การบันทึก การสัมภาษณ์นำไปวิเคราะห์ตามวิธีการเชิงคุณภาพของสูกางค์ จันทวานิช(2549) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ในการดำเนินการบริหารจัดการการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ทั้งภาพรวมและการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบอุปนัย มาจำแนกเป็นกลุ่มไปตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้แบบจำลองชิปปี้เป็นแนวทางหลัก คือ จำแนกไปตามปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการและปัจจัยผลผลิต โดยมีกรอบแนวคิดรวมของแผนงานวิจัย คือ 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาจำแนกความแตกต่างไว้ด้วย

3.3.3.4 ประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ผลการประเมินเชิงระบบด้วยแบบจำลองชิปปี้ที่มีต่อการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา
- 2) ผลการศึกษาและ พัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา กรณีศึกษาหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 3) ผลการสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้กรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนากิจการการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป

3.3.4 ข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3.4.1 เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถามผู้เข้ารับการอบรม(ก่อนและหลังการอบรม)

3.3.4.2 การสร้างเครื่องมือ นักวิจัยสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ด้วยขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและบริบทของการดำเนินงานการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ ตามประเด็นการประเมินแบบชิปปี้ ให้สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัยได้
- 2) ออกแบบร่างคำถามสำหรับใช้ในแบบสอบถามนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุง
3. ยกร่างแบบสอบถาม นำเสนอต่อผู้ตรวจสอบทางวิชาการของแผนงานวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
- 4) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อแนะนำของผู้ตรวจสอบทางวิชาการของแผนงานวิจัย ทดลองใช้กับคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ เพื่อปรับปรุงสำนวนให้เข้าใจได้ง่ายและเที่ยงตรง
- 5) จัดพิมพ์เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้

3.3.4.3 การเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากการใช้แบบสอบถามแจกให้ผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 50 คน ตามจำนวนที่กำหนดให้มีการอบรมในแต่ละรุ่น ในช่วงเวลาที่มีการให้การ

ฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนที่ศูนย์เรียนรู้ โดยจัดให้มีการเก็บข้อมูลก่อนการอบรมและหลังการอบรมจากผู้เข้ารับการอบรม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการแจกแบบสอบถามและชี้แจงประกอบคำตอบในทุกข้อคำถาม พร้อมทั้งจัดให้มีนักวิจัยและกรรมการศูนย์เรียนรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แจงหรือช่วยบันทึกคำตอบของผู้เข้ารับการอบรม เนื่องจากกลุ่มผู้ตอบจะมีปัญหาด้านการอ่าน การเขียนและการทำความเข้าใจ เพราะเป็นเกษตรกรที่มีอายุเฉลี่ยค่อนข้างมาก อ่านและเขียนหนังสือได้ค่อนข้างลำบาก

3.3.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสำรวจ โดยใช้ค่าร้อยละในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ และค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการอธิบายในส่วนของแบบสอบถามที่ใช้การประเมินแบบลิเคิร์ต ที่ประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

4. การติดตามและประเมินผลโครงการ

4.1 วัตถุประสงค์ ดำเนินการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการประเมินบริบทปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของระบบการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้กรรมการศูนย์เรียนรู้ระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป

4.2 เป้าหมาย การเสริมพลังการเรียนรู้จากการประเมินด้วยการเรียนรู้เทคนิคการประเมินด้วยแบบประเมินแบบชิปปี้ จากการลงมือปฏิบัติการพัฒนาจากผลการประเมิน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาตนเองจากองค์ความรู้ในการวิจัยประเมินโครงการฝึกอบรม

4.3 วิธีการ กำหนดวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลผลการประเมินการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดและทดลองดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตตามแนวคิดของแบบจำลองชิปปี้ ในมุมมองของนักวิจัย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรประจำเนื้อหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มเพื่อถอดบทเรียนระบบการจัดการการเรียนรู้ที่ดำเนินการอยู่

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจากกลุ่มผู้รับการอบรมที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ทั้งก่อนและหลังการให้การฝึกอบรม โดยการใช้แบบสอบถามการประเมินให้ครอบคลุมปัจจัยทั้งหมดที่ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาตามที่กำหนดไว้ในแบบจำลองชิปปี้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลประเมิน สรุปรบทเรียน การพิจารณาความเหมาะสมของแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ อย่างสมบูรณ์ ด้วยการคืนข้อมูลที่ศึกษาไว้สู่เวทีสมาชิกทั้งหมดของศูนย์เรียนรู้เพื่อให้มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ สรุปลผลและนำไปเป็นบทเรียนในการพัฒนาต่อไป

4.4 การเก็บข้อมูล ใช้เครื่องมือ วิธีการการสร้างเครื่องมือและการเก็บข้อมูล ใช้แนวทางและขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางและขั้นตอนเดียวกันกับการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชี ครีวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตามวิธีดำเนินหลักเช่นเดียวกับแผนงานวิจัยแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแผนงานหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกรอบแนวคิดการวิจัยจากการนำรูปแบบการจัดการการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่วัยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและ มีความสุข กระบวนการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ การเรียนรู้ที่จะทำและอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การเรียนรู้ทักษะ ทางอาชีพและทักษะทางสังคม การเรียนรู้ที่จะเป็นบุคลิกภาพส่วนตัวที่ได้พัฒนาดีขึ้น และการเรียนรู้ ที่แสวงหาวิธีการเรียน ประกอบกับความสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ การฝึกอบรมหลักสูตรการทำบัญชีครีวเรือน ตามแบบจำลองชิปปี้ เป็นกรอบแนวคิดหลักเพื่อ ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ขั้นตอน ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการศึกษาและพัฒนาแนว ทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำ บัญชีครีวเรือน และสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้กรรมการศูนย์เรียนรู้ ได้ยกระดับการ พัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อนำไปขยายผลใน หลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การ ฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครีวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1 คือการศึกษาและพัฒนา แนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำบัญชีครีวเรือน ได้ดำเนินการ วิเคราะห์ไปตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของการบริหารจัดการโครงการฝึกอบรมโดยรวม

ภารกิจในการให้บริการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา ได้พัฒนาเป็นภารกิจหลักของศูนย์เรียนรู้ โดยมีภารกิจเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ภายในกลุ่มสมาชิกเองเป็นภารกิจรองในช่วงเวลาปัจจุบัน เกิดจากการพิสูจน์ความสำเร็จได้จริงในผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบหลักของการให้บริการฝึกอบรมจะอยู่ที่การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียง ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมศาสตร์และการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเทคนิคทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมย่อยที่จัดบริการจะประกอบไปด้วย การเรียนรู้จากประสบการณ์ของปราชญ์อีสาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้การพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน การเรียนรู้เทคนิคการผลิตทางการเกษตร และการทำบัญชีครัวเรือน เป็นการจัดเนื้อหาทั้งหมดบรรจุในทุก โครงการฝึกอบรม นับตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา โดยจัดให้มีความยืดหยุ่นในการฝึกอบรมอยู่ที่กิจกรรมและการฝึกทักษะเรียนรู้เทคนิคการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เข้าอบรมและระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม โดยที่สามารถจัดแบ่งเนื้อหาการอบรมให้สอดคล้องกับจำนวนวันและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ารับการอบรมในด้านการปรับแนวคิดและการปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่าง 3 – 5 วัน ซึ่งโดยทั่วไป จะประกอบด้วยหัวข้อหลักสูตรย่อยการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

1) หลักสูตรย่อยการกระตุ้นจิตสำนึกเบื้องต้นสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือ เกษตรผสมผสานเพื่อบำนาญชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้ชีวิตมีความสุขและไม่มีความสุข การวางแผนก่อนการทำงานรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การบริหารจัดการทรัพยากร

2) หลักสูตรย่อยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของครัวเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือ การทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการดำรงชีวิต ความทุกข์ของตนเองเกิดการปรับวิธีคิดและ โลกทัศน์ให้เป็นแบบองค์รวม แลกเปลี่ยนแนวคิดเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน

3) หลักสูตรย่อยการพัฒนาตนเองสู่ความพอเพียง ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือการสร้างเสริมให้ผู้เข้าอบรมรู้จักนิสัยตนเอง รู้จักนิสัยผู้อื่น เคารพตนเองและผู้อื่น ลดความหยิ่ง

ทะนงเพื่อจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การวิเคราะห์ทางรอดจากวิกฤติต่าง ๆ ของสังคมไทยโดยอาศัยบทเรียนจากการดำเนินงานของผู้ประสบความสำเร็จจากการพึ่งตนเอง

4) หลักสูตรย่อยการประกอบอาชีพการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือ การสอนวิธีการทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และศึกษาผลงานในแปลงเกษตรกรรมของวิทยากรศูนย์เรียนรู้

5) หลักสูตรย่อยการวางแผนการสร้างสุขแบบยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือ การทำแผนและนำเสนอสู่การมีสุขภาพดี สุขภาพชีวิตดี และสิ่งแวดล้อมดีภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

6) หลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือน ประกอบด้วย เนื้อหาหลักและกิจกรรม คือ การสร้างความตระหนักในการมีข้อมูลทางการเงินของครัวเรือน วิธีการทำและการใช้ประโยชน์บัญชีครัวเรือนเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับหลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือนที่การวิจัยนี้ได้เลือกมาศึกษาเป็นกรณีศึกษาจะมีลักษณะพิเศษต่างไปจากหลักสูตรย่อยหรือหัวข้ออบรมอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ตรงที่หลักสูตรอบรมย่อยอื่น ๆ จะเป็นเรื่องของแนวคิดและการปฏิบัติที่ผูกติดอยู่กับวิถีความเป็นอยู่ตามปกติของเกษตรกรผู้เข้าอบรม แต่การทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่อยู่ห่างจากการรับรู้และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญทั้งการเป็นข้อมูลที่เป็นเงื่อนไขของความรู้นำไปสู่ความเข้มแข็งของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจากการมีข้อมูลพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือน อธิบายความซื่อสัตย์ รับผิดชอบในเงื่อนไขของคุณธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนความพอประมาณด้วยเหตุผลเชิงปริมาณที่ชัดเจน ทำให้ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญในการชีวิตและติดตามความเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้การวิเคราะห์ภาพรวมของเนื้อหาหลักสูตรย่อยการฝึกอบรมทั้งหมดที่เลือกเริ่มเป็นกรณีศึกษาในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนยังจะมีความชัดเจนกว่าหัวข้อเนื้อหาอื่นตรงที่เป็นหลักสูตรที่สามารถเรียนรู้เพื่อการปรับใช้กับศูนย์เรียนรู้หรือผู้ให้การฝึกอบรมโดยทั่วไปที่จะต้องมีการฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากข้อมูลเบื้องต้นของดวงจันทร์ จำปานูล วิทยากรบัญชีที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นครูบัญชี จากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ที่เล่าให้ฟังในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบเป็นวิทยากรผู้บรรยายการทำบัญชีครัวเรือน ว่า”มันเป็นเนื้อหาที่หน่วยงานสนับสนุนเขากำหนดมาแล้ว แล้วตัวเองก็ไปอบรมครูบัญชีมา แต่ละจังหวัดก็จะมีครูบัญชีระดับอำเภอมีกันหลายคน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์เขาอบรมให้แล้วก็แต่งตั้งให้ครูบัญชีสามารถสอนบัญชีครัวเรือนในพื้นที่ได้ รับหน้าที่เป็นผู้สอน แต่ก็มีทีมวิทยากร มีพอประสาน พอสุวัฒนาชัย บังอรและคนอื่น ๆ เวียนกันเข้าไปช่วย ส่วนใหญ่คนอบรมเคยรู้กันมาแล้วจากการอบรมโดยทั่วไป ศูนย์อื่น ๆ

ก็ต้องสอน แต่เวลาสอนก็เห็นว่าวิธีการลงบัญชีก็ง่ายมาก เลยต้องเน้นการสร้างจิตสำนึก ต้องเพิ่มประสบการณ์จริง อธิบายเรื่องการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ จากการมีข้อมูล ต้องเล่าเรื่องแล้วทีมก็คอยเติม คอยเพิ่ม จะให้เขาลงมือทำทันที มันก็ยากเหมือนกัน ยังต้องหาวิธีกันก่อน”

การปลูกและสร้างจิตสำนึกในความพอเพียงด้วยการจัดเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือน จะเป็นกิจกรรมหลักของการฝึกอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภา แห่งนี้ นับเป็นกิจกรรมเดียวของกิจกรรมการฝึกอบรมทั้งหมด ที่เน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่นจากแรงบันดาลใจ ให้เข้าใจและปฏิบัติการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกจิตสำนึกและการเรียนรู้เทคนิคทางการผลิตทางการเกษตร

1.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของการบริหารจัดการโครงการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือน

การดำเนินการจัดให้มีการเรียนรู้ในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน จะต้องจัดให้กับผู้เข้ารับการอบรมในทุก ๆ กลุ่ม ทุก ๆ รุ่น เพื่อเป็นความรู้สำคัญในการทำให้มีข้อมูลที่ทันสมัย กระตุ้นเตือนสติของผู้ปฏิบัติให้ต้องใช้ความพอประมาณ ความมีเหตุผล จากการมีภูมิคุ้มกันที่รู้เท่าทันฐานะของตนเอง ด้วยการมีและใช้ความรู้ร่วมกับความศรัทธาในคุณงามความดี มาวิเคราะห์และปฏิบัติประกอบการดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงสร้างเนื้อหาที่ใช้ฝึกอบรม มีดังนี้

1.1.2.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ หลักสูตรจะเน้นในเรื่อง การทำบัญชีครัวเรือน เป็นการทำบัญชีแบบง่ายที่สุด ซึ่งสามารถทำได้ทุกคนโดยการแบ่งรายรับ (รายได้) และรายจ่าย (ค่าใช้จ่าย) ออกจากกัน ซึ่งตัวอย่างของรายรับ ได้แก่ รายรับจากเงินเดือน หรือค่าจ้างผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน เงินที่ได้จากการขายสินค้า หรือทรัพย์สิน เป็นต้น ส่วนรายจ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคหรือบริโภค ค่าน้ำค่าไฟ ค่าซ่อมแซม ค่าอาหาร เป็นต้น โดยจะมีการอธิบายถึงการใช้ประโยชน์และความเชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในเนื้อหาขึ้นต้นก่อนที่จะนำไปสู่การเรียนรู้วิธีการบันทึก

1.1.2.2 วิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน จะให้ความสำคัญกับการใช้แบบบันทึกสำเร็จรูปเพื่อความสะดวกในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน โดยทั่วไปจะแสดงวิธีการตามขั้นตอนประกอบด้วย

- 1) การทำความเข้าใจกับการกำหนดรหัสประเภทของรายได้และค่าใช้จ่าย เพื่อใช้สรุปประเภทของรายได้และค่าใช้จ่าย
- 2) การอธิบายวิธีบันทึกรายการแยกรายได้และรายจ่ายแต่ละประเภท โดยใช้สมุดบัญชีบันทึกหรือจดรายการที่เกิดขึ้น

3) การสรุปรายการที่บันทึก ในแต่ละประเภทของรายรับ รายจ่าย

4) นำรายการที่เป็นบัญชีประเภทเดียวกัน รวมยอดเข้าด้วยกัน แล้วแยกสรุปไว้ต่างหากโดยอาจสรุปยอดตามต้องการ เช่น รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน เป็นต้น

ในการจัดทำรูปแบบ หรือแบบฟอร์มของบัญชีครัวเรือนนั้น ไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการแน่นอนขึ้นอยู่กับแต่ละครัวเรือนหรือแต่ละบุคคลจะออกแบบฟอร์มนั้น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับกิจการหรือตนเอง ดังนั้น จึงสังเกตเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ รูปแบบของบัญชีครัวเรือนมีหลากหลาย จึงให้ยึดหลักการสำคัญของรายละเอียดหรือข้อความที่ต้องการในแบบฟอร์มนั้น ๆ แต่สำหรับศูนย์เรียนรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็นิยมใช้สมุดบัญชีที่จัดทำสำเร็จรูปเพื่อการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ต่อในครัวเรือน ที่จัดทำโดยส่วนราชการเองได้อย่างสะดวกและเป็นแบบอย่างที่ใช้ในการประมวลผลและวิเคราะห์ในระดับชุมชน ได้อีกด้วย

1.1.2.3 เวลา โดยทั่วไปจะกำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรมจำนวน 1 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหาการสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ และวิธีการการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ดวงจันทร์ จำปามูล เล่าเรื่องการฝึกอบรมไว้ตอนหนึ่งที่ทำให้เข้าใจสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี “คนเข้าอบรมก็แก่ ๆ กันเป็นส่วนใหญ่ ตาก็ไม่ค่อยดี บางคนเขียนหนังสือไม่ได้ แล้วจะให้จดบัญชี ก็ยากอยู่ เอกสารสมุดบัญชีไม่ต้องห่วงชกส.ก็ให้ เกษตรก็ให้ แบบมีง่าย ๆ อยู่แล้ว ชี้แจงเดี่ยวเดี่ยวก็หมด ต้องยกตัวอย่าง ชี้ให้เห็นทีละเรื่อง เรื่องของเจ้าของจะเห็นชัดที่สุด ต้องบอกว่าเจ้าของก็ทำ ยังทำอยู่ เล่าประสบการณ์ที่เมื่อก่อนไม่ทำ ก็ไม่รู้ ใช้จ่ายยังงี้ก็ 모르 แต่พอได้ทำ ก็ได้รู้ รู้ก็ทำให้เท่าทันตัวเอง เข้าใจครอบครัวแล้วช่วยกันแก้ อธิบายเรื่องพวกนี้จะทำให้อารมณ์คล้อยตามมากขึ้น ถ้างมือทำตามสมุดเล่มก็เหนื่อยแหละ”

พ่อประสาร พลแสน ช่วยเสริมให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ระหว่างการฝึกอบรมทั้งการปรับตัวของวิทยากรและการหนุนเสริมผู้รับการอบรมไว้ว่า “บางรุ่นเราก็ปรับเปลี่ยนมาอบรมตอนเช้า เพราะเห็นว่าถ้ารอจนบ่ายคงง่วงเหงาหาวนอน ไม่เป็นอันได้รับรู้ ยิ่งต้องทำ ต้องลงมือกับการเขียน กับตัวเลข เดี่ยวพาดจะไม่สนใจ ร้องแต่จะให้เล่นเกม ให้ร้องหมาล่ำให้ฟัง บางทีก็ต้องยอมไม่ไหวจริง ๆ ก็ พวกกันออกมาฟ้อน แล้วหาเรื่องมาผูกให้ลงกลับไปทำบัญชีครัวเรือนให้ได้ เขาไม่คือหรอก แต่มันไม่คุ้น ไม่ถนัด”

1.1.3 ข้อมูลการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนตามมิติของปัจจัยเชิงระบบในแบบประเมินแบบชิปปี้

1.1.3.1 บริบทหรือสภาพแวดล้อม

1) การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม มีการดำเนินการได้ในระดับที่ดี เหมาะสมต่อการดำเนินการฝึกอบรมเนื่องจากจะเป็นรูปแบบเดียวกันกับการดำเนินการฝึกอบรมทั้ง โครงการและมี

การพัฒนาหรือปรับปรุงในรายละเอียดได้ตลอดเวลาจากการเริ่มเตรียมการฝึกอบรมในระหว่างรุ่นต่าง ๆ ที่มีการประชุมศูนย์เรียนรู้ทั้งก่อนและระหว่างการฝึกอบรมเป็นประจำ เตรียมการ โดยการจัดทำตารางการอบรม นัดหมายคณะวิทยากร เตรียมอุปกรณ์หลัก คือ เอกสารบัญชีครัวเรือน กำหนดรูปแบบการอบรมโดยการถ่ายทอดประสบการณ์การไม่มีข้อมูลการเงินของครัวเรือนและการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์การทำบัญชีครัวเรือน จากตัวอย่างในชีวิตจริงของวิทยากร ทั้ง 5 คน 3 ครัวเรือน

2) วัตถุประสงค์/เป้าหมายการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมที่จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เข้ารับการอบรมในช่วงเวลาที่ผ่านมามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและแรงบันดาลใจในภาพรวม การสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การเรียนรู้และฝึกทักษะการประกอบอาชีพการเกษตรแบบพึ่งตนเอง สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้อย่างมั่นคง โดยมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของการทำให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้า ความพัฒนา ผู้การดำรงชีวิตแบบพอเพียงของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

พ่อสุวัฒน์ชัย จำปามูล วิทยากรผู้รับผิดชอบการอธิบายประโยชน์ของบัญชีครัวเรือนเพื่อปลูกจิตสำนึก วิเคราะห์เรื่องการเตรียมการและการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อการนำไปพัฒนาต่อว่า “...เรื่องเตรียมการอบรมไม่ใช่เรื่องยาก ทำกันมาตลอด รู้ทางกันอยู่ รู้จังหวะแล้ว ต้องเริ่มจากทำให้สนุก ต้องมีเกมส์ มีอะไรให้สนุก แล้วค่อยพาให้คิด พาให้รู้จัก ลองทำ ให้กำลังใจ วิทยากรต้องช่วยกัน พ่อประสารช่วยได้มากในฐานะอาวุโส พุดแบบพ่อ จูงใจให้คนตั้งใจฟัง คนอื่นก็คอยเสริมแต่ที่จะให้ทำได้เลยหรือเอากลับไปทำแน่ ๆ มันเป็นเรื่องยาก คิดกันอยู่นะ แต่อบรมที่ไร้มันก็เห็นว่าผู้เข้าอบรมจะไม่ไหว จะเบื่อ ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรกันต่อไป ถ้ามาช่วยกันคิด เดี่ยวอาจจะมียุทธวิธีก็ได้ แต่ที่แน่ ๆ คือ เรื่องกระตุ้นให้รู้จักการใช้ การจ่าย การหารายได้นะ คนฟังเขาก็คิดตามนะ ปัญหาที่มีอยู่บ้างที่เขียนไม่ได้ อ่านไม่ออกก็จนปัญญา จะพาทำ แต่ให้กำลังใจ บอกว่าให้ฟังอย่างเดียว ฟังให้พอรู้เรื่อง กลับบ้านไปให้ไปหาลูกหลาน เอาสมุดบัญชีที่แจกให้นี้ห่อหุ้ม ไปให้ลูกหลานดู ไม่มีลูกหลานก็หาเด็กนักเรียนข้างบ้านช่วยดู ถ้าจะทำก็จะดีมาก คนเขียนได้ยังไม่ทำเลย..”

1.1.3.2 ปัจจัยนำเข้า

1) บุคลากร มีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ที่มีความรู้โดยตรง มีประสบการณ์การ จากการเข้าร่วมอบรมและพัฒนาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นวิทยากรบัญชี (ครูบัญชี) พร้อมคณะวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชี

บุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรทั้ง 5 คน ประกอบด้วย

วิทยากร	ศักยภาพ	หน้าที่
นางดวงจันทร์ จำปามูล	ครูบัญชี	วิทยากรหลักนำการบรรยายและ สอนการบันทึกบัญชี
นายสุวัฒน์ชัย จำปามูล	วิทยากร กระบวนการ	วิทยากรรอง บรรยายคู่กับวิทยากร หลักและเน้นการปลุกจิตสำนึก
นายประสาร พลแสน	วิทยากรอาวุโส	ผู้ช่วยวิทยากรด้านการปลุกจิตสำนึก
นางอัมพร สาลาด	วิทยากร กระบวนการ	ผู้ช่วยวิทยากรด้านการปลุกจิตสำนึก และการฝึกทำบัญชีครัวเรือน
นายสมบุญ สาลาด	วิทยากร กระบวนการ	ผู้ช่วยวิทยากรด้านการปลุกจิตสำนึก และการฝึกทำบัญชีครัวเรือน

ทั้งนี้ ในการดำเนินการจริง อาจจะมีวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ท่านอื่นเข้ามาช่วย
ดำเนินการเพิ่มเติมหรือทดแทนกันได้

พ่อสุวัฒน์ชัย จำปามูล สรุปเรื่องทีมวิทยากรไว้ว่า

“วิทยากรหลักก็ให้แม่ณี(ดวงจันทร์)เป็นคนอบรมเพราะเขาไปอบรมกับกรมตรวจบัญชี
สหกรณ์มา ได้เป็นครูบัญชี แต่ต้องเข้าเป็นทีม 4 – 5 คน นี้ต้องมี คอยช่วยกัน ต้องมีกิจกรรมก่อน ทำ
ด้วยกันหมด ทั้งผม สมบุญ อัมพรและบังอร แต่พอเริ่มเรื่อง ผมจะยกประเด็นความยากจน
ประสบการณ์ที่ซื้อทุกอย่าง ไม่รู้ตัวเอง คนอื่นก็คอยเสริม เล่าเรื่องครอบครัวตัวเอง พ่อประสารคอย
สรุปหรือผูกด้วยธรรมะ แต่ถ้าคนอบรมเขาก็มีแถมหมอลำบ้าง แม่ณีจะต่อด้วยวิธีการทำบัญชี พาทำ
พวกเราคอยช่วยเดินดู คอยแนะนำ ทำกันแบบนี้แหละครับ”

2) **งบประมาณ** ใช้งบประมาณค่าตอบแทนวิทยากรเหมาจ่ายและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ร่วมกับ
ค่าใช้จ่ายรวมที่ได้รับการสนับสนุนในการจัด โครงการฝึกอบรมเกษตรกร ที่มีอย่างเหมาะสมตาม
ความพอเพียงคืออยู่แล้ว ทำให้ไม่มีปัญหาด้านค่าตอบแทนวิทยากรที่ใช้มากหรือน้อยในการอบรม

3) **วัสดุ/อุปกรณ์** จัดสถานที่เป็นห้องบรรยายและประชุมกลุ่มย่อยได้ มีอุปกรณ์เครื่องขยาย
เสียงและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในระดับที่เหมาะสมพอเพียงต่อกลุ่มผู้เรียนประมาณ
30 – 50 คน

4) **สื่อการเรียนรู้** ใช้คู่มือการเรียนรู้และทำบัญชีครัวเรือน ที่เรียกว่า สมุดบัญชีครัวเรือน ที่
ศูนย์เรียนรู้ได้รับมาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตรแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน

5) การบริหารจัดการ มีการจัดระบบการเรียนรู้ที่วางแผนล่วงหน้า ด้วยการกำหนดรูปแบบการอบรม การทำกิจกรรม การจัดบุคลากรสนับสนุน การอำนวยความสะดวกโดยวิทยากรหลักและมีการติดตามกำกับดูแลระหว่างการจัดการการเรียนรู้โดยวิทยากรอาวุโสเป็นผู้ประเมินและจัดการให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

“เรื่องพวกนี้ไม่ต้องห่วง มีพร้อม เงินก็เหมามาในคำวิทยากรเรียบร้อยแล้ว เอกสารก็ฟรี มีส่งมาเหลือเพื่อ แจกได้ครบทุกคน เปิดดูแล้วอธิบายตามได้เลย ง่าย ๆ เขียนลงไปได้เลย เอากลับไปใช้ที่บ้านได้ ถ้าต้องเขียนก็ลำบากหน่อยเพราะเราไม่จัดโต๊ะเรียน ให้เขียนกับพื้น ถ้าไม่เกิน 50 คน ก็พอสะดวกอยู่ มีบ้างที่บางรุ่นเกือบร้อย มันก็จำเป็น วิทยากรทำกันมาเป็นสิบรุ่นแล้ว รู้หน้าที่กันดี พูดน้อยไม่มี มีแต่พูดเพลิน ต้องคอยพากันลง ช่วยกันดู คอยสังเกตกลัวจะเบื่อ คนเราไม่ค่อยชอบบัญญัติอยู่แล้ว ถ้าเล่าประสบการณ์ก็ตั้งใจอยู่ พอให้ทำก็ลำบากหน่อย ต้องคอยช่วยกัน” ดวงจันทร์ จำปา มูล กับความเห็นในเรื่องของปัจจัยนำเข้า ที่มองว่าไม่เป็นปัญหา

1.1.3.3 กระบวนการ

1) การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ กำหนดรูปแบบการอบรมโดยลำดับ คือ การถ่ายทอดประสบการณ์การไม่มีข้อมูลการเงินของครัวเรือนและการเรียนรู้และใช้ประโยชน์การทำบัญชีครัวเรือน จากตัวอย่างในชีวิตจริงของวิทยากร ทั้ง 5 คน 3 ครัวเรือน โดยเชื่อมโยงจากการการสอนของปราชญ์ชาวบ้าน(พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา)ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แล้วจึงอธิบายโครงสร้างและวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน การทดลองปฏิบัติรายบุคคลในสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนตามวิทยากรแนะนำและการสรุปความรู้และประโยชน์ของการทำบัญชีครัวเรือน

2) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการ โดยจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน จะมีรูปแบบที่เรียบง่าย เน้นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเรียนรู้ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยความพอเพียง โดยมีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ คือ เป็นผู้บรรยายให้ข้อคิดจากประสบการณ์ กระตุ้นจิตสำนึกและแรงบันดาลใจที่ควรจะมีการบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิทยากรที่ได้รับการอบรมและแต่งตั้งให้เป็นครูบัญชีตามโครงการของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมคณะวิทยากรร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชี จากคู่มือที่ศูนย์เรียนรู้ได้รับมาจากหน่วยงานที่สนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน ในเวลา 1 ชั่วโมง ดังเช่นที่มีการจัดการฝึกอบรมกันโดยทั่วไป

3) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสังเกตพฤติกรรมการบันทึกบัญชีครัวเรือน ตลอดจนการซักถามเพิ่มเติมของผู้เข้ารับการอบรม

“แจกแบบประเมินไม่ไหว เสียเวลามาก ถ้าทำอย่างอาจารย์ถาม เอาทีละเรื่อง ทำทุกเรื่อง ตายพอดี ชาวบ้านเขาทำไม่ค่อยดี เขียนไม่ค่อยได้ พอให้ตอบก็ช่วยตอบนะ แต่อาการเครียดมัน

เห็นได้เลย คุณแล้วรู้ว่าเขาไม่ชอบ ไม่มีความสุข เวลาที่ต้องใช้มาก ขอลึกเฉียงไปใช้แบบเผ่าดู สังเกตอาการว่าโต้แย้งไหม หรือว่าคล้อยตาม ให้อ่านใจก็ชวนคุย เขาไว้ใจเราอยู่แล้ว กันเองดี ก็รู้ว่ารู้ไม่รู้ แต่ทำไมทำไม่รู้” ดวงจันทร์ จำปามูลกับความเห็นเรื่องการประเมินผลการเรียนรู้

1.1.3.4 ผลผลิต

1) การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ พบว่าในระหว่างเวลาที่ใช้การฝึกอบรมของวิทยากร ผู้เข้ารับการอบรมจะมีการเรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือน คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน สามารถสนองตอบการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ และมีการฝึกบันทึกในสมุดบัญชีครัวเรือนได้

2) การนำไปใช้ประโยชน์ สิ่งที่ได้รับทราบจากการติดตามหนุนเสริมผู้เข้าอบรมภายหลังการอบรมของศูนย์เรียนรู้เอง พบว่ามีการนำไปปฏิบัติได้ไม่มากนัก ทั้ง ๆ ที่เชื่อได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้จะมีความแตกต่างและน่าสนใจกว่าการอบรมบัญชีครัวเรือน โดยทั่วไป ทั้งการมีวิทยากรระดับปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ รู้และปฏิบัติได้จริงเป็นผู้ฝึกและพาบันทึก มีการประเมินระหว่างการเรียนรู้และติดตามนิเทศถึงครัวเรือนหลังการฝึกอบรม

ภาพที่ 1 บริบทการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน

“ตอนอบรมก็มั่นใจว่าเข้าใจนะ ถามก็รู้เรื่อง เล่าเสริมจากวิทยากรก็มี บอกได้ บางทีก็มีที่ทำมาแล้ว แล้วหยุดทำไปแล้วก็เยอะ มาฟังอีกก็คิดว่าจะทำอีก แต่จะให้มั่นใจว่าเอาไปทำจริงต้องตามไปดู ถ้าวิทยากรออกไปติดตามผลตามโครงการของเกษตร จะมีการติดตามถามไถ่เรื่องนี้ คนที่ทำไม่หยุดก็มีนะ แต่ที่ไม่ทำก็น่าเห็นใจ มันต่อเนื่องยาก ท้อใจก็เป็น ทำแล้วเห็นแต่รายจ่ายไม่เห็นรายรับเอาเสียเลย” พ่อประสาร พลแสน อธิบายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการอบรม

1.1.4 การประเมินการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้

การประเมินปัญหาในการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนด้วยแบบประเมินแบบซิปปีและคุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้ข้อสรุปผลการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1.1.4.1 การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อมบนฐานคิดของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

1) ปัจจัยที่มีความเหมาะสม ตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรมที่มีการดำเนินงานที่มีความพอประมาณ ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ มีเหตุผลในการเลือกใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร และมีภูมิคุ้มกันที่ดีจากการกำหนดบทบาทหน้าที่วิทยากรที่เหมาะสมกับศักยภาพ ด้วยความรู้ ความรอบคอบและมีคุณธรรมในการให้ความรู้ ความเอื้ออาทรในการสอนและแนะนำผู้รับการอบรมอย่างใกล้ชิด

2) ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุงความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการฝึกอบรมที่ต้องการให้มีการนำไปปฏิบัติได้เองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ที่รวมไปถึงเนื้อหาสำหรับการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การฝึกปฏิบัติได้จนทำบัญชีครัวเรือนได้เอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับความพอเพียง เนื่องจาก สามารถบรรลุได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนได้ยาก เพราะในสภาพความเป็นจริงจะเป็นว่าเกษตรกรที่ผ่านการอบรม มีข้อจำกัดทั้งด้านอายุ ทักษะการอ่าน การเขียน ตลอดจนพฤติกรรม การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพไม่เอื้อต่อการบันทึกการทำบัญชีครัวเรือน อย่างจริงจัง ต่อเนื่องและยั่งยืน

พ่อสุวัฒน์ชัย จำปามูลให้ความเห็นจากการประสบการณ์ที่พบทั้งการอบรมและการติดตามหลังการอบรม ไว้ว่า “เราก็เห็นว่า ปัญหามันอยู่ที่เราอยากให้เขารู้แล้วเอาไปทำได้ แล้วความจริงก็คือเขาน่าจะรู้ดีแล้ว ไม่มีอะไรง่ายกว่านี้แล้ว แต่ถ้าให้ไปทำเองเขาก็ลำบาก มันยังไม่พอประมาณ ไม่มีเหตุผลและภูมิคุ้มกันมากพอในการสอนเขา ออกไปตามดูจะเจอที่ท้อทำดีเลย ทำไม่หยุด ใช้ได้ผล เล่าได้อย่างดี พวกทำไม่ได้ไม่ค่อยมี มีแต่ไม่ทำ แล้วก็เลยหลบหน้าเรา ไม่อยากให้เราผิดหวัง ถ้าเป็นอย่างนี้ มาดูหลักการใหม่ เอาแค่ทำให้รู้แล้วช่วยกันคิดหาวิธี ก็น่าสนใจที่จะลองดู”

1.1.4.2 การประเมินปัจจัยนำเข้าบนฐานคิดของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

1) ปัจจัยที่มีความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เนื่องจากมีความพร้อมในการเรียนรู้ การถ่ายทอด มีระบบการจัดการทั้งทรัพยากรและกระบวนการและการกำกับดูแลที่เหมาะสมพอเพียงคืออยู่แล้ว

2) ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุงความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สื่อการเรียนรู้ ที่ใช้เพียงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่ส่วนราชการพิมพ์แจกมาใช้ประกอบการเรียนรู้แต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ไม่สามารถสื่อสารให้เกิดการเรียนรู้ การฝึกทักษะ ที่จะต้องติดตามผลได้อย่างเท่าทันและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันตามสภาพจริง

“ตอนแรกก็คิดว่าใช้คู่มือ ใช้สมุดบัญชีครัวเรือนที่ได้รับมาจากราชการ เอามาแจกจ่ายคน แนะนำแล้วให้ทำตามกันไป น่าจะทำได้ดี แต่พอฟังอาจารย์ประเมินว่าทำทางเขาตั้งใจ แต่ไม่รู้ว่าจะเข้าใจ คิด ทำตามทันเราไหม เราก็เข้าข้างตัวเองว่าคงดีแล้ว ทีนี้พอได้คิด ได้ฟังวิธีที่อาจารย์ตั้งคำถาม ให้อธิบายเป็นกลุ่ม เราก็ใช้กับเรื่องอื่นมาแล้ว ไม่น่ายาก เลยคิดว่าสื่อเป็นคนไม่พอ ต้องสื่อเป็นกลุ่ม หาเรื่องใกล้ตัวของเรามาให้ลองช่วยกันทำบัญชีครัวเรือนด้วยกัน อย่างนี้ทำได้เลย เราต้องระวังเรื่องการใช้เทคนิคการสอนให้มากขึ้น” ดวงจันทร์ จำปามูล กับความเห็นการใช้สื่อประกอบการอบรม

1.1.4.3 การประเมินกระบวนการบนฐานคิดของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

1) ปัจจัยที่มีความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ เนื่องจากได้ประเมินแล้วว่าลำดับเนื้อหาการเรียนรู้บัญชีครัวเรือนมีธรรมชาติของความรู้ที่ไม่ซับซ้อนและที่ใช้อยู่ก็เป็นลำดับเนื้อหาที่ง่ายต่อการสอนและเรียนรู้อยู่แล้ว

2) ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุงความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ เนื่องจากพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้การบรรยายการปลุกจิตสำนึกในช่วงสั้น ๆ ถึงแม้จะสร้างแรงบันดาลใจและความตื่นตัวขึ้นได้ แต่เมื่อมีการฝึกปฏิบัติรายบุคคลตามวิทยากรหลัก ที่มีวิทยากรผู้ช่วยคอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เป็นแต่เพียงการทำตามโดยไม่มีโอกาสได้คิดตามอย่างเหมาะสม นำไปสู่ความไม่สามารถที่จะนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

ได้ตามวัตถุประสงค์ และพบว่ากิจกรรมการประเมินที่ใช้แบบสอบถามจะเป็นปัญหาต่อความสนใจในการเรียนรู้และการให้ความร่วมมือของผู้เข้ารับการอบรม ส่งผลต่อการสิ้นเปลืองเวลาในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ส่วนการประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรม จะใช้ประโยชน์ได้เพียงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ให้น่าสนใจขึ้น ยังคงไม่สามารถรับรู้ถึงความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมได้ตามที่ควรจะเป็น

“จริง ๆ แล้ว การปลูกจิตสำนึกเรื่องข้อมูลเรื่องทำบัญชีครัวเรือนในการอบรม จะเริ่มจากปราชญ์ คือ พ่อจันทร์ที่ กระตุ้นความคิด สร้างแรงบันดาลใจไว้แล้ว ในเรื่องรวม ๆ แล้วเราก็มาย่อยออก เห็นว่าเนื้อหาวิธีทำมันง่าย บอกเคี้ยวเคี้ยวก็จบ น่าจะต้องเน้นเรื่องประโยชน์ที่ได้จากประสบการณ์จริง เอาเรื่องตรง ๆ ของวิทยากร ที่เลิกเหล้า เลิกบุหรี่ เพราะเห็นตัวเลขจากการทำบัญชีครัวเรือน แม่บ้านเลิกซื้อ เลิกจ่าย เล่าเรื่องจริงให้เข้าใจง่าย คิดตามได้ ไม่ให้เบื่อ มันก็กินเวลาไปเหมือนกัน” พ่อสุวัฒน์ชัย จำปามูล ประเมินตนเองเอาไว้ จากการที่เน้นการปลูกจิตสำนึก

1.1.4.4 การประเมินผลผลิตบนฐานคิดของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

1) ปัจจัยที่มีความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ที่ผู้รับการอบรมมีพฤติกรรมพอเพียงต่อการประเมินได้ว่า มีความเข้าใจในความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน สามารถสนองตอบการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ และมีการฝึกบันทึกในสมุดบัญชีครัวเรือนได้

2) ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุงความเหมาะสมตามแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งได้จากการติดตามประเมินผลในโครงการที่สามารถติดตามพฤติกรรมในระดับครัวเรือนได้ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะเห็นพ้องต้องกันว่าเกษตรกรมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม พฤติกรรมดั้งเดิมที่ปรับเปลี่ยนได้ยาก ความพร้อมทางอายุและทักษะการอ่านการเขียนการบันทึก รวมไปถึงการขาดคุณธรรมในการยอมรับความจริงจากผลของการบันทึก ล้วนแต่ทำให้การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ ควรหนุนเสริมการใช้ประโยชน์ให้หลากหลายหรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น

“เรื่องการจัดการความพร้อมของการอบรมบัญชีครัวเรือนนี้ผมไม่ห่วง ทั้งดู ทั้งฟังแล้วเชื่อว่า โดยรวมมันพอดีในตัวของมันนะ ไม่ต้องเทียบกับการอบรมบัญชีแบบมหาวิทยาลัย มันคนละเรื่อง แต่ถ้าให้มองแบบเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่ขาด คือ ถ้าวินพอเพียง แต่มองไปบางเรื่องก็น่าจะเอามาคิดกัน เช่น ถ้าพูดเรื่องความมีเหตุผลแล้วเราจะเห็นว่า วัตถุประสงค์ที่ให้เราเรียนแล้วเอาไปทำบัญชีให้ได้ หวังให้เอาไปใช้อย่างต่อเนื่อง พอดูเหตุแล้วยังไงก็เห็นผลยาก หลายคนก็บอก ฟังจากผู้

เข้าอบรมก็มี คือ ไม่มั่นใจหรือกว่าจะเอาไปทำที่บ้านได้ เคยทำแล้วก็มี เลิกทำกันเป็นส่วนใหญ่ เหตุ
มันอยู่ที่ แก่แล้วตาไม่ดี เขียนหนังสือไม่เป็นตัว ภาระเยอะ พอล้มเลยไม่ทำต่อดีกว่า ที่พอประสาร
ว่านะ ผมได้ยื่นบอย คือ จดแล้วมันท้อ รับผิดชอบไม่ได้ จดไป 10 – 20 วัน ยังไม่เห็นรายได้เลย ก็เลยมาคิดว่า
ยังไม่ต้องให้ผู้เข้าอบรมอีกอดใจที่เราไปหวังว่าเขาจะเอาไปทำได้ด้วยตัวเอง มาลองคิดใหม่ ใครทำก็
ได้ แต่ขอให้มีการทำแล้วหาวิธีใช้ประโยชน์ต่อ ผมมีในใจบ้างแล้ว แต่อยากฟังพวกเราช่วยกันคิด
แล้วค่อยว่ากันต่อไป” อาจารย์ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ ให้ความเห็นในเวทีคืนข้อมูล

1.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินของผู้เข้ารับการอบรม

การประเมินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนที่ศึกษาจากความเห็น
ของผู้รับการอบรมตามแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการประเมินตามการประเมินแบบ
ชิปปี้ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้ารับการอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	28	70.00
หญิง	12	30.00
อายุ		
15-25 ปี	3	7.50
26- 35 ปี	6	15.00
36 – 45 ปี	8	20.00
46 – 55 ปี	10	25.00
56 ปี ขึ้นไป	13	32.50
การศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	10	25.00
ประถมศึกษา	26	65.00
มัธยมศึกษา	3	7.50
อนุปริญญา	1	2.50
อาชีพหลัก		
ทำนา	12	30.00
ทำไร่	6	15.00
รับจ้าง	10	25.00
ทำนาและทำไร่	12	30.00
รวม	40	100

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 28.00) อายุ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 32.50) การศึกษาระดับประถมศึกษา(ร้อยละ 65.00) และประกอบอาชีพหลักทั้งทำนาและทำไร่(รวมร้อยละ 75.00)

ตารางที่ 4 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน เปรียบเทียบก่อนและหลังการอบรม

ลำดับ	รายการความเห็น	ค่าเฉลี่ย ระดับความเห็น ก่อนอบรม	ค่าเฉลี่ย ระดับความเห็น หลังอบรม	ความหมายและ ความ เปลี่ยนแปลง
1.	รู้จักและเคยใช้สมุดบัญชีครัวเรือนมาแล้ว	2.50	4.80	รู้จักน้อยและเพิ่มขึ้น
2.	การบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องควรทำ	3.70	4.30	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
3.	การบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องยุ่งยาก	3.90	3.00	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
4.	บัญชีครัวเรือนทำให้รู้ทันปัญหาของครอบครัว	3.70	4.20	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
5.	บัญชีครัวเรือนเหมาะสำหรับคนที่ฐานะดี ๆ เท่านั้น	2.40	2.00	เห็นด้วยน้อยและดีขึ้น
6.	บัญชีครัวเรือนทำให้มีการปรับเปลี่ยนนิสัยการใช้จ่ายได้	3.20	3.80	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
7.	บัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่เรียนรู้และนำไปทำได้แน่	3.90	4.30	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
8.	ไม่รู้จักคนที่ทำบัญชีครัวเรือนเป็นประจำเลย	3.00	2.10	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น
9.	ตั้งใจจะทำบัญชีครัวเรือนตลอดไป	3.10	3.80	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น
10.	การอบรมนี้จะทำให้ทำบัญชีครัวเรือนได้ง่าย	4.20	4.40	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนมีความเห็นเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด

ตารางที่ 5 แสดงความคาดหวังหรือความต้องการในการอบรมบัญชีครัวเรือน ของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

อันดับที่	ความคาดหวังหรือความต้องการ	จำนวน(ราย)
1	จะได้ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน	18
2	จะเอาความรู้กลับไปทำที่บ้าน	10
3	จะเอาความรู้กลับไปสอนลูกหลาน	3
รวม		31

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ตอบคำถามเรื่องความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน มีความหวังว่าจะได้มีความรู้เป็นอันดับหนึ่งรองลงมา คือ เอาความรู้กลับไปทำที่บ้านและเอาไปสอนลูกหลานเป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 6 แสดงความเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อันดับที่	บัญชีครัวเรือนกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน(ราย)
1	ทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด	17
2	เอาไว้ให้ราชการ ได้ดูแลและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ	2
รวม		19

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ตอบคำถามเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความเห็นส่วนใหญ่ว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด แต่ก็มีส่วนหนึ่งเล็กน้อยที่เห็นว่าเอาไว้ให้ราชการได้ดูแลและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อย ของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินการในการตัดสินใจวิเคราะห์และกำหนดโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาหรือปรับปรุงปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ดำเนินการไปตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่นักวิจัยและกรรมการศูนย์เรียนรู้ร่วมกันนำผลการศึกษาเบื้องต้นประกอบกับข้อมูลจากการวิเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ของแผนงานวิจัยที่ได้จากกระบวนการศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันนำมาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1.2.1 สรุปผลการวิเคราะห์ผลการประเมินปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

การดำเนินการในส่วนนี้จะเป็นการนำผลการประเมินทั้งจากผู้เข้ารับการอบรมและการประเมินจากนักวิจัย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรบัญชีครัวเรือน มาวิเคราะห์และสรุปผลร่วมกัน โดยใช้คุณลักษณะและเงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวชี้วัดแสดงสถานะที่จะนำไปใช้ตัดสินใจกำหนดแผนการพัฒนาหรือปรับปรุง โดยมีข้อสรุปผลการวิเคราะห์ ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงรายการสรุปผลการวิเคราะห์ผลการประเมินปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

ความ พอเพียง	ปัจจัยการประเมินเชิงระบบ			
	บริบท	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
เหมาะสม	การเตรียมการ ดำเนินการ ฝึกอบรม	บุคลากร งบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ การบริหาร จัดการ	การวางแผน ลำดับเนื้อหา การเรียนรู้	การเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์
ปรับปรุงหรือ พัฒนา	วัตถุประสงค์/ เป้าหมาย การฝึกอบรม	สื่อการเรียนรู้	กิจกรรมการ เรียนรู้และการ ประเมินผลการ เรียนรู้	การนำไปใช้ ประโยชน์

จากตารางที่ 7 เป็นการวิเคราะห์ผลการประเมิน โดยสรุปถึงประเด็นความพอเพียงโดยรวม คือ ปัจจัย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขทั้ง ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม ประเมินไปตามประเด็นแบบประเมินแบบซิปป์ที่สรุปได้ว่าการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำ บัญชีครัวเรือนมีความพอเพียงในระดับที่เหมาะสมในเรื่องบริบท คือ การเตรียมการดำเนินการ ฝึกอบรม ปัจจัยนำเข้า คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์และการบริหารจัดการ กระบวนการ คือ การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ และผลผลิต คือ การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพราะจากผลการประเมินเชิงคุณภาพร่วมกันตามประเด็นประกอบกับการประเมินเชิงปริมาณ จากผู้เข้ารับการอบรมจะเห็นได้ว่า ความพร้อมพื้นฐานของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ ประสบการณ์และคุณสมบัติของวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ทำให้มีการดำเนินการได้ไปตาม คุณลักษณะและเงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีปัจจัยสำคัญรองรับผลการวิเคราะห์ คือ ผล การประเมินการจัดการการฝึกอบรมและการใช้บริการฝึกอบรมจากหน่วยงานเจ้าของงบประมาณ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง

ส่วนองค์ประกอบปัจจัยเชิงระบบที่มีผลประเมินว่าควรจะต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ บรรลุภาพรวมของความพอเพียงในเรื่องบริบท คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการฝึกอบรม ปัจจัย นำเข้า คือ สื่อการเรียนรู้ กระบวนการ คือ กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ และ ผลผลิต คือ การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นผลจากการให้ความสำคัญกับการหาประเด็นระดับปัจจัยที่ ต้องพัฒนาหรือยกระดับให้ดีขึ้น โดยคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เป็นผู้พิจารณาจากบทเรียนและผล สะท้อนจากผู้เข้าอบรม โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งในแต่ละปัจจัยให้สอดคล้องกับ คุณลักษณะและเงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งการทำให้เป็นไปตามความพอเพียงและสามารถ พัฒนาการจัดการการเรียนรู้ให้ตอบสนองการเป็นเครื่องมือที่ดีของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงได้ จึงเป็นการเตรียมประเด็นการพัฒนาไปที่การปรับวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ จากให้ผู้เข้าอบรมต้องปฏิบัติได้เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นต่อความง่ายและคุณค่า ประโยชน์ของบัญชีครัวเรือน สื่อการเรียนรู้ที่ควรมีความสอดคล้องกับสถานะของผู้อบรมมากขึ้น กระบวนการจัดการการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพต่อการปรับทัศนคติผู้เข้าอบรมให้ รู้สึกดีต่อการเรียนรู้และการทำบัญชีครัวเรือน และการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ยังขาดความต่อเนื่องและ ยั่งยืนในการปฏิบัติจริงในแต่ละครัวเรือน

1.2.2 การกำหนดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการ และดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

กิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงปัจจัยเชิงระบบที่เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ผลการ ประเมิน ควรประกอบด้วย การปรับปรุงและพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) **บริบทหรือสภาพแวดล้อม** ในด้านวัตถุประสงค์/เป้าหมายการฝึกอบรม และ การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม พิจารณาเลือกดำเนินการปรับวัตถุประสงค์บางส่วนตามผลการศึกษา โดยการปรับเปลี่ยนเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก

“พอได้คิด ได้ทบทวนกัน ก็เห็นว่าที่เราอยากให้เราเอากลับไปทำมันทำได้ยากจริง ๆ ตอนอบรมเห็นหน้าตาแล้วก็เชื่อว่าตั้งใจได้ เข้าใจอยู่ แต่เราก็รู้ เราเป็นมาเองก็มี มันบันทึกไป 5 วัน ก็แล้ว 10 วันก็แล้ว มันมีแต่รายจ่าย มันท้อ ยังไม่เห็นรายได้เลย รายจ่ายมันไม่ชนะจด(จดไม่หมด) พอไม่ว่างบ้าง ลืมบ้าง มันก็เลยพอได้หาเหตุผลทำไปเลย”พอประสาน พลแสน เล่าให้ฟังถึงสาเหตุที่เกษตรกรที่อบรมไปแล้วไม่ทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

ดวงจันทร์ จำปามูล กับความเห็นที่ควรที่จะปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ “ถ้าจะปรับวิธีก็ยังไม่รู้อาจปรับเป็นแบบไหนดี เพราะมันก็ต้องสอนกันอยู่อย่างนี้ แต่ถ้าเริ่มที่ไม่ต้องหวังว่าจะเอาไปทำได้เอง แคหาทางให้พอรู้ พอเข้าใจ แล้วให้เกษตรกรกลับไปหาลูกหลานในบ้านช่วยกันทำบัญชีก็น่าจะเป็นได้อยู่ แล้วบ้านที่ไม่มีลูกหลานกำลังเรียนอยู่จะทำไงดี”

2) **ปัจจัยนำเข้า** ในด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และ การบริหารจัดการ พิจารณาเลือกดำเนินการที่เน้นด้านสื่อการเรียนรู้ โดยการพัฒนาคือการเรียนรู้ ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เน้นเทคนิคการเรียนรู้ตามสภาพจริง การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นกรณีศึกษาสำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนและแนวทางการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน และจะช่วยพัฒนาคณะวิทยากร จากการประชุมปฏิบัติการ พัฒนาการสอนการทำบัญชีครัวเรือนด้วยสื่อเพิ่มเติมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

“ฟังอาจารย์ว่ามันมีวิธีแบบวิชาการเขาแนะไว้ มันตรงกับใจและเราทำได้อยู่แล้ว เลยช่วยกันคิดเป็นกิจกรรมบันทึกบัญชีแบบกลุ่ม ตรงนี้ไม่ยาก เรื่องอื่น ๆ เราเคยทำแล้ว เอามาใช้กับบัญชีครัวเรือนได้ ลองคิดทำว่าถ้าจะให้ทำเป็นกลุ่มจะต้องมีเรื่องให้คิดว่าจะลงบัญชีอย่างไรในแต่ละรายการให้กลุ่มตัดสินใจ แล้วให้คิดต่อว่าจะเอาไปทำที่บ้านให้สำเร็จจะต้องทำกันอย่างไร ให้ออกมาชี้แจง นำเสนอกันเป็นกลุ่ม เหมือนหัวข้อหัวใจทองคำ” ดวงจันทร์ จำปามูล กับแนวคิดการพัฒนา กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้

3) **กระบวนการ** ในด้านการวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาเลือกดำเนินการจัดระบบการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาอีก 30 นาที เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นกลุ่มในการฝึกทักษะการทำบัญชีครัวเรือนและการนำเสนอแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนในการดำรงชีวิตจริงของครัวเรือน และการใช้การประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรม โดยหลีกเลี่ยงการใช้

แบบประเมินด้วยแบบสอบถาม ที่ผู้ตอบจะต้องใช้เวลาและไม่มีความสุขจากพื้นฐานข้อจำกัดทางอายุและทักษะการอ่านการเขียน เป็นความไม่พอดีที่ทำลายบรรยากาศการเรียนรู้ทั้งเวลาและความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม โดยจะต้องนำเอาความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้แบบร่วมมือที่นักวิจัยนำมาเสนอในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาเทคนิคการอบรมให้กับเกษตรกรที่น่าจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

พ่อสุวัฒน์ชัย จำปามูล สรุปเรื่องการการจัดการเวลาและการประเมินไว้ว่า “ก็เพิ่มเวลาเข้าไปให้เหมาะสม ยืดหยุ่นกับหัวข้ออื่น กิจกรรมอื่น ๆ ยังคงต้องมี ขยายเวลาตอนทำบัญชีกันเป็นกลุ่มกับเวลานำเสนอของกลุ่มเอาเทคนิคการเรียนรู้เป็นกลุ่มที่เราทำในกิจกรรมอื่น ๆ มาใช้ ต้องเริ่มจากการอุ่นเครื่องให้รู้สึกสนุก เป็นกันเองในกลุ่มผู้เข้าอบรม ให้เขารู้สึกดีและไว้วางใจกันเองก่อนพอให้ทำอะไร ไม่ยาก มันมีคนนำ คนตาม ตามธรรมชาติกระบวนการกลุ่มอยู่แล้ว พออธิบายเสร็จก็ให้ทำ คอยตามดู ให้คำแนะนำ กระตุ้นให้ช่วยกันทำเอง แล้วเฝ้าดู สังเกตทำที่ผู้อบรมเลย ไม่ต้องรอแจกแบบประเมิน แต่ถ้าจะทำก็ได้นะ ที่ไม่ทำเพราะว่าคนตอบเขาลำบาก เดียวจะทำให้การอบรมมันเครียด ไม่สนุก แล้วก็พากันเบื่อกันไป”

4) **ผลผลิต** ในด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และ การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ พิจารณาเลือกดำเนินการที่จะก่อให้เกิดผลผลิตจากการดำเนินการที่เน้นให้ผู้รับการอบรมมีความต้องการที่จะนำความรู้และแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะต้องนำไปบันทึกด้วยตนเองเท่านั้น เพื่อให้เกิดผลเป็นข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ในการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตอบสนองการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพิจารณาจากผลการตัดสินใจ กำหนดแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

คณะวิทยากรหลักของหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน กรรมการศูนย์เรียนรู้และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด จนสามารถดำเนินการเป็นโครงการประชุมปฏิบัติการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่มีประเด็นสำคัญในการตอบสนองการพัฒนาตามผลการวิเคราะห์ด้วยการประเมินแบบชิปปี้และให้มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ข้อมูลเป็นวิธีการที่นำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาจากสรุปผลการประชุมปฏิบัติการร่วม ที่พิจารณาตามผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ควรพิจารณาปรับปรุงตามประเด็นย่อยในปัจจัยทั้ง 4 ของแบบประเมินแบบชิปปี้ ได้ว่าจะต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อและการประเมินแบบใหม่ที่วิทยากรประจำเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือนนำไปใช้ในการฝึกอบรมในระยะต่อไป เป็นแนวทางการจัดการการเรียนรู้ตามปัจจัยเชิงระบบของการประเมินแบบชิปปี้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การติดตามประเมินผลในระยะต่อไป ดังนี้

1.3.1 บริบทหรือสภาพแวดล้อม มีการปรับเปลี่ยนในวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยยังคงใช้การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรมที่เหมาะสมอยู่แล้ว ดังนี้

1) **การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม** เตรียมการโดยการจัดทำตารางการอบรม นัดหมายคณะวิทยากร เตรียมอุปกรณ์หลัก คือ เอกสารบัญชีครัวเรือน กำหนดรูปแบบการอบรมโดยการถ่ายทอดประสบการณ์การไม่มีข้อมูลการเงินของครัวเรือนและการเรียนรู้และใช้ประโยชน์การทำบัญชีครัวเรือน จากตัวอย่างในชีวิตจริงของวิทยากร ทั้ง 5 คน 3 ครัวเรือน

2) **วัตถุประสงค์/เป้าหมายการฝึกอบรม** ปรับปรุงเป็น การสร้างความรู้ ความเข้าใจในการบันทึกและใช้ประโยชน์จากการทำบัญชีครัวเรือน และสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและแรงบันดาลใจในภาพรวม การสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การเรียนรู้และฝึกทักษะการประกอบอาชีพการเกษตรแบบพึ่งตนเอง สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้อย่างมั่นคง โดยมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของการทำให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้า ความพัฒนา ผู้การดำรงชีวิตแบบพอเพียงของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

1.3.2 ปัจจัยนำเข้า จัดให้เป็นไปตามแบบเดิมที่เหมาะสมอยู่แล้ว ยกเว้นการปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ คือ

1) **บุคลากร** มีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ที่มีความรู้โดยตรง มีประสบการณ์การจากการเข้าร่วมอบรมและพัฒนาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นวิทยากรบัญชี (ครูบัญชี)พร้อมคณะวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชี ทั้งนี้ ในการดำเนินการจริง อาจจะมีวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ท่านอื่นเข้ามาช่วยดำเนินการเพิ่มเติมหรือทดแทนกันได้

2) **งบประมาณ** ใช้งบประมาณค่าตอบแทนวิทยากรเหมาจ่ายและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ร่วมกับค่าใช้จ่ายรวมที่ได้รับการสนับสนุนในการจัดโครงการฝึกอบรมเกษตรกร ที่มีอย่างเหมาะสมตามความพอเพียงคืออยู่แล้ว ทำให้ไม่มีปัญหาด้านค่าตอบแทนวิทยากรที่ใช้มากหรือน้อยในการอบรม

3) **วัสดุอุปกรณ์** จัดสถานที่เป็นห้องบรรยายและประชุมกลุ่มย่อยได้ มีอุปกรณ์เครื่องขยายเสียงและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในระดับที่เหมาะสมพอเพียงต่อกลุ่มผู้เรียน

4) **สื่อการเรียนรู้** ใช้คู่มือการเรียนรู้และทำบัญชีครัวเรือน ที่เรียกว่า สมุดบัญชีครัวเรือน ที่ศูนย์เรียนรู้ได้รับมาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน โดยเพิ่มเติม ด้วยการออกแบบ จัดทำกรณีศึกษารายกลุ่ม

เพื่อฝึกทักษะการบันทึกการบัญชีและการหาแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการบันทึกบัญชีครัวเรือนระหว่างผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่ม

5) **การบริหารจัดการ** มีการจัดระบบการเรียนรู้ที่วางแผนล่วงหน้า ด้วยการกำหนดรูปแบบการอบรม การทำกิจกรรม การจัดบุคลากรสนับสนุน การอำนวยความสะดวกโดยวิทยากรหลักและมีการติดตามกำกับดูแลระหว่างการจัดการการเรียนรู้โดยวิทยากรอาวุโสเป็นผู้ประเมินและจัดการให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

1.3.3 **กระบวนการ** ยังคงใช้ลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ไปตามเดิมเป็นหลัก แต่มีการปรับเปลี่ยนไปตามการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ปรับเปลี่ยน ที่สัมพันธ์กับการประเมินเพิ่มเติมคือ

1) **การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้** กำหนดรูปแบบการอบรมโดยลำดับ คือ การถ่ายทอดประสบการณ์การไม่มีข้อมูลการเงินของครัวเรือนและการเรียนรู้และใช้ประโยชน์การทำบัญชีครัวเรือน จากตัวอย่างในชีวิตจริงของวิทยากร ทั้ง 5 คน 3 ครัวเรือน โดยเชื่อมโยงจากการสอนของปราชญ์ชาวบ้าน(พ่อจันทร์ที ประทุมภา)ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แล้วจึงอธิบายโครงสร้างและวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ปรับเปลี่ยนเพิ่ม การทดลองปฏิบัติรายบุคคลร่วมกับกลุ่ม ในสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนตามที่วิทยากรแนะนำและการนำเสนอผลการบันทึกและสรุปความรู้และประโยชน์ของการทำบัญชีครัวเรือน

2) **การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้** ดำเนินการ โดยจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน จะมีรูปแบบที่เรียบง่าย เน้นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเรียนรู้ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยความพอเพียง โดยมีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ คือ เป็นผู้บรรยายให้ข้อคิดจากประสบการณ์ กระตุ้นจิตสำนึกและแรงบันดาลใจที่ควรจะมีการบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิทยากรที่ได้รับการอบรมและแต่งตั้งให้เป็นครูบัญชีตามโครงการของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมคณะวิทยากรร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการบันทึกบัญชี จากคู่มือที่ศูนย์เรียนรู้ได้รับมาจากหน่วยงานที่สนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน ในเวลา 1 ชั่วโมง

นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมอีกประมาณ 30 นาที ด้วยการจัดกิจกรรมนันทนาการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การบรรยาย การแนะนำวิธีการบันทึก และการฝึกปฏิบัติเรียนรู้ในกลุ่มทั้งการทำบัญชีและแนวทางการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จากการให้เยาวชนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการทำบัญชีครัวเรือน พร้อมการนำเสนอโดยตัวแทนกลุ่ม และสรุปผลผลการเรียนรู้

กิจกรรมที่จัดเพิ่มขึ้นดังกล่าว จะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่เชื่อได้ว่าจะทำให้มีการยกระดับการจัดการการเรียนรู้ครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

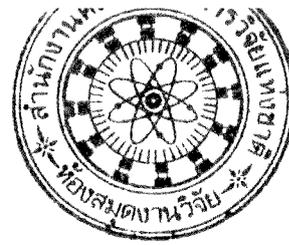
3) การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินเชิงคุณภาพโดยการประเมินเริ่มต้นการเรียนรู้จากการให้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การติดตามพฤติกรรมการเรียนรู้ในกลุ่ม และการรับฟังผลการเรียนรู้จากตัวแทนกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด คือ วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ปัญหาที่เกิดขึ้น และเทคนิคการแสวงหาแนวทางให้เยาวชนในครัวเรือนได้เรียนรู้และช่วยเป็นผู้นำที่บันทึกบัญชีครัวเรือน

1.3.4 ผลผลิต มีการปรับปรุงผลผลิตที่คาดหวังให้เป็นไปตามการปรับเปลี่ยนบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ ดังนี้

1) การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ กำหนดให้ผู้เข้ารับการอบรมจะมีการเรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือน คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน สามารถสนองตอบการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ มีการฝึกบันทึกในสมุดบัญชีครัวเรือนได้และเพิ่มเติมการเรียนรู้แนวทางการให้เยาวชนในครัวเรือนได้เรียนรู้และช่วยเป็นผู้นำที่บันทึกบัญชีครัวเรือน

2) การนำไปใช้ประโยชน์ ปรับเพิ่มเติมประเด็นการไม่ต้องกังวลว่าจะต้องนำไปบันทึกด้วยตนเองเท่านั้น เพื่อให้เกิดผลเป็นข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ในการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตอบสนองการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้

“ฟังจากอาจารย์ก็ร้อนใจอยู่ หาวิธีให้มันดีกว่า ก็ยังตันอยู่ พอได้คิด ได้คุย ได้เถียงกันบ้าง บางอย่างไม่คิดตั้งแต่ต้น เพราะคิดว่ามันไม่ใช่ มันไม่น่าจะทำได้ ความรู้เราก็มีแค่นี้ ไม่รู้หรอกกระบวนการเรียนรู้นะ เทคนิคอะไรก็ได้เรียน แต่อบรมวิทยากรเอากระบวนการมา ใช้ใจเวลามองมองว่าทำอะไรให้เขามีความสุข เอาไปใช้แล้วมีความสุข ที่ทำใจ คือ จะเอาไปทำได้ทำก็เป็นบุญไม่ได้ก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร กลับมานั่งคุยกัน ฟังจากอาจารย์ว่าน่าจะคิดวิธีเรียนให้ลองทำร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้โจทย์ให้ลงมือทำ ให้คิดว่าจะทำอย่างไรต่อไป ก็เลยมาลงว่าต้องเพิ่มกิจกรรมทำบัญชีครัวเรือนเป็นกลุ่ม ทำแล้วออกมาแนะนำเสนอ บอกเทคนิค จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง เราอาจจะยังไม่เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของเขา ให้เขาช่วยกันสะท้อน หาทางออกให้กันเอง มันเป็นทางของการฝึกอบรมของเราอยู่แล้ว ก็เลยลองทำดู ต้องขยายเวลาอีกครั้งชั่วโมง ก็ไม่เป็นไร เราจัดเวลายืดหยุ่นได้อยู่แล้ว คิดว่าน่าจะดีกว่าเดิมนะ เราเองก็รู้สึกว่าได้ทำอย่างเต็มที่และสบายใจขึ้น แต่ให้ประเมินเป็นแบบประเมินก็ต้องขอร้องว่าทำไม่ไหว คนอบรมเครียด เราก็เครียด ไม่กลัวหรอกว่าจะประเมินแล้วไม่ดี คุยอย่างอื่นก็ได้ อาจารย์มาคุยก็ได้ เขาบอกเองเลย คูนเคยกันแล้ว” ดวงจันทร์ จำปามูล กับข้อสรุปการปรับและพัฒนา การจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

จากประเด็นหลักในการกำหนดแนวทางพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ สามารถวิเคราะห์เป็นรายละเอียดของการจัดวิธีการสอนที่ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่เป็นเป้าหมายหลักของการอบรม ที่อาจจะประยุกต์สำหรับกลุ่มอื่น ๆ ได้ดังนี้

หัวข้อและเนื้อหา	วัตถุประสงค์	สื่อ	กิจกรรม	เวลา	การประเมิน
การเตรียมความพร้อม	สร้างความพร้อมในการเรียนรู้	วิทยากรทั้งหมด	เกมผลัดกันทอด	10 นาที	สังเกตความพร้อม
ประสบการณ์การไม่มีและมีการเงินในครัวเรือน	กระตุ้นจิตสำนึกให้ตระหนักถึงปัญหาของครัวเรือน	สไลด์ภาพ	บรรยายและเล่าประสบการณ์ของวิทยากร	15 นาที	สังเกตการฟังและการซักถาม
การทำบัญชีครัวเรือน – ความสำคัญ ความรู้และวิธีการ	สร้างความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ	สมุดบัญชีครัวเรือน	บรรยายประกอบกรฝึกปฏิบัติรายบุคคลตามวิทยากร	30 นาที	สังเกตการทดลองทำและการซักถาม
การเรียนรู้ร่วมกันทำบัญชีครัวเรือน	สร้างความรู้ความเข้าใจ การหาแนวทางการกลับไปทำบัญชีที่บ้าน และฝึกปฏิบัติการกลุ่ม	กรณีตัวอย่างรายการการเงินครัวเรือนและกระดาษชาร์ต	จัดกลุ่มช่วยกันทำบัญชีครัวเรือนและการหาข้อสรุปแนวทาง	20 นาที	สังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม
การนำเสนอผลการบันทึกและเทคนิคการกลับไปทำบัญชีครัวเรือน	เพิ่มทักษะความเชื่อมั่นและแลกเปลี่ยนเทคนิคการทำบัญชีครัวเรือน	กระดาษชาร์ตที่บันทึกบัญชีแล้ว	ตัวแทนนำเสนอผลงานกลุ่ม	10 นาที	สังเกตการนำเสนอและการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม
สรุป	สร้างความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดีต่อบัญชีครัวเรือน	ผลงานของทุกกลุ่ม	วิทยากรสรุปสาระสำคัญร่วมกับผู้อบรม	5 นาที	สังเกตการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 2 การศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การติดตามและประเมินผลการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การติดตามและประเมินผลการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการวิจัย จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมที่ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางเป็นแบบใหม่แล้ว และการสังเกต สัมภาษณ์ และการประชุมปฏิบัติการสรุปบทเรียน การคืนข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องเชื่อถือได้ร่วมกับวิทยากรหลักและกรรมการศูนย์เรียนรู้ ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลจากการดำเนินการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินของผู้เข้ารับการอบรม

การประเมินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนที่ศึกษาจากความคิดเห็นของผู้รับการอบรมตามแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการประเมินตามการประเมินแบบชิปปี้ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	22	57.89
หญิง	16	42.11
อายุ		
15-25 ปี	2	5.26
26- 35 ปี	3	7.89
36 – 45 ปี	5	13.16
46 – 55 ปี	12	31.58
56 ปี ขึ้นไป	16	42.11
การศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	5	13.16
ประถมศึกษา	24	63.16
มัธยมศึกษา	7	18.42
อนุปริญญา	2	5.26
อาชีพหลัก		
ทำนา	18	47.37
ทำไร่	8	21.05
รับจ้าง	6	15.79
ทำนาและทำไร่	6	15.79
รวม	38	100

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 57.89) อายุ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 42.11) การศึกษาระดับประถมศึกษา(ร้อยละ 63.16) และประกอบอาชีพหลักทั้งทำนาและทำไร่(รวมร้อยละ 84.21)

ตารางที่ 9 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเปรียบเทียบก่อนและหลังการอบรม

ลำดับ	รายการความเห็น	ค่าเฉลี่ยระดับความเห็นก่อนอบรม	ค่าเฉลี่ยระดับความเห็นหลังอบรม	ความหมายและความเปลี่ยนแปลง
1.	รู้จักและเคยใช้สมุดบัญชีครัวเรือนมาแล้ว	2.70	4.70	รู้จักน้อยและเพิ่มขึ้น
2.	การบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องควรทำ	3.50	4.60	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
3.	การบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องยุ่งยาก	4.10	2.80	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
4.	บัญชีครัวเรือนทำให้รู้ทันปัญหาของครอบครัว	3.30	4.60	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
5.	บัญชีครัวเรือนเหมาะสำหรับคนที่มิฐานะดี ๆ เท่านั้น	2.20	2.10	เห็นด้วยน้อยและดีขึ้น
6.	บัญชีครัวเรือนทำให้มีการปรับเปลี่ยนนิสัยการใช้จ่ายได้	3.10	4.30	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
7.	บัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่เรียนรู้และนำไปทำได้แน่	3.50	4.60	เห็นด้วยมากและดีขึ้น
8.	ไม่รู้จักคนที่ทำบัญชีครัวเรือนเป็นประจำเลย	2.80	2.20	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น
9.	ตั้งใจจะทำบัญชีครัวเรือนตลอดไป	4.10	4.70	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น
10.	การอบรมนี้จะทำให้ทำบัญชีครัวเรือนได้ง่าย	3.90	4.50	เห็นด้วยปานกลางและดีขึ้น

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนมีความเห็นเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด ทั้งที่เป็นความเห็นในกลุ่มของการมีทัศนคติที่ดีต่อบัญชีครัวเรือน และการเรียนรู้ที่ง่ายที่นำไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ ปฏิบัติจริงได้มากขึ้น

ตารางที่ 10 แสดงความคาดหวังหรือความต้องการในการอบรมบัญชีครัวเรือน ของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

อันดับที่	ความคาดหวังหรือความต้องการ	จำนวน(ราย)
1	จะได้ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน	15
2	จะเอาความรู้กลับไปทำที่บ้าน	9
3	จะเอาความรู้กลับไปสอนลูกหลาน	5
รวม		29

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ตอบคำถามเรื่องความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน มีความหวังว่าจะได้มีความรู้เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ เอาความรู้กลับไปทำที่บ้านและเอาไปสอนลูกหลานเป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 11 แสดงความเห็นของผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อันดับที่	บัญชีครัวเรือนกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน(ราย)
1	ทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด	14
2	ทำให้มีข้อมูลช่วยให้มีความพอเพียง	6
3	เอาไว้ให้ราชการได้ดูแลและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ	2
รวม		22

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ตอบคำถามเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความเห็นส่วนใหญ่ว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัด รองลงมา คือทำให้มีข้อมูลช่วยให้มีความพอเพียง แต่ก็มีส่วนหนึ่งเล็กน้อยที่เห็นว่าเอาไว้ให้ราชการได้ดูแลและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ

1.4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประเมินร่วมกันของนักวิจัย

การประเมินผลการดำเนินการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ในการจัดการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนนอกจากจะมีการประเมินความเห็นจากผู้เข้ารับการอบรมที่เรียนรู้จากการอบรมที่พัฒนาขึ้น ยังจะประกอบด้วย การประเมินผลร่วมกันของนักวิจัยและวิทยากรหลักและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมปฏิบัติการถอดบทเรียน ได้ผลการวิเคราะห์ทั้งภาพรวมของปัจจัยทั้ง 4 ที่กำหนดเป็นประเด็นหลักในการประเมินและปัจจัยย่อยที่มีการปรับปรุงพัฒนาสำหรับแนวทางการจัดการการเรียนรู้ใหม่ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) ผลการประเมินภาพรวมในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนที่ปรับปรุงใหม่ พบว่า นักวิจัย วิทยากรหลักและกรรมการศูนย์เรียนรู้มีความพึงพอใจต่อการจัดการฝึกอบรมแบบใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ที่มีการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดคล้องกับลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีการเรียนรู้ร่วมกันและระหว่างกันได้ดีกว่าเรียนรู้จากการจัดการของวิทยากร และต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการกลุ่มมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับการพัฒนากับหัวข้ออบรมอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ยังสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือนกับการเชื่อมโยงการปฏิบัติตามวิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เมื่อพิจารณาถึงการจัดการการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถตอบสนองการจัดปัจจัยย่อยให้เป็นไปตามคุณลักษณะและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น

ดวงจันทร์ จำปามูล สะท้อนภาพของการประเมินโดยรวมในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการการเรียนรู้ที่มีเคยไม่พึงพอใจต่อการดำเนินการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน จนมีการร่วมกันวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางใหม่ ที่ทดลองใช้แล้ว ตัดสินใจว่าสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพึงพอใจทั้งวิทยากรและผู้เข้าอบรมเป็นอย่างดี ว่า “ตอนแรกก็เข้าใจอยู่ว่า ผู้เข้าอบรมก็เคยรู้ เคยมีประสบการณ์บัญชีครัวเรือน แต่พออบรมที่ไรก็จะเห็นว่าทำทำเข้าใจดี ให้ลองทำก็มีปัญหาบ้าง ตามไม่ทันก็มี ไม่อยากทำก็มี ถ้ารู้ก็ช่วยแนะช่วยบอกได้ อบรมแล้วลองถามว่าจะไปทำจริง ๆ บ้างไหม บ้างก็ทำไม่ได้ บ้างก็ไม่อยากทำ ที่บอกว่าจะทำก็ดูไม่ค่อยมั่นใจเท่าไร พอเราช่วยกันปรับวิธี เน้นแก้จุดอ่อนว่าไม่ต้องทำเองก็ได้ ให้คนในกลุ่มช่วยกันแลกเปลี่ยน ช่วยกันแนะ พวกกันทำก็ดูเขามีความสุขดี มีซักถามกันเองมากกว่าที่จะถามเรา คนไม่ทันก็กล้าตามกับเพื่อน แบบนี้คนเป็นวิทยากรก็มั่นใจขึ้น”

2) ผลการประเมินเฉพาะประเด็นหลักที่มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในแนวทางการจัดการการเรียนรู้แบบใหม่ ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นหลักที่ปรับเปลี่ยน ดังนี้

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยสรุปวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการบันทึกและใช้ประโยชน์จากการทำบัญชีครัวเรือน และสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก มีผลการประเมินว่า เป็นวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม จะนำไปใส่ไว้ในเอกสารการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนต่อไป แต่ต้องนำเสนอและชี้แจงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและเข้าใจถึงเหตุและผลของการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่

ผลการประเมินการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยมีการจัดกิจกรรมเน้นหนักการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การบรรยาย การแนะนำวิธีการบันทึก และการฝึกปฏิบัติเรียนรู้ในกลุ่มพร้อมการนำเสนอโดยตัวแทนกลุ่ม และสรุปผลการเรียนรู้ มีผลการประเมินว่ามีความพอใจในระดับสูงที่มีการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดกลุ่มจะช่วยให้มีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น การนำเสนอจะช่วยเติมเต็มและแลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวทางที่จะนำไปปรับใช้ในระดับครัวเรือนต่อไป

ผลการประเมินการจัดการเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ โดยยังคงใช้คู่มือการทำบัญชีครัวเรือนแจกให้ผู้เข้าอบรม และเพิ่มเติมการออกแบบ จัดทำกรณีศึกษารายกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการบันทึกการทำบัญชีและการหาแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการบันทึกบัญชีครัวเรือนระหว่างผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่ม มีผลการประเมินว่า สื่อกรณีตัวอย่างมีความเหมาะสม เข้าใจง่าย ใช้ได้ผลในการกระตุ้นการคิด การปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม สามารถนำไปใช้ได้ในทุกโครงการที่จะจัดต่อไป

ผลการประเมินการจัดการเกี่ยวกับการประเมิน โดยเลือกการประเมินเชิงคุณภาพที่ประเมินเริ่มต้นการเรียนรู้จากการให้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การติดตามพฤติกรรมการเรียนรู้ในกลุ่ม และการรับฟังผลการเรียนรู้จากตัวแทนกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด คือ วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน ปัญหาที่เกิดขึ้น และเทคนิคการแสวงหาแนวทางให้เยาวชนในครัวเรือนได้เรียนรู้และช่วยเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกบัญชีครัวเรือน มีผลการประเมินว่า เป็นวิธีการที่เหมาะสม ลดความเครียดของผู้เข้ารับการอบรม ใช้เวลาที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการตอบสนองความต้องการผลการประเมินเชิงปริมาณ ให้นำไปรวมกับการประเมินทั้งระบบของการฝึกอบรมในแต่ละโครงการ และอาจจะมีการสุ่มประเมินเชิงปริมาณได้บ้างในบางรุ่นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อการพัฒนา ซึ่งใช้เครื่องมือที่โครงการวิจัยนี้มีอยู่มาดำเนินการได้เลย

ดวงจันทร์ จำปามูล ให้ความเห็นเป็นการสรุปผลการประเมินการทดลองปรับใช้แนวทางการจัดการการเรียนรู้ไว้ว่า “วิธีการอบรมแบบใหม่ จริง ๆ มันก็ไม่มีอะไรใหม่ แค่ปรับเปลี่ยนเล็กน้อย ปรับจากความจริง จากประสบการณ์ที่ทำมาตัวเองแล้วก็ฟังจากที่อาจารย์เล่า ก็ต้องเชื่อ

เพราะอาจารย์มาเฝ้าดูเราอบรม เห็นไปคุยกับเกษตรกร แล้วถามเราไป ๆ มา ๆ ได้ลองเปลี่ยนในแบบที่เราถนัด ทำอยู่แล้ว แต่อาจารย์ว่าใหม่นะ เราก็ใหม่ได้ แบบการจัดกลุ่มนี้เราก็ทำอยู่แล้วในหัวข้อหลักสูตรอื่น ๆ เพียงแต่เนื้อหาอื่นจะเน้นให้ทำกิจกรรมเป็นเกมหรือคิดร่วมกัน ยังไม่เคยทำ โจทย์ปัญหาชี้นำกันแบบนี้ แล้วเรื่องการใช้กระบวนการกลุ่มในการแก้ปัญหา การจัดแบบที่อาจารย์บอกว่าเป็นแบบร่วมมือ อันนี้ก็เป็นที่หลักของวิทยากรกระบวนการอย่างพวกเราอยู่แล้ว เห็นผลแบบไม่เข้าข้างตัวเองว่า คนอบรมเขามีทำที่มีความสุข มีความเข้าใจขึ้น เขาไม่ต้องฟังเราตลอด เขาได้คิด ได้พูด อย่างที่ว่าแหละ เขาสำคัญขึ้น กล้านำเสนอเรื่องราวกันดี สนุกสนาน เอาไปใช้สอนกันตามแบบนี้เลย แต่ต้องเอาไปเสนอเกษตร เสนอทกส. ให้เขารับรู้ว่าจะต้องส่งเสริมทำบัญชีครัวเรือนผ่านเด็ก ๆ ให้มากขึ้น เราจะได้ช่วยให้ผู้ใหญ่มีวิธีไปใช้เด็กที่บ้านได้”

ภาพที่ 3 การติดตามและประเมินผลการพัฒนา

2. ผลการสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย

จากการที่โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ป่อจันทร์ที่ ประถมภาคีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้สมาชิกศูนย์เรียนรู้ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป นอกจากนี้จะมีผลการสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัยในส่วนของทักษะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้วยแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ปรากฏเป็นภาพรวมของการดำเนินการตามแผนงานวิจัยแล้ว การดำเนินการวิจัยนี้ยังมีผลการวิเคราะห์บทเรียนจากการร่วมกันดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติงานร่วมกันของนักวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย ในทั้ง 3 ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่กำหนดไว้ ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการฝึกอบรม การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะได้จากการดำเนินการวิจัยในกิจกรรม การประชุมปฏิบัติการสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาการวิจัยที่โครงการวิจัยนี้ซึ่งนักวิจัยจะต้องนำเสนอข้อมูลเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกิจกรรมของแผนงานวิจัย จึงมีทั้งข้อมูลที่นำเสนอและข้อมูลที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเวทีประชุมปฏิบัติการ โดยในส่วนของจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ดังนี้

1) การประเมินผลแบบซิปปีเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ ได้ แต่กรรมการศูนย์เรียนรู้จะต้องปรับใช้เป็นแบบง่ายให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการได้เอง โดยใช้แบบการกำหนดประเด็นการประเมินจากงานวิจัยนี้เป็นคู่มือการนำไปใช้เองและอาจจะต้องให้นักวิจัยในฐานะภาคีเครือข่ายมาร่วมดำเนินการตามสมควร การเรียนรู้จากการร่วมกันมองเชิงระบบของนักวิจัยและวิทยากรจะช่วยให้การพัฒนาแนวคิดหรือการปรับทักษะการสื่อสารเชิงระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากเดิมที่จะเห็นแต่เพียงกิจกรรมย่อย ๆ ที่กระจัดกระจายใช้ประสบการณ์และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเข้าจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนเป็นการรู้จักการจัดกลุ่มกิจกรรม การจัดหมวดหมู่ การวางแผนและจัดระบบเพื่อใช้ปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง เกิดประสิทธิภาพและความสะดวกสบายในการดำเนินการฝึกอบรมได้มากขึ้น

2) เทคนิคการจัดการการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการฝึกอบรมในทุก ๆ ด้าน ที่ผ่านมามีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร อายุเฉลี่ยค่อนข้างสูง มีสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงหรือเป็นรูปแบบเดียวกัน แต่การเปิดกว้างกับกลุ่มผู้สนใจที่จะเรียนรู้กับศูนย์เป็นสาขาอาชีพอื่น ๆ รวมไปถึงนักเรียนนักศึกษา จะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทาง ที่ยังคงรักษาจุดแข็งของการเป็นแหล่งเรียนรู้จากชีวิตจริง มีของจริง ทำได้จริง มาบูรณาการกับการจัดระบบการนำเสนอ การใช้สื่อ การใช้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น การเรียนรู้จากกระบวนการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดความรู้ในแนวทางการจัดการการเรียนรู้ที่นอกจากจะแก้ปัญหาพื้นฐานที่เป็นอยู่ ยังสร้างความเชื่อมั่นต่อวิทยากรและกรรมการศูนย์เรียนรู้ที่จะได้ปรับใช้เทคนิคการจัดการการเรียนรู้ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันทั้งวัย ฐานะ อาชีพและความต้องการที่กำลังนิยมเข้ามาใช้บริการของศูนย์เรียนรู้แห่งนี้

3) การจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนสำหรับเกษตรกรยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่อาจจะต้องมีการทบทวนและสร้างความเข้าใจทั้งกับหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนให้มีการอบรมและสังคมวงกว้าง ที่ต้องยอมรับความจริงในศักยภาพการเรียนรู้ของเกษตรกรกับการทำบัญชีครัวเรือนที่ไม่สอดคล้องกันในระดับการนำไปปฏิบัติได้ การแสวงหาแนวทาง ในการจัดการฝึกอบรมให้กับเยาวชนหรือคนในวัยเรียนเป็นการหนุนเสริมการฝึกอบรมตามที่เป็นอยู่จะช่วยให้การทำบัญชีครัวเรือนถูกนำไปใช้ได้จริงและเกิดผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องได้มากกว่าที่เป็นอยู่ จึงอาจจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับ โรงเรียนที่ศูนย์เรียนรู้มีเครือข่ายการพัฒนาในพื้นที่ทดลองดำเนินการนำร่องให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องและสามารถติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดทั้งด้านการนำไปปฏิบัติในครัวเรือน การเรียนรู้ของครัวเรือนจากการร่วมกันทำบัญชีครัวเรือน และผลของการปฏิบัติที่ใช้ประโยชน์ในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสู่ความพอเพียงของครัวเรือน

ประเด็นการเสริมสร้างและยกระดับการเรียนรู้ในการฝึกอบรม ที่สะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงในตัววิทยากรจากการมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีต่อความซับซ้อนของความรู้ที่เป็นวิชาการ จนเห็นว่าสามารถสร้างความกลมกลืนและเกิดประโยชน์ระหว่างวิชาการกับการปฏิบัติจริง ที่พอสุวัฒน์ชัย จำปามูล ให้ความเห็นแทนวิทยากรด้วยกันว่า “ฟังเรื่องวิชาการของอาจารย์มันเข้าใจยาก แยกเป็นนั่นเป็นนี่ ต้องมองอย่างเป็นระบบ แต่ก็เห็นว่ามันดี ต้องพากันคิด พากันทำไปก่อน หวังว่าจะเป็นอย่างอาจารย์ว่า ว่ามันต้องง่าย ไม่เข้าใจก็ไม่เป็นไร ไม่ต้องคิดถึงวิชาการก็ได้ ให้ลองลงมือทำก่อน ก็ทำได้นะ ที่เหลือจะต้องมาทบทวนว่ามันเป็นวิชาการอย่างไร อันนี้ละเรื่องยาก อย่าให้มันยาก นะ”

2.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้สมาชิกศูนย์เรียนรู้ได้ยกระดับการพัฒนาตนเอง ในการประเมินและพัฒนาระบบการจัดการการเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ได้เอง ประกอบด้วย การวิเคราะห์การส่งเสริมการเรียนรู้ของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ทั้งหมดที่เป็นวิทยากรร่วมและในส่วนที่เป็นกลุ่มวิทยากรหลัก ทั้งวิทยากรแกนนำที่เป็นผู้ดำเนินการอบรม การทำบัญชีครัวเรือน คือ คุณดวงจันทร์ จำปามูล วิทยากรปลุกจิตสำนึก วิทยากรอาวุโส วิทยากรผู้ช่วย ได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่ทีมวิจัยออกแบบไว้ให้ง่าย ๆ เป็นกันเอง ไม่คิดตำรา แต่ใช้ข้อมูลความรู้ ความจริงเป็นปัจจัยหลักในการตีแผ่ระบบการจัดการการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันในการที่จะได้ความรู้เกิดขึ้นจากตนเองไปใช้ในการจัดการการเรียนรู้ต่อไป วิทยากรศูนย์เรียนรู้ อาจจะยังไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างสมบูรณ์ในกระบวนการประเมินแบบชิปปี้ที่มีการจำแนกสถานการณ์ออกเป็นปัจจัยได้ แต่ก็สามารถมองปัจจัยย่อยได้อย่างเชื่อมโยงกัน มีวิธีการพัฒนาที่เทียบเคียงกับหลักวิชาการได้ โดยไม่ต้องใช้ความซับซ้อนของวิชาการไปเป็นข้อจำกัดการสร้างสรรค์และการพัฒนา เป็นการเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาการเป็นวิทยากรของตนเอง ที่จะเป็นรากฐานที่เข้มแข็งในการยกระดับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ได้ต่อไป สรุปบทเรียนของการเสริมสร้างการเรียนรู้ได้ตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2.2.1 บทเรียนจากการศึกษาทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย จากพื้นฐานบริบทของการเปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของกรรมการศูนย์เรียนรู้ทุกคน ทำให้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนแรก เป็นไปอย่างสะดวก เรียบง่าย เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจและเอื้ออาทรต่อกันเป็นอย่างดี ศูนย์เรียนรู้จะมีความยินดีในการให้การต้อนรับ การดูแล สนับสนุน การร่วมมือ การให้บริการแก่นักวิจัยในทุกด้านที่มีการประสานงานกัน ทำให้มีบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ มีความจริงใจและเปิดเผยข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ ทำให้นักวิจัยฝ่ายมหาวิทยาลัยสะท้อนออกมาทั้งในแผนงานวิจัยและทุกโครงการวิจัยว่า ศักยภาพปัจจุบันทั้งด้านกายภาพและการเป็นบุคลากรเรียนรู้จะเป็นความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้ที่จะส่งผลต่อการยกระดับความสามารถของศูนย์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งจากการเปิดรับความรู้ใหม่เพื่อใช้กับการดำเนินการในปัจจุบัน ดังประเด็นการประเมินแบบชิปปี้และการจัดการการเรียนรู้ กับการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่เป็นพื้นฐานของกรรมการศูนย์เรียนรู้จะใช้เป็นแบบอย่างอ้างอิงในการแสวงหาความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานวิชาการอื่น ๆ ที่จะเข้าไปในโอกาสอื่น ๆ ได้

“...พอได้ฟัง ได้คิด มันก็เห็นนะ เห็นว่าผู้เข้าอบรมเขาไม่เป็นอย่างที่เราคิด ใ้ที่ว่าดี เรายังว่าดี อยู่แต่ที่สะท้อนมา ก็ยอมรับ ดีที่ได้มานั่งคิด นั่งประชุมกัน อันที่จริงเราก็ทำกันเองอยู่แล้วละ พอมีอาจารย์มาร่วมด้วย ก็ไม่โกรธ ไม่ว่าที่อาจารย์บอกว่าอันนั้นน่าจะดี อันนี้น่าจะไม่ดี ช่วยกันบอก แล้วเห็นว่าอาจารย์ก็เฝ้าดูจริงจิง อยู่ด้วยกัน เห็นพร้อมกัน อาจารย์มีความรู้ก็มองไป อันไหนดี ก็เอามาคิด

มาทำ...” พ่อประสาร พลแสน วิทยากรอาวุโส อธิบายบทเรียนของวิทยากรที่เน้นว่าต้องเอาความรู้ ความจริงมาปรับใช้กันตามบริบทของศูนย์เรียนรู้

2.2.2 บทเรียนจากการร่วมกันดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการ ดำเนินการวิจัย ได้เริ่มทำความเข้าใจร่วมกับนักวิจัยตั้งแต่ในส่วนของแผนงานวิจัยและ โครงการวิจัย ย่อยอื่น ๆ รวมทั้งโครงการวิจัยนี้ ที่เริ่มต้นจากการสื่อสาร การเรียนรู้ที่เท่าเทียมและเท่าทันกัน ทั้งหมด ด้วยความรอบคอบ ความระมัดระวัง ในการเสริมเติมความรู้ในการถอดบทเรียนการ ดำเนินงาน การประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างง่ายแต่เป็นระบบได้ด้วยตนเอง จึงได้ร่วมเป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการวิจัย เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการวิจัยอันเป็นทักษะพื้นฐานของการ สร้างความรู้ การพัฒนาสู่การมีปัญญาของศูนย์เรียนรู้ ตั้งแต่การปรับแต่งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรายละเอียด การกำหนดแนวทางการสำรวจข้อมูล การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บ ข้อมูล การวิเคราะห์และการอภิปรายผลจากการศึกษาในระยะแรก จนสามารถใช้ประโยชน์ได้ทันที นอกจากนี้ยังเกิดความเปลี่ยนแปลงในระหว่างการดำเนินการวิจัยได้ทันที ที่ไม่ต้องรอผลการวิจัย เสร็จสิ้น ด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนได้ก่อน เช่น การให้ความสำคัญ กับการอธิบายเนื้อหาและวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน การทำความเข้าใจกับเทคนิคการจัดการการ เรียนรู้แบบผู้ใหญ่ การจัดการการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่นำไปพิจารณาร่วมกันในกลุ่มวิทยากรเอง จน มีการทดลองปรับใช้ก่อนที่จะเป็นข้อเสนอที่ชัดเจนอย่างยิ่งในกระบวนการวิจัย และสามารถ ปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาให้ดีขึ้น ได้ทันทีโดยยังคงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียน ระหว่างกันเองได้เองด้วย

“...จากอาจารย์ว่าข้อดีของการอบรมข้อหนึ่ง คือ วิทยากรคอยสังเกตดูว่าคนเรียนจะเบื่อหรือ ยัง แล้วก็ปรับแก้กันตรงนั้นเลย ผมจะต้องให้ความสำคัญตรงนี้ ถ้าเขาเบื่อเราจะต้องเข้าไปช่วย วิทยากรบัญชีทันที เรารู้กันอยู่แล้ว คอยเสริมกันได้ ไม่ใช่ขัดจังหวะ แต่ช่วยให้บรรยากาศมันดี ต้อง ช่วยกัน คนอื่นก็ช่วย ถึงแม้จะเสียเวลาบ้าง แต่ผมยังยืนยันว่าการอบรมจะต้องไม่น่าเบื่อ ต้องพาให้ เขาสนุก แล้วกลับมาฟัง มาฝึกต่อ เนื้อหาขาดไม่ได้ แต่พักได้ ถ้าเบื่อแล้วมันเสียไปหมด...มันจึงปรับ ได้ เปลี่ยนได้ อันไหนเห็นว่าดีกว่า แล้วลองได้ ก็บอกกัน เอามาลองทำเลย ไม่ต้องรอขออนุมัติกัน เราทำงานเป็นกลุ่มกัน ก็รู้กันอยู่แล้ว รู้ว่าอยากให้เกิดแต่สิ่งดี ๆ อันไหนดีแล้ว แล้วเราก็ไม่มีอะไร ดีกว่า ก็ต้องทำไปก่อน..” พ่อประสาร พลแสน วิทยากรอาวุโส ทบทวนบรรยากาศในการให้การ ฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนที่วิทยากรช่วยกันคิดหาวิธีอบรมหรือกิจกรรมที่น่าสนใจใหม่ ๆ ใส่ เข้าไปในการอบรม

2.2.3 บทเรียนจากการร่วมกันติดตามและประเมินผลโครงการ ที่เสริมสร้างให้วิทยากรศูนย์เรียนรู้เป็นในประเด็นหลักในการดำเนินการวิเคราะห์ผลจากการดำเนินการ การประชุมปฏิบัติการ สรุบบทเรียน ระหว่างและหลังการปฏิบัติการในกิจกรรมย่อยของโครงการการวิจัย การติดตามกำกับ ตรวจสอบความถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัย ข้อมูลและการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน การรับฟังการรายงานผลการวิจัยผ่านเวทีคืนข้อมูลและรับฟังความเห็นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน ทำให้ได้เป็นบทเรียนที่ทำให้เป็นการเรียนรู้ที่ครบถ้วนจากการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ดำเนินการ จนมีการติดตามประเมินผล ได้เรียนรู้การประเมินในมุมมองของการใช้วิชาการมาช่วยการประเมินตามธรรมชาติ การประเมินวิธีประเมิน การเปลี่ยนทัศนคติการติดตามกำกับจัดการการเรียนรู้ที่พิสูจน์ผลงานของตัวเองได้ และบทเรียนที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ที่จะนำความรู้และภูมิปัญญา มาผสมผสานกันในการประเมินตนเอง และการร่วมกันกับบุคคลภายนอกที่ประเมินตนเองได้อย่างหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้ต่อไป

“ดีใจที่ได้เห็นการทำวิจัยร่วมกัน ผมมีประสบการณ์วิจัยกับสกว.มาแล้ว เราก็ต้องศึกษา ต้องเก็บข้อมูลอย่างนี้แหละ เก็บแล้วก็เอามาใช้ มาพัฒนา ผมยังหวังว่าเราจะต้องอบรมกับคนอื่น หลายกลุ่ม ถ้ามีวิธีการอบรม มีความรู้เพิ่มเติมให้กับวิทยากรของพวกเรา เราก็จะรองรับเขาได้ ไปที่ไหนเขาก็ถามว่าจะรับเขาได้มั๊ย ผมก็ว่ารับได้ ผมเชื่อว่าเราจะทำได้ แต่เราต้องเตรียมตัว ต้องเปลี่ยนแปลง อาจารย์มาอย่างนี้ ดีแล้ว พวกเราจะ ได้พัฒนากันได้เอง เหมือนเมื่อตอนที่เราทำวิจัยกัน ในครั้งก่อน ถ้าเป็นไปไม่ได้ เราอาจจะต้องเป็นศูนย์ต้นแบบให้ศูนย์อื่น ๆ เขามาเรียนรู้วิธีของเรา เขาจะ ได้ไปทำหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม ก็จะช่วยเกษตรกร ได้มากยิ่งขึ้น” พ่ोजันท์ที่ ประทุมภา กล่าวสรุปใน เวทีคืนข้อมูลของโครงการวิจัยและแผนงานวิจัย

2.3 การสร้างเสริมการเรียนรู้และยกระดับการพัฒนาของนักวิจัยจากมหาวิทยลัยราชภัฏ นครราชสีมา ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์การเสริมสร้างการเรียนรู้ของนักวิจัยทั้งใน โครงการวิจัย และนักวิจัยทั้งแผนงานวิจัยที่เป็นผู้ได้รับการเรียนรู้จากการวิจัยนี้ สรุปเป็นผลการวิเคราะห์การสร้างเสริมการเรียนรู้ได้ตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2.3.1 บทเรียนจากการศึกษาทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีประเด็นวิชาการชัดเจนในด้านการประเมินแบบชิปปี้ในการจัดการการเรียนรู้ที่เป็นการฝึกอบรม ประกอบกับมีเนื้อหาหลักสูตรเฉพาะเป็นการทำบัญชีครัวเรือนที่มีปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเบื้องหลังของการเรียนรู้ ทำให้นักวิจัยได้รับการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงของการจัดการการเรียนรู้ในการให้การฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ที่มีพัฒนาการจากความสามารถของ ประชาชนชาวบ้านที่มีความเรียบง่าย แต่มีกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็น เกษตรกรในระดับที่ตื้นเขินเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง สามารถนำภาพรวมทั้งหมดที่ได้จากการ

สำรวจมาจำแนกไปตามแนวคิดระบบการประเมินแบบซิปป์ ที่นำคิณสู่กลุ่มวิทยากรหลักและเวทีการประชุมประจำเดือน ทำให้ได้ข้อเท็จจริงและวิธีการหาข้อเท็จจริงจากการจัดการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก เกิดทักษะการเรียนรู้ทั้งการสื่อสารกับวิทยากรศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาทีมวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยในการติดตามสังเกตและประเมินผลการจัดการการเรียนรู้ต่อไป

“...จริง ๆ แล้ว ทีมวิทยากรก็อบรมชาวบ้านได้ดีมาก เราเป็นอาจารย์ยังหนักใจเลยว่าจะทำอย่างไร สอนบัญชีนักศึกษาที่ว่ายาก พอมาว่าจ้างต้องสอนชาวบ้านทำบัญชี แล้วจะต้องทำอย่างไรไม่เคยเห็นก็เคยเห็น มีคนสอนบัญชีตั้ง 5 คน รับส่งเนื้อหากันได้ตลอดเวลา เริ่มจากเกมส์สนุกสนานที่ไม่น่าจะเข้ากัน แต่ก็ช่วยได้เยอะ เอกสารก็พร้อมนะ คู่มือเสียอีก เพราะได้มาจากที่กระทรวงกับรทส. ทำแจก เสียคยาว่าจะใช้คู่มือใหม่ แต่ก็คิดว่าเสียเวลากับกระบวนการค่อนข้างมาก เนื้อหาที่ก็น้อย ไม่แน่ใจว่า จะเข้าใจและทำได้จริงหรือเปล่า...”

“เขาเก่งนะ อบรมคนแก่ อ่านเขียนไม่ค่อยได้ ให้สนใจทำบัญชี เทคนิคการทำให้สนุกนี้ น่าจะเอาไปใช้เวลาสอนนักศึกษาบ้าง ต้องดูเขาอีกสักหนึ่ง เพื่อเราจะได้เทคนิคดี ๆ ที่เป็นห่วงก็เรื่องเดียวเลยจะทำอย่างไรให้ผู้รับการอบรม เข้าใจได้ ทำเป็น มันไม่ง่ายเลย แต่ผู้เข้าอบรมก็น่ารักนะดูตั้งใจให้ความร่วมมือมากเลย ถามบางคนก็บอกว่าอยากทำได้ คิดว่าสำคัญ แต่ไม่แน่ใจว่าจะเอาไปทำต่อได้ไหม ตอนท้ายนี้ไม่ค่อยดีเลย”

มุมมองแรก ๆ ของทีมวิจัยที่สังเกตการณ์อบรมการทำบัญชีครัวเรือน ก่อนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากวิทยากรบัญชี

2.3.2 บทเรียนจากการร่วมกันดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมวิจัยทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้เพิ่มเติมในข้อมูลเชิงลึกของเหตุและผลในการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งมาจากการต้องให้ประชาชนมีข้อมูลเศรษฐกิจระดับครัวเรือนเป็นฐานการสร้าง ความตระหนัก ความเข้าใจในปัญหา และเกิดความศรัทธาต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะทำให้ปัญหาและการพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือนเป็นไปในทิศทางที่ดี มีความสุข ที่พิสูจน์ได้จากตัวเลขการเงินที่บันทึกไว้อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องของการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจากศูนย์เรียนรู้ชาวบ้านที่ไม่มีหลักการทางวิชาการมารองรับ แต่อธิบายได้ด้วยหลักการทางวิชาการเป็นอย่างดี ได้เรียนรู้ทักษะการสื่อสาร ทำความเข้าใจ การรับฟัง การยอมรับ และการเปิด โอกาสให้ผู้ถูกวิจัยเป็นศูนย์กลางของการคิด วิเคราะห์และเรียนรู้การแก้ปัญหาหรือพัฒนาเอง เป็นบทเรียนที่สำคัญที่ลดความเชื่อทางวิชาการว่า ชาวบ้านมักจะไม่มีรู้ ขาดความรู้ ต้องสอน ต้องแนะนำ มาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนวทางหลากหลาย ช่วยกันคิดวิเคราะห์

ร่วมกับผู้ถูกวิจัย แล้วให้เขาเป็นผู้ตัดสินใจ ให้เขาดำเนินการ ช่วยกันประเมิน และแนวทางการเรียนรู้
เก็บเกี่ยวจากสถานการณ์จริง คั้นเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าต่อความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้เอง

“เราก็คิดว่าทำไมเขาไม่ทำอย่างนั้น อย่างนี้ ไม่ค่อยลงเนื้อหา ที่ไหนได้ เขาเล่นใช้ผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลางเลยนะ แต่เขาบอกไม่ได้หรอก พ่อประสานบอกแต่ว่า ให้คนอบรมเบื่อก็ไม่ได้ ถ้าเบื่อก็แล้ว
ถือว่าวิทยากรล้มเหลว พอเราเสนอความเห็น เขาก็ตอบได้นะ ชี้แจงได้ ต้องกลับมาดูตัวเองว่าเราคิด
อะไรที่เป็นประโยชน์ให้เขาได้หรือเปล่า” ทีมวิจัยกับความเห็นที่เปลี่ยนไป

“เฝ้าดูเลย คนแก่น่ารักนะ ตั้งใจมาก พวกที่หนุ่มสาวน้อยคอยช่วยอธิบาย พวกนี้ทำ คนไหน
ทำท่าห่าง ๆ จากกลุ่ม วิทยากรเขาก็คอยเตือน คอยกระตุ้น พอช่วยได้หน่อย แต่ก็ยังมีบ้างที่ทำท่าว่าจะ
เขินไม่ขึ้น ลองไปถามดูก็จะบอกว่าแก่แล้ว ตามองไม่เห็นบ้าง ไม่แน่ใจว่าจะทำได้ ไม่มีลูกหลาน
คอยช่วยทำหรอก ทำนองนี้ ฝั่งวิทยากรก็บอกว่ามันดีจริงจริง ๆ มีคนช่วยกันสอน ในกลุ่ม ทำให้ทั้งถึง
และเขาก็รู้กันว่าควรจะช่วยอะไรกัน” มุมมองของทีมวิจัยที่สังเกตการณ์อบรมการทำบัญชีครัวเรือน
ในช่วงเวลาที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากวิทยากรบัญชี

2.3.3 บทเรียนจากการร่วมกันติดตามและประเมินผลโครงการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการ
สร้างเสริมการเรียนรู้ของนักวิจัย ที่ถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะต้องปฏิบัติ คือ การส่งเสริมให้
วิทยากรศูนย์เรียนรู้เป็นหลักในการดำเนินการวิเคราะห์ผลจากการดำเนินการ การประชุมปฏิบัติการ
สรุปบทเรียน ระหว่างและหลังการปฏิบัติการในกิจกรรมย่อยของ โครงการการวิจัย การติดตามกำกับ
ตรวจสอบความถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัย ข้อมูลและการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดย
นักวิจัยจะมีบทบาทสำคัญในการรายงานผลการวิจัยผ่านเวทีคั่นข้อมูลและรับฟังความเห็นเพื่อการ
ปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน และการจัดทำรายงานผลการวิจัยส่งรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องตามที่
กำหนดไว้ใน โครงการวิจัยและเผยแพร่ผลการวิจัยตามความเหมาะสม ทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้
เพิ่มเติมในประเด็นการวิจัยและพัฒนาที่จะต้องมีการศึกษาข้อมูลด้วยกระบวนการที่เชื่อถือได้ ได้
ข้อมูลที่มีคุณภาพที่ชี้วัดจากการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ยืนยันบทเรียนที่ดี
ของการใช้ปัญญาจากการวิจัยมาพัฒนา บนฐานความรู้ที่พึ่งพาตนเอง นักวิจัยต้องรู้จักการลด
บทบาทตนเองเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการวิจัย ร่วมรับผิดชอบผลการศึกษาและร่วม
พัฒนาแนวทางที่เหมาะสม การเรียนรู้ถึงการให้คนหรือผู้ถูกวิจัยเป็นศูนย์กลางจะเป็นบทเรียนที่
สำคัญต่อการยกระดับการพัฒนาทีมหาวิทยาลัยมีภารกิจนี้ต้องรับผิดชอบ นอกเหนือไปจากการ
จัดการเรียนการสอนตามภารกิจหลักปกติ

“ส่วนใหญ่เวลาเราทำวิจัย ก็หุงคหังคที่มีคนมองว่างานเราเป็นพวกขึ้นหิ้ง แต่งานวิจัยแบบนี้เรากุมิใจได้ว่า มันเอาไปใช้ได้จริง มันอาจจะไม่สะดวกหรือวิชาการจำ แต่มันใช้ได้ คนใช้คือศูนย์เรียนรู้เขารับรอง เพราะเขาทำเองกับมือร่วมกับเรา” ทีมวิจัยให้ความเห็นเป็นบทเรียนที่คิดว่าภาคภูมิใจกับงานวิจัยนี้

บทเรียนจากการร่วมมือกันดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทั้ง 2 ฝ่าย จึงมีข้อสรุปถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไป คือ การที่คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้สามารถนำรูปแบบการเรียนรู้จากการดำเนินโครงการวิจัยในระบบการจัดการการเรียนรู้สำหรับการฝึกอบรมไปใช้กับกิจกรรมอื่นได้ดียิ่งขึ้น ขณะที่นักวิจัยสามารถนำเสนอรูปแบบแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยให้เป็นทางเลือกของศูนย์เรียนรู้อื่น ๆ ได้เรียนรู้และพิจารณาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละแห่งต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตร บัญชีครัวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที ประทุมภา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตามวิธีดำเนินการหลักเช่นเดียวกับแผนงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที ประทุมภา บ้านโนนรัง ตำบลตลาดไพร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแผนงานหลัก ดำเนินการไปตามการศึกษารองค้ำประกอบหลักในการประเมินตามแบบประเมินแบบชิปปี้และตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ผลการประเมินการจัดการการเรียนรู้การจัดฝึกอบรมระดับหลักสูตรย่อยและการเรียนรู้การบูรณาการปัจจัยเชิงระบบของภาคีวิจัยที่ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาการปรับปรุงระบบการจัดการการเรียนรู้ การนำไปใช้ประโยชน์ในหลักสูตรย่อยอื่น และการพัฒนาภาคีวิจัยในด้านการเรียนรู้การประเมินการดำเนินงานอย่างหลากหลายอันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการสนับสนุนและร่วมใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ตามแผนงานวิจัย ได้ดำเนินการครบกระบวนการวิจัยจนได้ข้อสรุปเป็นผลการวิจัยทั้งกระบวนการดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยและพัฒนาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 การใช้แบบจำลองชิปปี้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยนี้จะมุ่งเน้นไปที่การประเมินการบริหารจัดการและการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งด้านการเป็นเครื่องมือและเป็นเป้าหมาย ที่ได้ศึกษาและพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในประเด็นการประเมินแบบชิปปี้ ทั้ง 4 ด้าน ด้วยการพิจารณาคูณลักษณะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไขเป็นตัวชี้วัดพื้นฐานในการประเมินตามแบบจำลองการประเมินแบบชิปปี้ ศึกษาคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรบัญชีครัวเรือน ให้ความสำคัญกับผู้ถูกวิจัยด้วยการให้เป็นผู้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย โดยมีการศึกษาผู้รับการอบรมในมุมมองของความคิดเห็นที่ใช้วิธีการเชิงปริมาณมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย

1.2 การศึกษา ทำความเข้าใจและสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป ด้วยการปฏิบัติการร่วมกันให้เกิดการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับเพื่อการเรียนรู้และปฏิบัติการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยในโครงการนี้กับนักวิจัยในแผนงานวิจัย และกับคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแผนงานวิจัย และจากการบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มในโครงการย่อยและแผนงานวิจัย ประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการจำแนกข้อมูล เพื่อสรุปผลเป็นสถานการณ์เบื้องต้น

1.3 การดำเนินการวิจัย ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ ดำเนินการศึกษาวิจัยการประเมินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนและจัดทำแผนพัฒนาโครงการฝึกอบรม ได้ข้อมูลผลการประเมินและแนวทางการพัฒนาตามข้อมูลที่ได้จากการประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตตามแนวคิดของแบบจำลองชิปปี้ ในมุมมองของนักวิจัย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้และวิทยากรประจำเนื้อหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน การประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนจากกลุ่มผู้รับการอบรมที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา และวิเคราะห์ผลประเมิน สรุปบทเรียน การพิจารณาความเหมาะสมและการกำหนดแผนงานการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือนของศูนย์เรียนรู้ อย่างสมบูรณ์ และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย และการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสำรวจ โดยใช้ค่าร้อยละในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ และค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการอธิบายในส่วนของแบบสอบถามที่ใช้การประเมินแบบลิเคิร์ต ที่ประเมินการดำเนินการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.4 การติดตามและประเมินผลโครงการ ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ ดำเนินการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการประเมินตามปัจจัยชิปปี้เพื่อเสริมพลังการเรียนรู้จากการประเมินจากการลงมือปฏิบัติการพัฒนาจากผลการประเมิน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ด้วยเครื่องมือ การจัดเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลเช่นเดียวกันกับการดำเนินการวิจัย

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

2.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

1) ข้อมูลพื้นฐานของการบริหารจัดการโครงการฝึกอบรมโดยรวม

ภารกิจทำให้บริการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ ได้พัฒนาเป็นภารกิจหลัก เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมย่อยที่จัดบริการจะ ประกอบด้วย หัวข้อหลักสูตรย่อยการกระตุ้นจิตสำนึกเบื้องต้นสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของครัวเรือนเกษตรกร การพัฒนาตนเองสู่ความพอเพียง การประกอบอาชีพการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวางแผนการสร้างสุขแบบยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการทำบัญชีครัวเรือน เป็นการจัดเนื้อหาทั้งหมดบรรจุในทุกโครงการฝึกอบรม สามารถจัดแบ่งเนื้อหาการอบรมให้สอดคล้องกับจำนวนวันและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ารับการอบรมในด้านการปรับแนวคิดและการปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือนมีลักษณะพิเศษต่างไปจากหลักสูตรย่อยหรือหัวข้ออบรมอื่น ๆ ตรงที่การทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่อยู่ห่างจากการรับรู้และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญทั้งการเป็นข้อมูลที่เป็นเงื่อนไขของความรู้ นำไปสู่ความเข้มแข็งของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจากการมีข้อมูลพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือน อธิบายความซื่อสัตย์ รับผิดชอบในเงื่อนไขของคุณธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนความพอประมาณด้วยเหตุผลเชิงปริมาณที่ชัดเจน ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญในการชี้วัดและติดตามความเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนได้เป็นอย่างดี

2) ข้อมูลพื้นฐานของการบริหารจัดการโครงการฝึกอบรมหลักสูตรย่อยการทำบัญชีครัวเรือน เนื้อหาที่ใช้ฝึกอบรมการเรียนรู้ในหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน จัดให้กับผู้เข้าอบรมทุกรุ่น เพื่อเป็นความรู้สำคัญในการดำเนินการไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเวลา 1 ชั่วโมง ด้วยประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ และวิธีการการจัดทำบัญชีครัวเรือน

3) ข้อมูลการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนตามมิติของปัจจัยเชิงระบบในแบบประเมินแบบชิปปี้

บริบทหรือสภาพแวดล้อม มีการดำเนินการได้ในระดับที่ดี เหมาะสมต่อการดำเนินการฝึกอบรมเนื่องจากจะเป็นรูปแบบเดียวกันกับการดำเนินการฝึกอบรมทั้ง โครงการและมีการพัฒนา

หรือปรับปรุงในรายละเอียด ได้ตลอดเวลาจากการเริ่มเตรียมการฝึกอบรมในระหว่างรุ่นต่าง ๆ ที่มีการประชุมศูนย์เรียนรู้ทั้งก่อนและระหว่างการฝึกอบรมเป็นประจำ

ปัจจัยนำเข้า มีวิทยากรของศูนย์เรียนรู้ที่มีความรู้โดยตรง พร้อมคณะวิทยากรที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้ร่วมกันเป็นผู้บรรยายและฝึกปฏิบัติการ ใช้งบประมาณที่มีอย่างเหมาะสมตามความพอเพียง สถานที่ เครื่องขยายเสียงและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในระดับที่เหมาะสม แจกสมุดบัญชีครัวเรือนแจกให้ทุกคน มีการจัดระบบการเรียนรู้ที่วางแผนล่วงหน้า ให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

กระบวนการ กำหนดรูปแบบการอบรมโดยการถ่ายทอดประสบการณ์จริง การเรียนรู้และใช้ประโยชน์การทำบัญชีครัวเรือน ด้วยรูปแบบที่เรียบง่าย เน้นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเรียนรู้ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยความพอเพียง และประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสังเกตการเรียนรู้และการซักถามเพิ่มเติมของผู้เข้ารับการอบรม

ผลผลิต ผู้เข้ารับการอบรมจะมีการเรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์ แต่กล่าวได้ว่ามีการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2.1.2 การประเมินการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้ ด้วยการใช้คุณลักษณะและเงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับปัจจัยตามการประเมินแบบชิปปี้

1) การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม พบว่า ปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การเตรียมการดำเนินการฝึกอบรม ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการฝึกอบรมที่ต้องการให้มีการนำไปปฏิบัติได้เองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ บุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ สื่อการเรียนรู้

3) การประเมินกระบวนการ พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การวางแผนลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

4) การประเมินผลผลิต พบว่าปัจจัยที่มีความเหมาะสม คือ การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ปัจจัยที่เป็นปัญหาจะต้องพิจารณาปรับปรุง คือ การนำไปใช้ประโยชน์

2.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินของผู้เข้ารับการอบรม

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในด้านการประเมินความพอใจ ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ที่มีการสอบถามทั้ง

ก่อนและหลังการอบรม จำแนกได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 70.00) อายุ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 32.50) การศึกษาระดับประถมศึกษา(ร้อยละ 65.00) และประกอบอาชีพหลักทั้งทำนาและทำไร่(รวมร้อยละ 75.00)มีความเห็นเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งหมด มีความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน มีความหวังว่าจะได้มีความรู้เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ เอาความรู้กลับไปทำที่บ้านและเอาไปสอนลูกหลานเป็นอันดับสุดท้าย และความสัมพันธ์ของการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เห็นว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะ ได้ประหยัด แต่ก็มีส่วนหนึ่งเล็กน้อยที่เห็นว่าเอาไว้ให้ราชการ ได้ดูและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้ ภูมิศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน

การกำหนดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงปัจจัยเชิงระบบของการบริหารจัดการและดำเนินการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน มีข้อสรุปดังนี้

1) **บริบทหรือสภาพแวดล้อม** ปรับวัตถุประสงค์โดยเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก

2) **ปัจจัยนำเข้า** เลือกดำเนินการที่เน้นด้านสื่อการเรียนรู้ เป็นกรณีศึกษาสำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนและแนวทางการใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน

3) **กระบวนการ** จัดระบบการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเพิ่มเวลาอีก 30 นาที เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นกลุ่มในการฝึกทักษะการทำบัญชีครัวเรือนและการนำเสนอแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนในการดำรงชีวิตจริงของครัวเรือน และการใช้การประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรม

4) **ผลผลิต** ดำเนินการเน้นให้ผู้รับการอบรมมีความต้องการที่จะนำความรู้และแนวทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ ไม่ต้องกังวลว่าจะต้องนำไปบันทึกด้วยตนเองเท่านั้น

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การติดตามและประเมินผลการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้

2.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลจากการดำเนินการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 57.89) อายุ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 42.11) การศึกษาระดับประถมศึกษา(ร้อยละ 63.16) และประกอบอาชีพหลักทั้งทำนาและทำไร่(รวมร้อยละ 84.21) มีความเห็นเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับ

ความเห็นเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงที่คึกคักทั้งหมด มีความคาดหวังในการอบรมบัญชีครัวเรือน มีความหวังว่าจะได้มีความรู้เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ เอาความรู้กลับไปทำที่บ้านและเอาไปสอนลูกหลานเป็นอันดับสุดท้าย และเห็นว่าความสัมพันธ์ของการทำบัญชีครัวเรือนกับการนำไปสู่การมีชีวิตที่เป็นสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่คิดว่าทำให้รู้รายรับ-รายจ่ายจะได้ประหยัดรองลงมา คือทำให้มีข้อมูลช่วยให้มีความพอเพียง แต่ก็มีส่วนหนึ่งเล็กน้อยที่เห็นว่าเอาไว้ให้ราชการได้ดูและอาจจะได้รับความช่วยเหลือ

2.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประเมินร่วมกันของนักวิจัย

1) ผลการประเมินภาพรวมในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของการจัดการการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนที่ปรับปรุงใหม่ พบว่า นักวิจัย วิทยากรหลักและกรรมการศูนย์เรียนรู้มีความพึงพอใจต่อผลการจัดการฝึกอบรมแบบใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมที่มีการเรียนรู้แบบร่วมมือตามที่กำหนดไว้ในการจัดการการเรียนรู้สอดคล้องกับลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีการเรียนรู้ร่วมกันและระหว่างกัน ได้ดีกว่าเรียนรู้จากการจัดการของวิทยากร และต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการกลุ่มมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับการพัฒนากับหัวข้ออบรมอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ยังสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือนกับการเชื่อมโยงการปฏิบัติตามวิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เมื่อพิจารณาถึงการจัดการการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถตอบสนองการจัดปัจจัยย่อยให้เป็นไปตามคุณลักษณะและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น

2) ผลการประเมินเฉพาะประเด็นหลักที่มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในแนวทางการจัดการการเรียนรู้แบบใหม่ พบว่าวัตถุประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนมีความเหมาะสม จะนำไปใส่ไว้ในเอกสารการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนต่อไป แต่ต้องนำเสนอและชี้แจงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและเข้าใจถึงเหตุและผลของการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่ มีความเห็นร่วมกันจากการประเมินด้วยการสังเกตผู้เข้าอบรมว่า มีความพอใจในระดับสูงที่มีการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดกลุ่มจะช่วยให้มีการเรียนรู้ที่คึกคัก สื่อกรณีตัวอย่างที่เป็นสถานการณ์การเงินที่เกิดขึ้นในครัวเรือนมีความเหมาะสม เข้าใจง่าย ใช้ได้ผลในการกระตุ้นการคิด การปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม สามารถนำไปใช้ได้ในทุกโครงการที่จะจัดต่อไป เป็นวิธีการที่เหมาะสม ลดความเครียดของผู้เข้ารับการอบรม ใช้เวลาที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการตอบสนองความต้องการผลการประเมินเชิงปริมาณ ให้นำไปรวมกับการประเมินทั้งระบบของการฝึกอบรมในแต่ละโครงการ

3. ผลการสร้างเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการแนวทางการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรม พบว่า การประเมินผลแบบซิปป์เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ ได้ แต่อาจจะต้องปรับใช้ให้เป็นแบบง่ายให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการได้เอง เทคนิคการจัดการการเรียนรู้จะใช้ทำให้เกิดความรู้ในแนวทางการปรับใช้ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันและการแสวงหาแนวทาง ในการจัดการฝึกอบรมให้กับเขวชนหรือคนในวัยเรียนเป็นการหนุนเสริมการฝึกอบรมตามที่เป็นอย่างจะช่วยให้การทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นำไปใช้ได้จริงและเกิดผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องได้มากกว่าที่เป็นอยู่

3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้สมาชิกศูนย์เรียนรู้ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและพัฒนาการจัดการการเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ได้เอง พบว่า ศักยภาพปัจจุบันทั้งด้านกายภาพและการเป็นบุคลากรเรียนรู้จะเป็นความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้ที่จะส่งผลกระทบต่อรายกระดับความสามารถของศูนย์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดีการดำเนินการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการวิจัยอันเป็นทักษะพื้นฐานของการสร้างความรู้ การพัฒนาสู่การมีปัญญาของศูนย์เรียนรู้ สามารถใช้ประโยชน์ได้ทันที ได้เป็นบทเรียนที่ทำให้เป็นการเรียนรู้ที่ครบถ้วน สามารถนำความรู้และภูมิปัญญามาผสมผสานกันในการประเมินตนเอง และการร่วมกันกับบุคคลภายนอกที่ประเมินตนเองได้อย่างหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้ต่อไป

3.3 การสร้างเสริมการเรียนรู้และยกระดับการพัฒนาของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่านักวิจัยได้รับการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเรียบง่าย แต่มีกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรในระดับที่ตีจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เป็นบทเรียนที่สำคัญสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนวทางหลากหลาย ช่วยกันคิดวิเคราะห์ร่วมกับผู้ถูกวิจัย สามารถตัดสินใจ ดำเนินการ ช่วยกันประเมินเพื่อการพัฒนาตนเองหรือร่วมกับภาคีภายนอกได้อย่างเหมาะสม

3.4 บทเรียนจากการร่วมกันติดตามและประเมินผลโครงการ ทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้การศึกษาข้อมูลด้วยกระบวนการที่เชื่อถือได้ ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพที่ชี้วัดจากการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ใ่วางใจซึ่งกันและกัน ยืนยันบทเรียนที่ดีของการใช้ปัญญาจากการวิจัยมาพัฒนา บนฐานความรู้ที่พึ่งพาตนเอง รู้จักบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในกระบวนการวิจัย การให้คนหรือผู้ถูกวิจัยเป็นศูนย์กลางจะเป็นบทเรียนที่สำคัญต่อการยกระดับการพัฒนาที่มหาวิทยาลัยมีภารกิจนี้ต้องรับผิดชอบ นอกเหนือไปจากการจัดการเรียนการสอนตามภารกิจหลักปกติ

4.อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมหลักสูตรบัญชีครัวเรือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา จะเป็นการอธิบายแบบพรรณนาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการศึกษาและ พัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้และการเสริมสร้างการจัดการการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ด้วยการใช้องค์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นเครื่องมืออภิปรายผลการศึกษาในทั้ง 2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัยในการศึกษาและ พัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมหลักสูตรย่อยของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา กรณีศึกษาหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้วยการใช้ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้ที่ได้ข้อสรุปในการประเมินปัจจัยทั้ง 4 ของปัจจัยในการประเมินตามแบบซิปปีในมุมมองของคุณลักษณะและเงื่อนไขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าเมื่อศึกษาเบื้องต้นจะประเมินว่าเป็นการดำเนินการที่เหมาะสมแต่ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการยกระดับที่มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้มาประกอบการพิจารณาที่เป็นส่วนของการให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงตามความมุ่งหมายมากกว่าความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จในภารกิจการฝึกอบรม จึงทำให้วิทยากรบัญชีครัวเรือนและกรรมการศูนย์เรียนรู้ที่ได้รับการนำเสนอความรู้ในการจัดการการเรียนรู้ การประเมินเชิงระบบ และการทบทวนสถานการณ์ด้วยคุณลักษณะและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดเป็นความตระหนักในการที่จะต้องมีการยกระดับการจัดการการเรียนรู้ในการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนที่ต้องตอบสนองการนำไปใช้ประโยชน์สนับสนุนการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เข้าอบรม จึงได้มีการนำเอาแนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมต่อการนำมาปรับใช้ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ การปรับเปลี่ยนประเด็นย่อยในปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต จึงก่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยด้านบริบท มีการพัฒนาโดยปรับวัตถุประสงค์เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก โดยอธิบายได้ว่า ข้อเท็จจริงพื้นฐานของการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนในระยะแรก ๆ ที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง จะมีกลุ่มเกษตรกรในชนบทเป็นกลุ่มหลัก และยังคงมีการจัดบริการฝึกอบรมและหนุนเสริมให้มีการทำบัญชีครัวเรือน

มาอย่างต่อเนื่อง แต่โดยศักยภาพการเรียนรู้และการนำไปปฏิบัติของเกษตรกร ที่ไม่เอื้อต่อการทำ บัญชีครัวเรือนทั้งจากภาวะความรู้หนังสือ การอ่านออกเขียนได้น้อย ช่วงอายุที่ค่อนข้างสูง และ ความเข้มแข็งของจิตใจในการรับรู้ความจริงจากผลการบันทึก ล้วนแล้วแต่เป็นข้อจำกัดให้มีการนำ ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนไปใช้จริงและใช้อย่างต่อเนื่อง ที่ถึงแม้จะพัฒนามาจนง่ายและสะดวก ต่อการนำไปใช้ได้จริงก็ตาม การศึกษาที่ผ่านมาจึงเห็นได้ว่าการศึกษาประเด็นด้านการอบรม การ ส่งเสริม การติดตาม การสำรวจการทำบัญชีครัวเรือนในวาระต่าง ๆ จะได้คำตอบในลักษณะ เดียวกัน คือ วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนล้วนแล้วแต่เป็นการให้ ความสำคัญกับการให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนด้วย การมีข้อมูลและรู้เท่าทันวิถีการดำรงชีวิตจากข้อมูล การตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้จากการทำบัญชี ครัวเรือน การดำเนินการจะเน้นการให้การฝึกอบรมและแนะนำให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง มีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ให้มีการปฏิบัติต่อไป ไม่หยุดนิ่ง เมื่อดำเนินการให้ การหนุนเสริมแล้ว เกษตรกรผู้ได้รับการเรียนรู้ ก็จะมีทัศนคติและความเข้าใจที่ดีต่อการทำบัญชี ครัวเรือน มีความสามารถที่จะบันทึกบัญชีได้เอง แต่ก็จะมีข้อจำกัดที่ความไม่ต่อเนื่อง ไม่ยั่งยืนของ การบันทึก เนื่องจากพฤติกรรมการบันทึก ภาระในชีวิตประจำวัน ความหลงลืมและขาดการให้ ความสำคัญในการบันทึกและใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะจากการศึกษาส่วน ใหญ่จะเป็นแนวทางของการต้องพิจารณาไปที่การนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีบทเรียนว่า การติดตาม หนุนเสริมอย่างต่อเนื่องจะเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยให้มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง แต่ สำหรับการศึกษาคั้งนี้จะพบว่า การติดตามหนุนเสริมเป็นภาระที่ดำเนินการได้ลำบาก ขาดการให้ ความสำคัญกับเงื่อนไขการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งการมีความรู้ คือ รู้และใช้ ประโยชน์ได้และใช้เป็น กับ คุณธรรมที่ต้องมีความมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ มีความเพียรต่อการปฏิบัติได้ ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลเป็นคำตอบเพื่อการสร้างความพอประมาณ ด้วยความมีเหตุผลและมี ภูมิคุ้มกันที่ดี จึงเสนอให้ปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการจัดการการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นการ แสวงหาวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการให้บุคลากรที่เป็นเยาวชนในครอบครัวเป็นผู้บันทึก เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือความไม่สามารถในการบันทึกบัญชีได้ พร้อมกับการใช้ กลไกของสถาบันครอบครัว มากำกับการทำงานได้ และทำอย่างต่อเนื่อง จากการให้เยาวชนใน ครอบครัวยุคใหม่ทำหน้าที่บันทึกบัญชีครัวเรือนให้แทน ทั้งนี้อาจจะต้องมีการหนุนเสริมจากการ ขยายบริการฝึกอบรมสู่สถานศึกษาและใช้กระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นกลไกกำกับการ ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

4.1.2 ปัจจัยนำเข้า สำหรับการพัฒนาด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการและ ผลผลิต อภิปรายผลโดยรวมด้วยกัน ได้ว่า จากการที่ได้ข้อสรุปจากการศึกษาว่าสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ คือ สมุดบัญชีครัวเรือนที่แจกให้ผู้เข้าอบรมรายบุคคลสำหรับใช้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติ ยังขาด ประสิทธิภาพการเรียนรู้และเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ที่อ่าน-เขียนได้ยาก ประกอบกับ กระบวนการดำเนินการที่อบรมจะเป็นแบบฟังและทำตามไปแต่ละคน จึงมีผู้เข้าอบรมที่ตามไม่ทัน ทั้งการทำความเข้าใจและทดลองทำ ผลที่ได้จึงเป็นแต่เพียงมีทัศนคติที่ดี คิดว่ามีความเข้าใจและ คาดว่าจะพยายามกลับไปทำที่บ้าน จึงเสนอการพัฒนาทั้งระบบให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ใหม่ได้ คือ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เป็นกรณีศึกษาสำหรับแบ่งกลุ่มฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำ บัญชีครัวเรือนและแนวทางการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงในครัวเรือน กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อีก 30 นาที เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง และประเมินผลการ เรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรม และเน้นให้ผู้รับการอบรมมีความต้องการที่จะนำความรู้และแนว ทางการทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ โดยหาคนทำที่เหมาะสมทำแทนได้ โดยมี แนวคิดมาจากองค์ความรู้ในการจัดการศึกษาหรืออบรมผู้ใหญ่ที่ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้จาก สถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบร่วมมือ และจากผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาจะพบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่มีผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลางจะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและสามารถ นำไปปรับใช้ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งเมื่อมีการทดลองดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว มีผล ประเมินเบื้องต้นที่กล่าวได้ว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความสุขเพิ่มขึ้น มีการเรียนรู้จากสมาชิกในกลุ่ม ด้วยกันเอง ที่เป็นทางออกในการลดความเครียดจากการตามเนื้อหาและปฏิบัติไม่ทัน นอกจากนี้ยัง สามารถเรียนรู้แนวทางการส่งเสริมให้เยาวชนในครอบครัวเข้ามาช่วยทำบัญชีครัวเรือนที่มีการ นำเสนอไปตามบริบทของผู้เข้าอบรม จนเลือกไปปรับใช้ได้ด้วยความมั่นใจมากขึ้น

4.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคีวิจัย ที่เน้นให้กรรมการศูนย์ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พอจันทร์ที ประทุมภา ได้ยกระดับการพัฒนาตนเองในการประเมินและ พัฒนาการจัดการการเรียนรู้หลักสูตรนำร่องเพื่อนำไปขยายผลในหลักสูตรอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ ด้วยการร่วมปฏิบัติการวิจัยได้เองต่อไป อภิปรายผลจากการศึกษาได้ว่า กระบวนการวิจัยที่ใช้องค์ ความรู้การประเมินแบบชิปปี้เป็นวิธีการในการพัฒนาแนวคิดเชิงระบบอีกรูปแบบหนึ่งให้กับ กรรมการศูนย์เรียนรู้ โดยมีนักวิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วม การศึกษา และจัดระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของกรรมการศูนย์เรียนรู้ ทั้งยังมีการกำหนดเงื่อนไข การประเมินที่จะต้องไม่ละเลยกรอบแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะต้องมีการศึกษา การเรียนรู้ การกำหนดแนวทางการพัฒนา การตัดสินใจเลือกแนวทาง การทดลองใช้และการ ประเมินผล ได้ด้วยตนเอง ด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผลมีภูมิคุ้มกันจากการใช้ความรู้คู่

คุณธรรม การยกระดับการพัฒนาตนเองของกรรมการศูนย์เรียนรู้ จึงเกิดขึ้นในลักษณะการมีประสบการณ์ในการประเมินการดำเนินการได้ด้วยตนเองด้วยวิธีการเชิงระบบที่ใช้ประโยชน์ได้ง่ายและนำเสนอเพื่อสร้างความเชื่อถือได้ดี ได้เรียนรู้เทคนิคการจัดการการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงเช่นเดียวกับบริบทของศูนย์เรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการอบรมเกษตรกรจากการให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง อันจะเป็นการสร้างควมยอมรับ มีความเชื่อมั่นในการนำเอาความรู้มาใช้ในการพัฒนา ได้ทบทวนตนเองเพิ่มเติมจากการต้องใช้กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง จนสามารถประเมินตนเองได้และเกิดการเรียนรู้ในการใช้ประโยชน์ในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ยังเชื่อได้ว่า การถอดบทเรียนเป็นความรู้จากงานวิจัยยังจะช่วยให้เป็นแบบอย่างที่น่าไปใช้สำหรับการจัดการการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อีกด้วย

สำหรับผลการพัฒนาภาคีวิจัยในส่วนของนักวิจัยหลักของโครงการ จะกล่าวได้ว่า ได้มีการพัฒนาทักษะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ได้รับความสนับสนุน ให้ความร่วมมือจากคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้จะเป็นบทเรียนที่สรุปได้ว่าคุณลักษณะของศูนย์เรียนรู้ทั้งผู้นำและกรรมการทุกคน มีพื้นฐานที่ดีต่อการเป็นนักเรียนรู้ เป็นผู้มีความเป็นกัลยาณมิตร มีคุณสมบัติของความพอเพียงเป็นธรรมชาติ ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินการวิจัยไปอย่างราบรื่น มีผลเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดี สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้ได้ต่อไป โดยมีข้อควรพิจารณาอยู่ว่าแบบแผนของการดำเนินการที่ออกแบบไว้และคิดว่ามีประสิทธิภาพจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความสำเร็จ ปัจจัยเชิงบริบทและภูมิสังคมของผู้ถูกวิจัยจะเป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญ การลดความเสี่ยงทำได้โดยเรียนรู้รูปแบบการเป็นนักเรียนรู้ ความเป็นกัลยาณมิตร และความพอเพียงจากศูนย์เรียนรู้แห่งนี้นำไปใช้เป็นแบบอย่างของการดำเนินงานอื่นได้ ๆ

4.3 การเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตามแผนงานวิจัยแบบบูรณาการที่โครงการวิจัยย่อยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา อภิปรายผลได้ว่า ได้ดำเนินการตอบสนองวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อศึกษา วิเคราะห์ ประเมิน ยกระดับ ขยายผลและสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของปราชญ์ชาวบ้านและเครือข่ายการพัฒนาในมุมมองของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย และเพื่อวิจัยปฏิบัติการดำเนินการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในด้านการวางแผนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ การสร้างระบบข้อมูลสนับสนุนการดำเนินงาน การบริหารจัดการ การให้บริการ และการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ มีบุคลากรเรียนรู้พึ่งตนเองได้บนฐานคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามโครงการวิจัยย่อยที่นำเสนอภายใต้แผนงานวิจัย ด้วยการสรุปผลการศึกษานับสนุนเป็นส่วนประกอบในการ

วิเคราะห์สถานการณ์ ข้อเท็จจริงและข้อมูล พร้อม ๆ ไปด้วยได้รับข้อมูลจากแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยย่อยอื่น ๆ ไปด้วยกัน สิ่งที่สนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ก็คือ การมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมศักยภาพภาคีวิจัยให้เป็นบุคลากรเรียนรู้จากการดำเนินการวิจัยร่วมกัน ทั้งกรรมการศูนย์เรียนรู้และนักวิจัย ที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมวิจัยในทุก ๆ ด้าน ทั้งเฉพาะภายในโครงการวิจัยและระหว่างโครงการวิจัย ในฐานะที่เป็นหน่วยวิเคราะห์หน่วยเดียวกัน ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องหลากหลายทำให้มีการไหลเวียน ถ่ายเทข้อมูลและความรู้ระหว่างกัน เป็นการพัฒนาศูนย์เรียนรู้จากการมีผลลัพธ์ของโครงการวิจัยที่พัฒนาการจัดการการเรียนรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ในเชิงบูรณาการ อันจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นส่วนของการผลักดันศูนย์เรียนรู้ไปสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากการวิจัย

5.1.1 การใช้ประโยชน์สำหรับการจัดการการเรียนรู้การอบรมการทำบัญชีครัวเรือนให้ตอบสนองการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่มีการประเมินผลการดำเนินการ มีการพัฒนาแนวทางและประเมินผลในขั้นต้นแล้วว่าจะทำให้บรรลุเป้าหมายของการให้ผู้ที่ได้รับการอบรมนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ทั้งการตนเองและการทำให้เยาวชนในครัวเรือนเข้ามาช่วยทำได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่องตลอดไป จึงมีข้อเสนอจากผลการประเมินตามแบบประเมินแบบซิปป์ ทั้งการจัดการฝึกอบรมเกษตรกรต่อไปและการขยายผลสู่การอบรมเยาวชนในครัวเรือนเกษตรกรเป็นแนวทางการจัดการฝึกอบรมในอนาคต ไว้ดังนี้

1) ควรมีการดำเนินการฝึกอบรมเกษตรกรในเนื้อหาการทำบัญชีครัวเรือนตามแนวทางที่ปรับปรุงไว้แล้วที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความศรัทธาในการทำบัญชีครัวเรือนที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรลุผลการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีเป้าหมายของการเรียนรู้ คือ ให้มีความสุขและเกิดความรู้ที่ีระหว่างการทำฝึกอบรม และมีแนวทางที่เหมาะสมในการนำผลการอบรมไปปฏิบัติทั้งด้วยตนเองและด้วยเยาวชนในครัวเรือน

2) ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนสำหรับเยาวชนที่สามารถใช้ได้ทั้งที่ศูนย์เรียนรู้และนำไปใช้เผยแพร่ตามสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ด้วย เพื่อเป็นการหนุนเสริมให้ผู้เข้าอบรมที่เป็นผู้ใหญ่ได้สามารถใช้ประโยชน์จากเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

ในการดำเนินการจัดฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนให้กับเยาวชนเพื่อหนุนเสริมการฝึกอบรมที่จัดให้กับผู้ใหญ่ ควรจะได้มีการสร้างภาคนำร่องกับโรงเรียนในชุมชน 3 -5 โรงเรียน

เพื่อจัดการฝึกอบรมให้และสามารถติดตามความก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลงผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนรวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่สนับสนุนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างที่ดีในการขยายผลการให้ความรู้การทำบัญชีครัวเรือนที่มีอยู่อย่างกว้างขวางแต่ยังไม่สามารถบรรลุผลนำไปปฏิบัติและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ได้ต่อไป

5.1.2 การใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพอจันทร์ที่ ประทุมภ
ด้วยบทเรียนของการใช้แบบประเมินแบบชิปปี้ จากผลของการดำเนินการวิจัยที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมให้ดำเนินการได้ด้วยตนเองภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในหัวข้อหรือโครงการฝึกอบรมอื่น ๆ ของศูนย์เรียนรู้ได้ กรรมการศูนย์เรียนรู้หรือเครือข่ายการพัฒนาควรจะศึกษาผลการวิจัยและนำไปปรับใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ใหม่ ถ้าจะเลือกใช้ก็จะใช้ได้ทันที ทั้งการดำเนินการเองและการเสนอต่อผู้ที่สนใจที่จะเข้าไปศึกษาวิจัยกับศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ในโอกาสต่อไป

5.1.3 การศึกษากับศูนย์เรียนรู้อื่นด้วยบทเรียนของการใช้แบบประเมินแบบชิปปี้ การดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินการจัดการเรียนรู้ในแนวทางของโครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถพัฒนาตนเองได้ พึ่งพาตนเองจนสามารถแบ่งปันการเรียนรู้เพื่อผู้อื่นได้ ถ้ามีการตรวจสอบเพิ่มเติมด้วยการวิจัยเปรียบเทียบในศูนย์เรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมต่างบริบทกันไป จะสามารถพัฒนาเป็นแบบอย่างแก่ศูนย์เรียนรู้และเป็นประโยชน์แก่ขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อีกส่วนหนึ่ง

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

เพื่อให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ควรที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1 การศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ ในการจัดการการเรียนรู้การฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ที่ควรศึกษาทั้งประสิทธิภาพเชิงระบบซึ่งมีแบบอย่างของการใช้การประเมินแบบชิปปี้ไว้แล้ว โดยเป็นการประเมินทั้งระหว่างการจัดการฝึกอบรมและการติดตามผลการทำบัญชีครัวเรือนของผู้เข้าอบรมที่ผ่านการอบรมไปในแต่ละรุ่น ที่ควรจะได้มีการบูรณาการการดำเนินงานวิจัยระหว่างนักวิจัยที่สนใจ ร่วมกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรม ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและองค์กรปกครองท้องถิ่น

5.2.2 การศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้เกิดผลการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนสำหรับเยาวชนผ่านสถานศึกษาควบคู่ไปกับการฝึกอบรมผู้ใหญ่ ที่สามารถจัดทำเป็นโครงการวิจัยนำร่องติดตามผลในระยะ 3-5 ปี เป็นการวิจัยการติดตามประเมินผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการแสวงหาคำตอบที่เหมาะสมของข้อจำกัดในการไม่มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง อันเป็นรากฐานของการสนับสนุนให้ประชาชนมีข้อมูลและเรียนรู้พฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเองหรือครอบครัว ที่จะเป็นการทำให้เกิดการดำเนินชีวิตไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริง มั่นคงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2551). **บัญชีกับเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่แนวคิดการสร้างวิถีเศรษฐกิจพอเพียง.** [มปท.: มปป.]

_____ (2551). **คู่มือ อาสาสมัครเกษตรด้านบัญชี “ครูบัญชี”.** [มปท.: มปป.]

_____ (2551) **สมุดบัญชีรับ – จ่ายในครัวเรือน.** [มปท.: มปป.]

กองติดตามและประเมินผล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2548). **การศึกษาและประเมินผลโครงการครอบครัวเกษตรกรกรไทยรวมใจทำบัญชีครัวเรือน จากเกษตรกรลูก้า ธ.ก.ส. รายงานวิจัย กรุงเทพฯ: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.**

ขจรศักดิ์ หาญณรงค์. (2544). **กระบวนการฝึกอบรม. คู่มือการปฏิบัติงานหัวหน้าฝ่ายพัฒนาบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้ำคูณสภา.**

คณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(กปร.). (2552). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.).**

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.(2548). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ: ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.**

_____ (2549). **การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.**

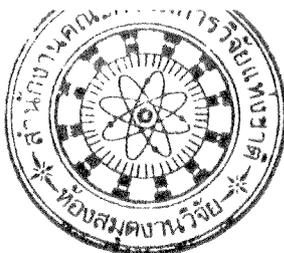
ชัชวาลย์ ทัดศิวัช. (2549). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) : มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2550, จาก <http://www.polpacon7.ru.ac.th/download/article/การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.doc>**

- ชาย โปธิสิตา. (2549). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธวัชชัย เฟ็งพินิจและแสงอรุณ สุนทรีย์. (2552). **รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงชาวบ้านด้านเกษตรกรรม**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นภาพร ลิขิตวงศ์จร. (2550). **บัญชีครัวเรือน : เครื่องมือสู่เศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 15, (3), หน้า 25-29.
- ประเวศ วัชชี เศรษฐกิจ. (2542). **พอเพียงและประชาสังคม : แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา. (2550). **การจัดการเชิงกลยุทธ์ วารสารการประกันคุณภาพ**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8, (1), หน้า 1-12.
- ปราณี โปธิสุข. (2546). **การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ประสบการณ์จากภาคสนาม**. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย. 16, (3), หน้า 455-480.
- พรหมมินทร์ บัวชื่นบาล. (2550). **การแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนแม่ฮ่องสอน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน**. ต.หนองแห่ย์ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มยุรี กิม่วงสง. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วาริพิน มงคลสมัย. (2551). **การจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิตผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกร บ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน**. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สนั่น สงนุ้ย. (2550). **การจัดทำบัญชีครัวเรือน รายรับ-รายจ่าย ของเกษตรกรลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาตราด อำเภอเมือง จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- สุนีย์ ตฤณขจี และ นิยะดา วิเศษบริสุทธิตี. (2551). การรับรู้และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจจัดทำ
บัญชีครัวเรือนของประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. รายงานวิจัย คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สุพรรณณี ต้อนรัมย์. (2551). การทำบัญชีครัวเรือน ของเกษตรกรกรูปลูก้าธนาการเพื่อการเกษตรและ
สหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. (2543). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.
วารสารข้าราชการ. 45 (2), หน้า 1-6.
- สุภางค จันทวานิช. (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ (2548). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: ธีระป้อมวรรณกรรม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2550). เจาะประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง: องค์ความรู้จาก
งานวิจัย. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ. กรุงเทพฯ:
สำนักงาน.
- อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, วุฒิพงษ์ ทองก้อน, สิริสรณ์ ทิพทวิ. (2549). การประเมินหลักสูตร
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. รายงานวิจัย.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาษาอังกฤษ

- Beer, M. (1980). **Organization Change and Development: A Systems View**. Santa Monica:
Goodyear Publishing.
- Fetterman, D.M. (1999). **Empowerment evaluation**. Retrieved August 20, 2009 from
<http://www.stanford.edu/~davide>
- Fildes D. (2005). **The Three in One Men's Project: An Evaluation Methodology**. Centre for
Health Service Development: University of Wollongong.

Marquardt, M., & Reynolds, A. (1994). **The global learning organization**. Burr Ridge, IL: Irwin Professional.

Payne, D.A. (1994). **Designing educational project and program evaluations: A practical overview based on research and experience**. Boston: Kluwer Academic Publishers.

Senge, P.M. (1990). **The Fifth Discipline : The art and practice of the learning organization**. London : Random House.

Stufflebeam D.L. (1971). **The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability**. Journal of Research and Development in Education, Fall.
(2002). **CIPP evaluation model checklists**. Retrieved August 20, 2009, from <http://www.wmich.edu/evalettr/checklists>

STATION PATIENTS POST
STATION PATIENTS POST

EFFECTS
ALLOP
SARABUR

SHAYAN

THE LADA
THE LADA

Y
the control

the post-operative
the post-operative

PROFESSOR OPERATIVE

RECOVER
RECOVER